

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Araştırma ve Yayın Organıdır

ISSN 1301-2762

4. Büyük Üstad Mesajı ..... Demir SAVAŞÇIN
7. Message from the Grand Master ..... Demir SAVAŞÇIN
11. Bir Masonun Biyografisi :
Emir Abdülkadir Kardeş,
Cezayir Millî Kahramanı ve
Mücahidi (1808-1883) ..... Tamer AYAN
53. Türkiye Büyük Locası - İzmir Vadisi'nin
Demografik Masonik Yapısı ..... Doğan DİRİK
89. Gönye ve Pergel
Neden Kutsal Kitapların Üzerindedir? ..... Güngör ÖCAL
104. Masonluk Tüm Dinlere Saygı Duyar ..... Asım AKİN
121. Sır ..... Uğur TUZLACI
125. Localardan Haberler ..... Mimar SİNAN
128. Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar SİNAN

MİMAR SİNAN

***Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.***

Şâni Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTÇU
YENİLİK BASIMEVİ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 2001

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
İmtiyaz sahibi : **DEMİR SAVAŞÇIN**

Yazı İşlerini fiilen idare eden : **TAMER AYAN**

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 121 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 0 212 251 26 50 EYLÜL 2001

4. **Büyük Üstad Mesajı** ..... **Demir SAVAŞÇIN**
7. **Message from the Grand Master** ..... **Demir SAVAŞÇIN**
11. **Bir Masonun Biyografisi:**
Emir Abdülkadir Kardeş,
Cezayir Millî Kahramanı ve
Mücahidi (1808-1883) ..... **Tamer AYAN**
53. **Türkiye Büyük Locası - İzmir Vadisi'nin**
Demografik Masonik Yapısı ..... **Doğan DİRİK**
89. **Gönye ve Pergel**
Neden Kutsal Kitapların Üzerindedir? ..... **Güngör ÖCAL**
104. **Masonluk Tüm Dinlere Saygı Duyar** ..... **Asım AKİN**
121. **Sır** ..... **Uğur TUZLACI**
125. **Localardan Haberler** ..... **Mimar SİNAN**
128. **Aramızdan Ayrılanlar** ..... **Mimar SİNAN**

BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

"Düşünüyorum, öyleyse varım"

Masonluk, öğretisini içinde saklayan ve dışa açmayan ezoterik bir kuruluştur. Masonluğun amacı; insanın, çevrenin ve toplumun gelişmesini, ilerlemesini sağlayacak ve etkileyecek; bir noktada lider niteliğini kazanacak kişileri yetiştirmektir. Nitekim, dünya ülkelerinin tarih sayfalarında ülkesine ve dünyaya yön vermiş çok sayıda önder Kardeşimizin adları yer almaktadır.

Kardeşlerimizin ülkelerini ve dünyayı yönlendirdişi, temelinde masonik kültür ve akliselime dayanan bir düşünce yapısının zamanla eyleme dönüşmesiyle gerçekleşmektedir. Bir düşüncenin oluşması ve eyleme dönüşmesi ise; ancak, her düşüncenin olumlu olumsuz yönleriyle objektif olarak tartışılmasıyla mümkündür. Böyle bir sürecin oluşumu da uzun bir zaman gerektirir. Bu nedenle, içinde bulunduğumuz yüzyılın başlangıcında, kuruluşumuzun masonik açıdan fikrî ve yapısal konumunun ne olduğunu bir an önce düşünmeye başlamakta yarar görmekteyim.

Bugün dünyamızda, Küreselleşme adı altında birlik-telik düşüncesi işlenmektedir. Siyasal, sosyal, ekonomik, hatta kültürel yönlerden ülkeler arasında birlikteliğe yönelik sürecinde, Masonluğun fikri ve yapısal durumunun ne olacağı, Masonlar tarafından öncelikle düşünülmesi gereken çok önemli bir konudur.

İnsanı varlıkların en gelişmiş kabul ederek tüm hak ve özgürlüklere sahip olmasını, insan haklarına saygı ve insanlar arasında eşitliği ön planda tutan Masonluğun temel ilkeleri, Küreselleşme sonucu olarak nasıl olsa gerçekleşebilir gibi görünse bile; bu idealin Küreselleşme sürecinde kesinlikle oluşmasına olanak verecek uygun bir ortamın Masonlar tarafından sağlanması, değerlendirilmesi gereken çok önemli bir fırsattır. Bu fırsatın kaçırmaması, olayı şimdiden düşünmeye başlamakla mümkündür.

Masonluğun düşünce ve ilkeler yönünden *Evrensel*; yapısal ve kurumsal yönden *Uluslararası* bir kuruluş olduğu, kabul edilen bir görüştür. Konuya bu açıdan bakıldığında; dünyadaki geniş perspektifli Küreselleşme girişimleri ve oluşumlarının sonucu olarak Masonluğun günümüzdeki *Uluslararası* statüsünün, *Küreselleşme* ortamı için gereken masonik gelişmeye yeterli olabileceği acaba düşünülebilir mi?

Tüm insan haklarını ve özgürlüklerini ilke olarak benimseyen kuruluşumuzun günümüzdeki *Uluslararası* statükoşuyla; özel anlamda *Küreselleşme*'yi, genel anlamda *Evrenselleşme*'yi kısıtlayan tanınmama, gayrimuntazam olma ve benzeri ürkeklik ve çekingenlikleri bir anlamda vesayet altında tutması yadırgatıcı bir engel değil midir?

21. Yüzyılda; sosyal, ekonomik ve siyasal yapısı yanında zihniyeti de çok büyük bir hızla değişen ve gelişen bu dünyada; Masonluğun temel ilke ve amaçlarının korunması ve değişen sistemle pekiştirilmesi, "*Değişmeyen tek şey değişimdir*" ilkesi de göz önüne alındığında, kuruluşumuzun mevcut *Uluslararası* statükoşuya acaba mümkün olabilir mi?

Masonluğun da paylaştığı temel ilkeleri ve düşünceleri yönetim sistemlerinde uygulayan demokratik dünya ülkeleri; bu evrensel ilke ve amaçların

korunması ve gelişmesi için, *Küreselleşme*'nin gereği olarak, siyasî, ekonomik, sosyal ve yargısal konularda çok sayıda uluslararası örgütler kurmuşlardır. Zamanla, bu örgütlere katılan demokratik olmayan ülkelerin de aynı *Evrensel* zihniyeti benimsemeleri *Küreselleşme* işlevselliğinin sonucudur.

Bu genel eğilim süreci göz önüne alındığında; acaba Masonluğun bugünkü *Uluslararası* statükosu, evrensel masonik ilkelerimizin korunması konusunda, gayrimuntazamlık ve tanınamama kriterlerinin daha fazla olumsuz etkilerini önlemeğe yeterli olabilecek midir? Yoksa, masonik kuruluşların da benzer fikrî örgütler oluşturarak Masonluğun temel ilkelerini korumasında ve yaşatmasında yarar var mıdır?

Sevgili Kardeşlerim;

Masonluk, ilkeleri ve fikrî yapısı itibarı ile *Küreselleşme* ötesi Evrenselleşmiş'tir. Gelişim ve değişimin büyük bir hızla sürdüğü çağımızda, 'bu büyük fikrî evrensel yapıyı' minik dünyamızın *Küreselleşme* girişimleri ve oluşumları sürecinde geçerli bir masonik model olarak öngörmekte; Masonluğun *Uluslararası* yapısal statükosunun şimdiden gözden geçirilmesini ve avadanlıklarımızın bu yapının inşası sürecine de uygulanmasını düşünmekte; Türk Masonlarının bu konuda önder olmasında yarar görmekteyim.

***Evrenin Ulu Mimarı*'ndan dileğim, bu konudaki düşüncelerimizin ve fikirlerimizin geleceğin mutluluk kaynağı olmasıdır.**

Kardeş Sevgi ve Saygılarımla...

Demir SAVAŞÇIN
Büyük Üstat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

"Cogito, ergo sum"

Freemasonry is an esoteric order which keeps its doctrine within the system without disclosing outside its own borders. The main purpose of Freemasonry is to train people who will gain the ability to become leaders effecting other people towards the progress and development of humanity, environment and public. As a matter of fact, history pages of many countries contain the names of our leading brothers who have directed their society and even the whole world towards this objective.

The realization of this objective comes into life by means of their deeds based on Masonic doctrine and culture. Furthermore, the forming of ideas and their transformation into action is only possible by discussing the idea with all its aspects and eventually this process needs a

certain time period. Therefore, I deem it necessary that we all freemasons must start thinking about our present moral and structural situation just as we are at the beginning of a new millennium.

In our world today, the idea of unity is being discussed under the title of Globalism. During this process of inclination towards unity in political, social, economical and even cultural aspects, the future of Masonic intellect and structure is the primary subject that must be contemplated by Freemasons.

We, as Freemasons accept the human being as the most advanced creature and want him to have the right to possess all the freedom and human rights. The main principals of Freemasonry, as we all know, basically contain the respect of human rights and admires equity among humanity. Although there may be a general idea that, as a result of Globalisation these goals of Freemasonry will automatically be realized, we have now a great opportunity to procure a suitable environment and conditions for their realization. In order not to miss this opportunity, now is the time to start thinking about this subject and the process.

We all know that Masonry is Universal by means of its ideas and principals, whereas it is International by means of its structure and organization. When we look at the subject from this perspective and take into consideration the wide spectrum of interferences and formations towards Globalisation, can we say that the present International status of Freemasonry will be sufficient to meet the desired Masonic progress ?

We do accept all human rights and freewill as our main principles, however, with its present International status and the situation of not recognition or irregularity or similar timidity and refrain, how can we overcome the handicaps that restrict Globalisation in one sense and Universality in general ?

In the 21st Century, while a considerable progress is being achieved in social, economic and political aspects, remarkable developments are accomplished in the intellectual world as well. When we consider the principle that the only thing that does not change is change itself , within the existing International status of Freemasonry, how will it be possible to protect and even reinforce the basic principles and objectives of masonry with the changing system?

Democratic countries sharing and practicing our fundamental ideas and principals in their administration have established many international organizations in political, economic, social and juridical aspects in order to keep and protect these ideals as a requisite of Globalisation. Within the near future, as a result of the functionalism of Globalisation, the undemocratic countries, who will become a member of such organizations will also have to adopt these Universal ideals.

Taking this general tendency into consideration, will the existing International status of Freemasonry be sufficient to protect our universal Masonic ideals, will it be especially powerful enough to overcome the negative impact of the criteria of being irregular and unrecognized ? If not, would it be beneficial that

Masonic associations should also form similar intellectual organizations in order to survive and protect its fundamental principals ?

My Dear Brethren,

Masonry, by the means of its principles and its intellectual body, is Universal, far beyond Globalisation. In the century of rapid progress and development we must predict this great intellectual universal body as an operative Masonic model during the attempt and process of Globalisation. Therefore, we also have to overview the Universal status of Freemasonry and adopt our tools for building up this new Temple. I do believe that Turkish Masonry will achieve the benefits of being a leader in this respect.

I pray The Great Architect of the Universe to help the realization of our ideas and ideals in order for them to be the source of happiness in the future.

With Fraternal Love,

Demir SAVAŞÇIN
Grand Master

Bir Masonun Biyografisi:
EMİR ABDÜLKADİR Kardeş
Cezayir Millî Kahramanı ve Mücahidi
(1808-1883)

Tamer AYAN

Bro. EMİR ABD EL-KADER, National Patriot and Warrior of
Algeria (1808-1883)

Sheikh Emir Abdülkadir (Abd el-Kader) Muhyiddin el-Cezairi was born on September 6, 1808 in Mascara, Algeria. He was born to a holy family of 'sherifs' descending from Prophet Mohammed. His father Sheikh of *Kadiriyye* (Sufi Order in Islam) Muhyiddin el-Hasani was celebrated throughout North Africa for his piety and charity, as well as devotion to the Islamic religion. He received an excellent education in theology and philosophy. At the age of fifteen, he married and remained content with only one wife. In 1832, he began his fight against the French, which ultimately lasted fifteen years. During this time, he was also proclaimed as the Emir of Mascara. When he was finally defeated in 1847, he and his family were detained in France until 1852. At that point, he was exiled to the Turkish city of Bursa. Then in 1855, he moved to Damascus, where he was greeted by a jubilant

population. As a man of independent means, he lived in Damascus with his family and a thousand Algerian bodyguards, where he established an Islamic school.

In early 1860, Druzes began rioting in Lebanon, killing well-to-do Arab-Christians (Maronites). In July 1860, the rioting spread to Damascus. Abdülkadir rode into the mob, not to assist it, but dissuade it from rioting. Unfortunately, he failed and soon The Christian Quarter of Damascus was in flames. He and his Algerians entered the burning Christian Quarter at great risk to their lives, they rescued all of the Christians that they could find. They then escorted them to Abdülkadir's own home, which was rapidly filled. Then, Abdülkadir went to the neighboring homes and persuaded the residents to help the Christians refugees as well. Finally, the mob approached his area and demanded that he turn the Christians over to them for execution. Abdülkadir, drawing his sword, confronted the crowd and told them to disperse, or he and his guard would open fire. The mob withdrew. Abdülkadir made provision for the Christians and all of the European consuls, including French representative of the government, which had exiled him for more than a month. The civilized world honored this most chivalrous act of valor. Russia, Prussia, Greece, and U.S. of America acknowledged the grandeur of this deed, and sent him marks of their gratitude. For instance, he received the grand officer cordon of Légion d' Honneur from the Emperor Napoélon III., France.

His Highness Abdülkadir, Emir of Mascara, Thrice-Celebrated Sultan of Arabs, national patriot and warrior of Algeria, Islamic scholar, and a direct descendant of the Prophet Mohammed, was made a Freemason, at the Lodge of the "*Les Pyramides*", in Alexandria, Egypt, on June 18th, 1864; on behalf of the Lodge of the "*Henry IV*", Paris, Grand Orient France. Three of his sons also joined the Fraternity. Then he was honored as member of the Lodge of "*La Syrie*" in Damascus. Throughout his Masonic life in Syria, he remained occupied with public obligations, religious instruction, charities, and humanitarian undertakings. He died at Damascus on May 26, 1883.

A biography published in London in 1867 records this interesting episode: "*Abdülkadir had just succeeded in achieving after much toil and self-abnegation, the highest distinction to be attained, in a religious profession, dogmatic and exclusive. By a singular contrast he now wished to wear the badge of society based and established on the principle Universal Brotherhood. The Masonic body in Alexandria hastened to welcome to illustrious neophyte. The Lodge of Pyramids was specially convened for the occasion on the evening of 18th of June 1864. Abdülkadir was initiated into mysteries, and to the privileges of being a Fellow of the Prophet added the more time-honored privilege of being a Free and Accepted Mason.*"

Katkı Belirtme ve Teşekkür

Tanju Koray, Celil Layıktez, Bedii Nezih Öz, Uğur Özcan, Pulat Verbas, Remzi Sanver, Şemi Üge, Can Kapyalı, Ergin Koparan ve diğer Kardeşlerime kaynak ve çeviri katkıları ile bu araştırmayı destekledikleri için çok teşekkür ederim.

Yaşam Öyküsü

Abdülkadir

Emir Abdülkadir Muhyiddin El-Cezairi El-Hasani, 6 Eylül 1808'de, Batı Cezayir-Maasker (Maskara) şehri civarında bir Kâdiri zâviyesinde doğdu. Babası, Hz.Muhammed'in torunu Hz.Hasan soyundan gelen dindarlığı kadar insan sevgisiyle Kuzey Afrika'ya ün salmış Kâdiri Şeyhi Şerif Muhyiddin El-Hasani'dir. El-Hasani sıfatı, Şerif olmasından ve Kuzey Afrika'da Kâdirilere de şerif denilmesinden gelir. Abdülkadir, çocukluğu ve gençliğinde, din, felsefe ve sanat eğitimi alır. Beş yaşında okur yazardır; oniki yaşında ibadete başlar; ondört yaşında Kuran'ı ezberler. Töreye göre silâh kullanmayı ve ata binmeyi öğrenir.

İleride usta bir binici olarak *Equus ipso melior Bellerophonte (Pegasus'un süvarisi)* unvanını kazanacaktır. Onbeş yaşında evlenir; dinsel çok eşlilik geleneğine rağmen, ömrünün sonuna kadar tek eşli kalacaktır. On oğlundan beşinin Fransa'daki esaret döneminde ölmesi Abdülkadir'i çok sarsmıştır.

Abdülkadir'le 1868'de Şam'da tanışan araştırmacı Rob Morris Kardeş, onun insanî yönünün ve derin kültürünün yanında yakışıklı yüzü ve sağlam fiziğinden etkilendiğini Kutsal Topraklarda Hürmasonluk kitabında şöyle dile getirir: "*Orta boylu, altmışbir yaşına rağmen düzgün ve sağlam, çok yorucu hayatının bile yıpratamadığı seçkin şövalye modeli ve antik büstleri andıran yakışıklı, anlamlı ve dikkat çekici yüz, Roma ve Grek karması arasında biçimli burun, taşçı kalemiyle özenle yontulmuş belirgin dudaklar; mermeri andıran geniş ve çıkıntılı alnın altından bakan, gölgeli ve melankolik gözlerden yayılan kes-*

kin zekâ ve dehâ pırlıtları ile soylu Kuzey Afrikalılara özgü bir fizik ve karakter yapısı..."

Abdülkadir'in ülkesi Cezayir, 1518'de Barbaros'larla başlayan; beylerbeyleri, paşalar, ağalar ve dayılarla süregelen Osmanlı yönetimi altındadır. Osmanlı Devleti ile Fransa arasında Akdeniz egemenliği çekişmesi, Dayı Hüseyin'in 1827 yılında Fransız elçisini tokatlamasıyla gerginleşir ve Fransız donanması Cezayir'i ablukaya alır. Fransa, Osmanlı Donanması'nın Navarin'de yakılmasını ve Osmanlı-Rus savaşını fırsat bilerek, 14 Haziran 1830'da General Burmont komutasında büyük bir donanma ve 37000 kişilik orduyla Cezayir'i işgal eder ve sömürge dönemini başlatır.

İşte, tam Abdülkadir'in babasıyla 1827'de gittiği Hac'tan ülkesine döndüğü günlerde, 5 Temmuz 1830'da, Fransızlar Oran'ı işgal ederek 300 yıllık Osmanlı idaresini sona erdirirler. Arap ve Berberî kabileleri, direnmek için dinî önder Şeyh Muhyiddin'i sultan ilan eder. Şeyh yaşlılığı nedeniyle oğlunun lehine feragat eder. Abdülkadir 24 yaşındayken 22 Kasım 1832'de **Emir (Emirü'l-mü'minin)**; **Arapların Sultanı** olur. Fas Sultanı Abdurrahman'ın hükümranlık haklarını tanıyarak, halifesi sıfatıyla Fransızlara ve yerli işbirlikçilere karşı 15 yıl sürecek bağımsızlık mücadelesine girişir. Emir, cesareti, kahramanlığı, belâgati, zekâsıyla kabilelerin moral gücünü yükseltir; bağımsızlık ve özgürlük için yurtlarını işgal eden Fransızlara karşı cihat başlatır.

Emir, askerî yeteneği kadar, siyasi becerisini de kanıtlamış cesur ve akıllı bir yöneticidir. Sert tavırlı görünmesine rağmen; merhametli ve adildir. Mütevazı bir hayat yaşar; devletten maaş almaz; geçimini özvarlığından sağlar. Yoksullara ve savaş mağdurlarına yardım eder. Fransız askeri istihbarat kayıtlarında: "*Abdülkadir, dünyaya önem vermez. Elinden geldiğince dünyadan elini eteğini çekerek, varlığı ve parayı boşlamıştır. Kılık kıyafeti sadedir. Basit ve gösterişsiz yaşar. Gece yarısı kalkar, kendisi ve toplumu için Tanrı'ya yakarır. Günahlarının affi için oruç tutmaktan ve dua etmekten büyük haz duyar.*" olarak tanıtılır.

Emir egemenlik alanını Batı ve Orta Cezayir'e, kısmen Büyük Sahara'ya kadar genişleterek, General Bugeaud ile 30 Mayıs 1837'de yaptığı Tâfnâ Antlaşması ile ülkenin üçte ikisine hâkim olur. Başkenti Maasker şehriden, Taçdempt'e taşır. Devleti teşkilâtlandırır. Fas kanalıyla İngiltere'den sağladığı silâhlarla düzenli ordu kurar. Ülkesinin kültür düzeyini yükseltmek için yüksek okullar açmayı planlar; ama savaş nedeniyle ülküsünü gerçekleştiremez. Üç yıl boyunca, ulusal kalkınma ve çağdaş uygarlık yolunda ilerlemek için var gücüyle çalışır.

Fransızlar, Osmanlı yönetimindeki Kostantine şehrini Ekim 1839'da ele geçirerek Emir'in egemenlik alanını daraltınca; Tâfnâ Antlaşması'nı ihlâl eden Fransızlara karşı 19 Kasım 1839'da Mukaddes Cihat ilân eder; düzenli Fransız ordusuna karşı 9000 milisiyle gerilla savaşı sürdürür. Ama, General Bugeaud'un Cezayir Genel Valiliğine atanmasıyla güçlenen 120000 kişilik Fransız ordusu, Tagdempt, Maasker ve Tilimsân şehirlerini işgal eder. Emir, 16 Mayıs 1843'de özel karargâhının bile Fransızların eline geçmesi üzerine Fas'a sığınır. Fransızlar peşinden giderek, 1844 Ağustos'undaki İssi Savaşı'nda Fas ordusunu yener ve 10 Eylül 1844 Tanca Antlaşması ile Fas Sultanı'nın Emir'e yardım etmesini engeller. Fas'ta barınamayan Abdülkadir, Cezayir'e dönerek savaşı ümitsizce sürdürürse de; yerli kabileler ayrıldığından gücü artık tükenmiştir. Savaşı kazanamayacağını anlayınca, 23 Aralık 1847'de General Lamonicière'e teslim olur. Onbeş yıl süren savaşta çok sayıda köy yok edilmiş, binlerce insan öldürülmüş; birçok insan da açlıktan ölmüştür.

Fransızlar, kendilerine teslim olan Emir'e İskenderiye veya Akkâ'da ikâmet edeceği sözünü verirler. Fakat 1848 devrimiyle Fransa'da işbaşına gelen yeni yönetim bu sözü tutmaz. Emir ve ailesi Fransa'ya sürülür. Beş yıl Paris, Amboise ve Bordeaux'da kale kale dolaştırılarak esaret içinde yaşatılır. Amboise'teki hükümet tarafından tayin edilen muhafız subayı, ileride değinileceği gibi, IV. Henry Locasına bağlı bir Masondur. Esaretteyken beş oğlunun yanında vefat etmesi bir baba olarak Emir'i çok sarsar. Hapsedildiği Boerdeaux-Pau Şatosu'ndaki çıplak odasında kendisini ziyaret eden bir arkadaşı tanık olduğu onun acıklı durumu karşısında göz yaşlarını tutamamıştır. Emir, Fransa'dayken *Allah'ın Birliği ve Akluhikmet Yansımaları*, *Câhillere Eğitimi* adlı iki kitap da yazar.

Beş yıllık esaretten sonra, İmparator III.Napoléon tarafından, Fransızlara karşı eyleme geçmemesi ve ülkesine dönmemesi şartıyla 20.000 çölar tahsisat bağlanarak Ekim 1852'de serbest bırakılır. Osmanlı Devleti'ne sığınarak Bursa'ya yerleşir. Bursa'da iki buçuk yıl yaşadıkdan sonra, şehri etkileyen depremden korkarak 1855'de Şam'a geçer. Vefat ettiği 26 Mayıs 1883'e kadar siyasî sürgün statüsünde Şam'da yaşamını sürdürecektir. Cezayirli Şam'a gelerek şeyhlerinin çevresine yerleşir; böylece oluşan bin kişilik koruma birliği ileride onun işine çok yarayacaktır. Abdülkadir, Şam'da bir medrese açarak altmış kadar öğrencisine İslâmiyeti öğretmeye çalışır. Şam'da eğitim kadar hayır hasenat ve insanî hizmetlerle uğraşır. Cuma günleri oturduğu mahalleye gelen fakirlere yiyecek ve para dağıttığı; ölen kimsesizlerin cenazesini kaldırttığı anlatılır.

Abdülkadir, Muhyiddin Arabî (1165-1240) tasavvuf ekolünden etkilmiş bir sufi, din âlimi, şair, yazar ve fikir adamıdır. Dönemin din bilginleri, mutasavvıflar ve İslâm reformistleri ile yakından ilişkilidir. Yazdığı *Nüzhetü'l-hâtır fi karizi-emir Abdülkadir* adlı şiir kitabı Kahire'de basılmış; *Zikrû'l-âkil ve tenbîhü'l-gâfil* adlı felsefe kitabının Arapçası Beyrut'ta, Fransızca tercümesi 1858'de Paris'te yayınlanmıştır. İleride Fransızları çok şaşırtacak kadar derin tasavvufî ve felsefî derinliğinin yanında engin genel kültürünü de tasavvuf eğitimiyle kazanmıştır.

İşte! Abdülkadir siyasetle ilgisini tamamen kesmiş, kendini dine, ilme, eğitime ve hayır hasenat işlerine adanmış olarak Şam'da tam bir inziva hayatı sürdürürken; müdahale etmeyi kaçınılmaz bir insanlık görevi saydığı vahim bir olayda gösterdiği olağanüstü kahramanlık ve sergilediği yüce insanlık ülküsü; sadece ülkesini işgal eden düşmana karşı uzun yıllar başarıyla direnmiş bir Emir olarak değil; ama aynı zamanda *Evrensel Kardeşlik Sevğisi* bilincine ulaşmış bir kâmil insan olarak Abdülkadir'in bütün Avrupa'da ve Masonluk âleminde büyük bir saygıyla tanınmasına ve hatta daha sonra da Mason olmasına vesile olacaktır...

Ne olmuş da, yaşamında böylesine bir değişim olmuş; Abdülkadir, adanmışlık ve sevgi erdemleri üzerine titreyen tüm uygar insanların ve özellikle Masonların da birdenbire baş tacı oluvermiştir?

Abdülkadir, hayat öyküsü üç cümleyle özetlenebilir: Hayatının ilk döneminde, Fransızların işgal ettiği ülkesinin bağımsızlığını korumak için başlattığı direnişin yılmaz savaşçısı olarak, hücumda en önde, çekilirken en arkada duran tüm yaşamıyla, kaderde kıvançta halkıyla bütünleşmiş bir kahraman ve cesur bir önder tipini sergiler. Hayatının ikinci döneminde, talihi tersine dönmüş; düşman ülkesinde uzun yıllar esir kalmak ve oğullarının ölümünü görmek gibi yaşadığı büyük ruhsal çöküntülere rağmen, sürgünde olduğu ülkenin insanların eğitim ve öğretimine, aklî ve ruhî gelişmesine, kendini adayabilmiş bir ülkü adamı kimliğini yansıtır. Nihayet, hayatının üçüncü döneminde ise, ellerinde esir kaldığı Fransızlar da dahil, kendisini hasım sayan Hıristiyanların kurtarıcısı olacaktır.

Abdülkadir'in kaderi, onu bir zamanlar hakkını yiyen ve sözlerini tutmayan Fransızların koruyucu şövalyesi yapmıştır. Hz. Muhammed'in soyundan bu Müslüman Emir, hasmı Hıristiyanların hâmisî olarak bu soylu davranışıyla, dinler ve ırklar üstü bir evrensel kâmil insan modeli seçilmiştir. Abdülkadir, tekâmül merdiveninin basamaklarını

tırmanırken; 1.Basamakta, yurdu ve ulusunun bağımsızlık ve hürriyet mücadelesi; 2.Basamakta, yaşadığı ülkede cehalet ve taassupla savaş; 3.Basamakta, yüce insanlık bilinciyle din ve ırk ayırımı yapmadan masumların hayatını kurtarmak basamaklarını çıkmıştır. Ama, bir 4.Basamak daha gelecektir? Bu olağanüstü olay şöyle gelişir...

Hıristiyan Katliamını Önlemesi...

Suriye ve Lübnan'da, Arapların ve Dürzîlerin yanında, Marûnîler ve Avrupalı ardan oluşan yoğun bir Hıristiyan nüfus yaşamaktadır. Mârûnîler (Maronitler), Haçlı Savaşlarından bu yana Fransızlaşmış yerli Hıristiyanlardır. Din farklılığı yanında, Hıristiyanların zenginlikleri, mal varlıkları ve gitgide artan sayıları, yoksul Müslümanlar ve diğer etnik gruplarda körüklediği kıskançlık kıvılcımı, Hıristiyan ve Dürzîler arasında uzun yıllar sürecektir intikam ateşine dönüşünce kanlı bir iç savaş çıkar. Osmanlı yönetiminin zayıflaması nedeniyle siyasal istikrarın zaten bozuk olduğu Cebel-i Lübnan Dürzî bölgesinde, yabancıların da kışkırtmasıyla, İngiliz kolonizasyonu yanlısı Dürzîlerle, Fransızların sömürge düzeninden pay almak için destekledikleri Mârûnîler arasında kanlı çatışmalar başlar. Dürzîlerin İsmail el-Attaş önderliğinde Hıristiyanlara karşı 27 Mayıs 1860'daki ayaklanması tam bir iç savaşa dönüşür. Lübnan kısa sürede ateş içinde kalır. Kuzeye sıçrayan isyan Şam'a yaklaşınca; Abdülkadir, Dürzî şeyhlerine mektup yazarak bu felâketi aklîselimle önlemelerini ister. Şam Valisi Müşir Ahmet Paşa'ya tehlikeyi anlatarak acilen önlem almasını; yoksa, emniyeti için adamlarını silâhlendireceğini belirtir. Ama, Vali ihmalkâr davranır...

6 Temmuz 1860 Pazartesi günü Şam'ı basan Dürzî isyancılar, Hıristiyan mahallesindeki masum insanları öldürmeye, mallarını yağmalamaya ve evlerini yakmaya başlar. Emir olay yerine giderek Dürzî liderlerle konuşur ve katliamı önlemek ister. Ama, gayreti boşunadır. Hıristiyan mahallesi üç saatte alevler içinde kalır. Olaydan altı yıl sonra, Mart-Nisan 1868'de Şam'a giden Rob Morris Kardeş, harabeye dönmüş Hıristiyan mahallesinde tanık olduğu olayın vahametini 1875'de yayınladığı *Freemasonry in the Holy Land* adlı eserinde dile getirmiştir. Emir, masum insanlara yapılan katliama dayanamayıp, peşinde silâhlı Cezayirîlerle birlikte, alevlerin, şiddetli patlamaların, yaralıların inlemelerinin ve işkence edilenlerin çığlıklarının cehenneme çevirdiği Hıristiyan mahallesine girer; ölümden kurtarabildiği Hıristiyanları kendi evine ve komşularına taşıyarak, silâhlı muhafızlarıyla savunduğu mahallesinde saklar.

Abdülkadir'in Şam'da Hıristiyan katliamını önlemesinin tasviri resmi.

Hıristiyan sığınmacıları almak için evini saran Dürzî ayaklanmacılara şöyle seslenir:

"Ey! Sefiller!.. Hiç bu yaptığınız Peygamberin sünnetine uyuyor mu? Kötülük yapıyorsunuz! Günah işliyorsunuz! Yaptığınızdan utanın! Şimdi Hıristiyanlara eza cefa ederek eğleniyorsunuz; ama, ergeç ilâhi ceza günü gelecek. Fransızlar da camilerinizi kiliseye çevirecek. Kardeşlerim! Geriye çekilin! Yoksa, adamlarıma ateş açmaları emrini vereceğim."

İsyancılar geri çekilir... Abdülkadir'e sığınan Fransız konsolosu ve diğer Avrupa misyonları, tehlike geçince koruma altında Beyrut'a gönderilinceye kadar misafir olurlar. Ayaklanmada, Osmanlı kayıtlarına göre 500, yabancı iddialara göre 2500 kişinin öldüğü Şam isyanında, Abdülkadir 400'ü küçük çocuk olmak üzere 12500 Hıristiyanın hayatını kurtarmıştır.

Avrupa'ya yansıyan Beyrut-Şam isyanına, Fransa, Prusya, Avusturya ve İngiltere müdahale etmek için, III.Napoleon'un isteğiyle yarısı Fransızlardan oluşan, Beauford d'Hautpoul komutasında 12000 kişilik bir ordu toplayarak 16 Ağustos 1860'da Beyrut'a asker çıkarır. Fransız askerleri, kendilerine tarihî Haçlı Savaşlarından beri destekçi olarak sempati duyan Mârûniler tarafından coşkuyla karşılanır;

önce yerli Müslüman selamı olan *temennah*'i (sağ elin önce kalbe, sonra ağza, en sonra alına götürülmesi) takiben bir de Haç çıkararak Hıristiyan olduklarını belirtirler.

Keçecizade Fuat Paşa

Ama, Avrupa'dan bir ay kadar çabuk davranan Osmanlı Devleti, Hariciye Nâzırı Keçecizâde Fuat Paşa Kardeşi (1815-1869), fevkalâde murahhas olarak donatdığı geniş yetkilerle bölgeye gönderir. Fuat Paşa, 3000 askerle 14 Temmuz 1860'da Beyrut'a ve oradan 29 Temmuz'da Şam'a gider. Hemen 700 kişiyi tutuklatır. Yeni sönmüş isyanın elebaşısı 167 kişinin yanında; olayda ihmali olan Şam Valisi Müşir Ahmet Paşa ile Albaylar Ali Bey ve Osman Beylerden oluşan maiyetini idam ettirir. Vali için verdiği kararın haklılığı Fransız baskısıyla olduğundan tartışılır. Dört yüz askere angarya cezası verir. İsyana karışanlardan 3000'ini Dürziler kaçırmıştır. Aldığı önlemlerle 9 Haziran 1861'de

yeniden istikrarı sağlar. Abdülmecid'in yerine tahta geçen Abdülaziz tarafından Hariciye Nazırlığı uhdesinde kalmak üzere Meclis Reisliği ve Sadrazamlık görevlerine atandığından 21 Aralık 1861'de İstanbul'a döner. Tanzimat'ın üç önemli isminden biri olan (diğer ikisi, muhtemelen Mason olan Koca Mustafa Reşit Paşa ve Âli Paşa'dır), Fuat Paşa, askerî hekimlik mesleğinin ötesinde; engin bilgisi, kültürü, yönetim anlayışı, lisanı ve kültürü ile her kademedede başarıyla hizmet vermiş iyi bir komutan ve büyük bir devlet adamıdır. Galata Mevlevihanesi postnişini Kudretullah Efendi'ye intisaplı olan Fuat Paşa; üst düzey mülki ve askeri erkân, hatta V.Murad gibi, Fransız Grand Orienti'na bağlı *Proodos* Locasının üyesidir.

Fuat Paşa İstanbul'a dönünce, yerine başka bir Mason Mehmet Reşit Paşa, Suriye ve Filistin Genel Valiliği'ne atanır. Rob Morris, bu olaydan sekiz yıl sonra gittiği Şam'da, 29 Mart 1868'de tanıştığı Vali Reşit Paşa Kardeşin yardımını görecek, duyduğu saygı ve sevgi nedeniyle 1875'de yayımlayacağı kitabını ona ithaf edecektir. Bu ilginç

konuya ve birlikte yapacakları masonik girişimlere ileride değinilecektir.

Şam'da yerli Hıristiyanların ve Avrupalı misyon mensuplarının hayatlarını kurtaran Emir'in bu şövalyece davranışı dünyada büyük bir insanlık olayı olarak yankılanır. Fransa ve tüm Avrupa'da şükran kampanyası başlar. Fransa Milli Savunma Bakanı: "*Emir Abdülkadir Fransa'nın değerli ve sözüne güvenilir bir hasmıydı; kader şimdi onu Fransa'nın bir dostu yaptı...*" sözüyle yorumlar. Çeşitli ülkelerden nişanlar, madalyalar ve ödüller verilir. Fransa İmparatoru III. Napoléon, *Légion d'Honneur* nişanı; Rusya, *Beyaz Kartal*; Prusya *Siyah Kartal*; Yunanistan *Büyük Haç* nişanı; A.B.D. altın kaplama tabanca gönderir. Fransız sanatçılar, pipo başı, tabak süslemeleri ve kolye gibi el sanatı ürünlerine portresini işler. Fransız Masonları tarafından tebrik edilerek Mason olmamasına rağmen, *Muhteşem Yıldız* bijusu hediye edilir. Çeşitli Localar kutlama mektuplarında açık veya örtülü olarak Mason olmasını teklif ederler.

Ve işte böylece, Emir Abdülkadir'in Masonluk süreci başlar! Ancak, Abdülkadir'in Fransa'da tekris edilen ilk Müslüman olmadığını, daha önce otuz kadar Cezayirlinin tekris edildiklerini; bu olayın özelliğinin sadece din yönünden, yani bir Müslümanın Mason olması açısından, önemli olmadığını özellikle vurgulamak gerekir. Önemli olan Abdülkadir'in olağanüstü kimliğidir.

Masonik Yaşam Öyküsü

Emir Abdülkadir 1864 yılında tekris edilir. Ama, bu olayın gelişimi tek bir cümle ile geçiştirilecek kadar basit değildir. Abdülkadir'in tekris sürecinde masonik literatüre geçen değerli yazışmalar olmuştur. Abdülkadir'in cevapları kapsam ve fikrî yücelik yönünden masonik edebiyat şaheseri sayılabilecek niteliktedir.

Bu konu, "*Fransa-Paris: IV. Henry Locasının 1 Eylül 1864 Resmi Toplantısı: Abdülkadir'in Tekrisi*" adıyla bir broşür hâlinde yayınlanmıştır. Broşürün özetle de olsa izlenmesi, Abdülkadir'in fikrî olgunluğunun irdelenmesinin yanında, dönemin masonik işlemleri hakkında çok değerli ip uçları vermektedir. Özellikle, Vasiyetname kapsamında sorulan soruların günümüzdekilerle tamamen aynı olduğu görüldüğü gibi; verdiği uzun cevapların masonik ve felsefi derinliği insanı şaşırtmaktadır.

Konuya geçmeden iki önemli hususu özellikle açıklamak gerekir:

Birincisi, o dönemde, Fransa Masonluğunun tek temsilcisi Grand Orient henüz intizamını kaybetmemiş, yani muntazam bir masonik ku-

ruluş olduğundan, adayların Tanrı'ya ve ruhun ölümsüzlüğüne inanmaları Mason olmak için *olmazsa olmaz* şarttır. Bu nedenle, 1864 tarihli masonik yazışmalarındaki inanç muhtevası ve Emir Abdülkadir gibi dindar bir Müslümanın nasıl olup da orada Mason olduğu, şimdiki gayrimuntazam kuruluşun zihniyeti ile karşılaştırılmamalı ve yadırganmamalıdır. Ancak, daha sonra, Evrenin Ulu Mimarı inancının tüzük ve ritüellerden çıkarılması ve Mabetlerden Kutsal Kitapların kaldırılmasıyla, Fransa Grand Orienti gayrimuntazam kuruluş olmuştur. Hatta, İstanbul'da İngiliz yanlısı 13 Ekim 1876 tarihli *Stamboul Gazetesinde* bu konuyla ilgili olarak:

"...kaldırılmak istenen Evrenin Ulu Mimarı inancının Fransız Masonluğunu, evrensel Masonluğa bağladığı; Evrenin Ulu Mimarı'nın Tanrı inancını ifade ettiği; İngiltere ve sömürgelerinde 200 bin ve A.B.D.'nde 550 bin civarında üyesi bulunan Masonluğun hiçbir dinde görülmedik şekilde Tanrı ve ruhun ölümsüzlüğü inancını ön plana çıkardığı; ve bu ilkenin Doğu'da vaz geçilemez olduğunu kanıtlamak için de yazarın görüşmek için Mason olan ünlü Müslümanlardan Emir Abdülkadir'i seçtiği..."

belirtildikten sonra önemle eklenmektedir:

"...Masonluk, dünyanın hiçbir yerinde, karşılıklı toleransın hâkim olduğu Türkiye'deki kadar rahat çalışmaz. Bu kadar farklı ırk ve inanç arasında; barışçı ve eşitlikçi bir uzlaşmayla vicdanlara ve başkalarının vicdanına saygıyı öğreten bir doktrin başka nerede yer bulabilir ki?"

İkincisi; Abdülkadir'e Mason olması önerisi sadece ileride tekris olacağı IV. Henry Locası tarafından değil, açık veya örtülü olarak başka Localar tarafından da yapılmıştır. Mesela, kendisine Masonluğun ne olduğunu anlatan ve örtülü olarak Mason olmasını teklif eden bir Loca da Büyük Üstat Prens Lucien Murat'ın üyesi olduğu *La Sincere Amitie*'dir. Ancak, bu Loca'nın yazısındaki inançsal açıklamalar, üyeleri arasında İran sefiri gibi Müslüman Masonlar da olmasına rağmen, IV. Henry Locasının ileride açıklanacak İslâmi Tevhid anlayışına çok uygun mektubuna oranla daha teslisçi olduğundan Abdülkadir tarafından tercih edilmemiş olmalıdır.

Bu arada akla şu soru da gelebilir? Abdülkadir, Masonlukla ilgili bilgileri sadece kendisine yazılan mektuplardan mı almıştır; yoksa, daha önceden bilgisi var mıdır? Cevabı "*var*" olmalıdır. Çünkü, Fransa'da

göz altında yaşadığı Ambois'teki koruma subayının *IV. Henry Locası* nın üyesi olduğu için, ilk bilgileri ondan alarak Masonluğu daha yakından tanıdığı sanılır. Nitekim, daha sonra aynı Loca'da tekris olacağı gibi; Masonluk hakkındaki düşünceleri hiç de bu konunun acemisi bir kişinin kaleminden çıkmışa benzememektedir.

Emir Abdülkadir'in tekris edilmesi olayı şöyle gelişir...

Fransa Grand Orienti'ne bağlı *IV. Henri Locası*, *İnsanlık Dostu* seçtiği Abdülkadir'e, bir biju ve bir de 16 Kasım 1860 tarihli kutlama mektubu gönderir. Mektupta, Masonluğun temel insancıl özellikleri açıklanarak kendisinde Masonluğun aradığı tüm niteliklerin var olduğu belirtildikten sonra; eğer isterse, onu Masonluğun saflarında görmek istedikleri belirtilir. Yani, Abdülkadir'e Mason olması teklif edilmektedir. Mektubun meali özetle şöyledir:

Üç Defa Münevver Emir:

Masonlar; fazilet, tolerans ve insanları korumak için yüksek erdemlerin gerektiği şartlarda, Tanrı'nın adına görev üstlenerek büyük fedakârlıklar pahasına ezilen masumları himaye edenleri daima aralarına kabul ederler. Masonlar, bu gibi insanları, aynı kendileri gibi sayarak bağırklarına basar ve aynı yolda yürüdükleri için onların da varlıklarına ihtiyaç duyarlar. Onlara, ezilen bahtsız mâsumların, toplumun ve Masonluğun temel değerleri adına teşekkür ederler.

Üç Defa Münevver Emir: Bu nedenle, bizler Paris Orienti'nin IV. Henry Locası üyeleri olarak, sizin asil ve kutsal başınıza medeni dünyanın koymuş olduğu manevi taca ek olarak, bu mütevazı çelengimizi takıyoruz. Bizler, ırkların ve dinlerin tüm önyargılarına karşı çıkan, barbarlığın ve taassubun bütün dehşetine rağmen, sadece kendi kalbinin sesini dinleyerek herkesin gözünde saygın bir düzeye yücelen zat-ı âlinize takdirlerimizi ve hayranlıklarımızı sunuyoruz.

Evet! Siz bir zamanlar Avrupa'yı aydınlatan necip Arap milleti-ne özgü medeniyet ve bilimin gerçek temsilcisisiniz. Davranışınızın ve karakterinizin yüceliği ile bu milletin yüksek vasıflarının kaybolmadığını ve şu anda pasif gibi görünmesine rağmen büyük olayların gerektirdiği hâllerde hemen eyleme geçebileceğini kişisel davranışınızla kanıtladınız. Kılıcınızı büyük bir ihtişamla kullanarak medeni âleme gösterdiğiniz âlicenaplıkla çok büyük

bir şan kazandınız. O dönem düşmanınız olan Fransa bile size hayran kaldı. Ulusumuzun gurur duyduğu Ömer, İbni Sina ve Farabi gibi savaşçıları, bilim adamlarını ve filozofları şahsınızda özümlemiş olarak böylesi yüce bir unvanı hak ettiniz.

Üç Defa Münevver Emir: Size şükranlarımı sunuyor ve şanınızın yücelmesini diliyorum. Hepimizin inandığı ve gönüllerimizdeki tahtta oturan Tanrımız iradesini sizin vasitanızla yerine getirdi. Bu olaydan sonra, Doğu ülkelerindeki karanlık bulutlarını dağıtmak, zalim taassubun meşalelerini söndürmek ve cehaletin yanlış yönlendirdiği insanları medeniyete kavuşturmak, sizce de ilâhî takdirin amacı değil mi? Biz de onlara acıyoruz ve sizin kutsal yardımınızla onların da bizim erdemlerimizle ve ışığımızla aydınlanmalarını istiyoruz.

İlkeleri, Tanrı'nın varlığına ve ruhun ölümsüzlüğüne inanmak olan; İnsanlık Sevgisi, Tolerans ve Evrensel Kardeşlik erdemlerine dayanan Masonluk, sizin tüm dünyaya göstermiş olduğunuz bu asil hareketinize karşı elbette ki kayıtsız kalamazdı. "Birimiz Hepimiz" ilkesini mükemmel ve gösterişsiz bir şekilde kanıtlayan sizi de kendi evlatlarımızdan biri sayıyor ve benimsiyoruz.

Üç Defa Münevver Emir; Büyük Mason ailesinin küçük bir üyesi IV. Henry Locası olarak, aramızdaki duygu birliğinin sembolü olacak bijumuzu size takdim ediyoruz. Bu mütevazı sembolün değeri, Adalet, Eşitlik ve Kardeşlik ilkelerini simgeleyen Gönve, Tesviye ve Pergel gibi semboller kadar büyük olmamakla birlikte, kutsanmış göğsünüzde parlayacak ve insanlık sevgisi ile yaşayacaktır. Bu nedenle, size bijumuzu sunuyoruz. Eğer, kabul ederseniz; İnsanlık Dostu unvanı ile birlikte sunduğumuz bu bijuya her baktığınızda, Doğu dünyasından hayli uzakta olmalarına rağmen yürekleri aynı sizin gibi çarpan ve adınızı şükranla anan biz dostlarınızı hatırlayınız. Sizi şimdiden bir Kardeş olarak sevenler, eğer isterseniz ve de bağlayıcı kurallarımız elverdiği takdirde, sizi Kuruluşumuzun çok sayıdaki seçkin üyelerinin arasında görmeyi ümit etmektedir."

Abdülkadir, IV. Henry Locasına Şubat 1861'de yolladığı cevapta, inançlarının Masonlukla aynı olduğunu belirtir. Kendisi de Mason olmayı arzu ettiğini belirtir ve Mason olmanın şartları hakkında bilgi edinmek ve yükümlülüklerini öğrenmek ister. Aşağıda özetlenen cevabı, Abdülkadir'in Mason olmak isteğini açıklayan resmi başvurusu niteliğindedir.

Sadece Allah'ı Senâ ederiz!

Güzide Masonluk Kuruluşu'nun Şerefli ve Saygın Başkanları, Envarı ve Üyeleri; Yüceler Yücesi Allah sizleri korusun...

Kalbimdeki samimi duyguları açığa çıkaran sizlere iyi duygularımı iletiyorum. 'Ulu Yaratan, kullarına nimetlerini neden birden değil, azar azar vererek tadına vardırır' diye tam düşünürken; Ekselanslarının gönderdiği nazik dostluk mektubunu aldım. Yollamış olduğunuz güzel bir çiçeği andıran bu biju, hakiki bir gülün koku ve renk olarak alegorik dille simgelediği, Adalet, Eşitlik ve Kardeşlik ilkelerini, Aristo'nun da akluhikmetinin üzerinde bir bilinçle, benim de idrak etmem gerektiğini açıklamaktadır. Biju, şu iki nedenle, hem sizin sadakatinizin, hem de benim kelimelerle ifade edilemez sevincimin nişanesidir:

- 1. Bana dünyanın gerçek hazinelerini (Masonluğu) keşfetmek fırsatını verdiği için;*
- 2. Sizin de düşüncelerimizin birleşmesini istemenizden dolayı, Allah'ın daha önce bana vermiş olduğu nimetlere ek olarak, hiçbir bedel ödmeden ve acı çekirmeden bu değerli hediye bana bahş ettiği için.*

Allah'a Hamdolsun! Bana lâyük gördüğünüz lûtfunuz; iyi niyetiniz ve kararınız için bahtiyarlık duyuyorum. Size gönülden katılıyorum. Fikirlerinizin benimkiyle aynı olduğuna hiç şüphem yoktur. Kardeşlerime insanlık sevgisiyle yardım ettiğimi ve kendilerini tehdit eden barbarca vahşete karşı yardıma koştugumu ifade ediyorsunuz. İnsan sevgisinden daha büyük fazilet var mı? Ah! İnsanseverlik! Hiç, sağlam bir inancım olmasa, ben de insan sevgisi olabilir mi? Allah esirgesin! Gerçekten sevgi, dinin asıl temelidir. Allah, herşeyin Allah'ıdır ve herkesi aynı ölçüde sever.

Mükemmel Kuruluşunuza, şu üç nedenle, içimden geldiği gibi sesleniyorum:

- 1. Aslında lâyük olmadığım hâlde kabul etmemi istediğiniz güzel nişanlarınız için Ekselanslarına teşekkürlerimi sunmak amacıyla! Bana göre değeri, Yunanlı Philip'in oğlu İskender'in tacından daha büyük bu armağanı sevinç ve saygı ile kabul ediyorum. Ancak, sizlere karşı bes-*

lediğim büyük sevginin ve Kuruluşunuza karşı duyduğum arzunun asıl sebebi bu hediyeniz de değil!..

2. *Ekselanslarının hissetmiş olduğu gibi, Kardeşliğinize katılmak; mükemmel kurallarınıza göre amaçlarınız doğrultusunda çalışarak iyi niyetimi göstermek istiyorum. Bildireceğiniz şartlara ve görevlere, Ekselanslarının göstereceği şekilde sadakatle uyacağım. Kuruluşunuzun seçkin üyeleriyle tanışmaktan çok mutlu olacağım.*
3. *Dostane ilişkimizin devamı için aramızdaki iletişimin kesintisiz sürmesini diliyorum. Yükümlülüklerimi öğrendiğimde, Kuruluşunuzun vereceği görevleri elbette yerine getireceğim.*

Sözlerime son verirken, hepimize şükranlarımı tekrarlıyorum. Dünyanın dört yönünde yaygın Kuruluşunuza saygılarımı sunuyorum.

Yüceler Yücesi Allah sizlere mutluluk ve hoşnutluk versin...

*Sadık arkadaşınız
Abdülkadir.*

Abdülkadir'in bu olumlu başvurusu, Fransız Masonluğunun Doğu ülkelerinde yayılması açısından çok önemli bir fırsat olduğundan, IV. Henry Locası tarafından kabul edilerek tekrisin nasıl yapılabileceği araştırılmaya başlanır. Loca, Emir'e ikinci bir mektup göndererek, Mason olmanın şartlarını, Masonluğun ilkelerini ve cevaplaması gerekli soruları açıklar. İnsanın Tanrı'ya, yakınlarına ve kendine karşı görevlerinin neler olduğu sorulur; ruhun ölmezliği, insanların eşitliği, tolerans ve Kardeşlik hakkındaki düşüncelerini açıklamaları istenir. Sorular, günümüzdeki talepname, tahkikat, vasiyetname işlemlerinin benzeri olduğundan aşağıda özetlenmiştir:

Üç Defa Münevver Emir:

Kardeşlik kuruluşumuzu onurlandıran mükemmel cevabınızdan kelimelerle ifade edilemeyecek kadar büyük bir minnettarlık ve memnuniyet duyduk. Masonik Kardeşlik Birliği'ne katılmak isteğinize maalesef hemen cevap verememiştik. Bizim için gerçekten üzücü olan bu gecikmeyi telafi edebilmek için hemen konuya geçiyoruz.

Üç Defa Münevver Emir: Bize gönderdiğiniz mektupta, üç sebepten dolayı size yazıyorum diyorsunuz.

Birincisi: "Şükranlarınızı" açıklıyorsunuz...

İkincisi: "Ekselansları biliyorlar ki, sizin sevgi dolu Kardeşlik kuruluşunuza katılabilmek için çok kuvvetli bir istek duyuyorum ve sizin mükemmel kurallarınız kapsamındaki hedeflerinize ulaşmayı içtenlikle arzu ediyorum. Bu konuda, üzerime düşen sorumluluk ve şartları bildirdiğiniz takdirde sadakatle yerine getireceğim." diyorsunuz...

Bizim kalplerimiz için de, sizin bu arzunuzdan daha uygun hiçbir şey olamaz. Arap ulusunun siz onurlu temsilcisi olarak bu isteğinizi, Yüceler Yücesi'nin şanlı emri yönünde, bizlerin medeniyet ve ilerleme yolundaki gayretlerimize en iyi şekilde uyulmayı sağlamak için lütfettiğinizi düşünüyoruz. Size tevcih edilecek olan üyelik için karar verildikten sonra davet edileceksiniz. Masonluğa girebilmeniz için herkese uygulanan işlemin gereği olarak verilen bilgileri ve sorulan soruları size de aşağıda bildiriyoruz.

Kuruluşumuzun genel ilkesi hakkında söyleyeceğimiz tek bir söz bile, bu sorgulamayı büyük ölçüde basitleştirecektir. Daha sonra da amaçlarımızı ve arzularımızı açıklayacağız. Bu nedenle, Anayasamızın inanç şartımızı kapsayan ilk maddesini öncelikle size bildirmek zorundayız.

Birinci Madde: Masonluğun amacı, evrensel ahlâkiyatı incelemek, bütün faziletlerin pratiklerini yapmaktır. Allah'ın varlığı, ruhun ölümsüzlüğü ve insanlık sevgisi temel ilkelerdir. Masonluk, yasalara saygılı; genel ve özel yasalarla yönetilen toplumla uyumlu hür erkeklerden oluşur.

İkinci Madde: Masonluk, dünyadaki çeşitli dinlere ve değişik siyasal rejimlere bağlı değildir. Çeşitli fikirler demeti üzerinde özel bir konumu olduğu için tüm üyelerinin inançlarına ve siyasal görüşlerine saygılıdır. Toplantılarında bu konuların tartışılması yasaktır.

Üçüncü Madde: Masonluk, Hürriyet, Kardeşlik, Eşitlik gibi eskiden beri süregelen temel ilkelere dayanır. Masonluk yolunda düşünceleri yönünde hedeflerine yürürken, yaşadıkları ülkelerin

yasalarına uymaları ve saygı göstermelerinin ilk görevleri olduğu Masonlara hatırlatır.

Dördüncü Madde: Masonluk, insanlığın temel yasası uyarınca herkesin gücü kadar çalışması şartını kabul ederek tembelliği yasaklar. Bu, Mason yasasının esasıdır. Masonluk, belirli uygulamaya esaslarına göre çağdaş toplumlarda yaygındır. Masonlukta üretilen masonik yararlar topluma aktarılır. Bu pratikleri deneyimlerimize ve ilkelerimize uygun olarak geliştiririz. Üç Defa Münnevver Emir: Sizin de bu hususları aynı bizim gibi düşündüğünüzü sanıyoruz. Tüm faziletlerin uygulanması ve ahlâkiyatın incelenmesi kuruluşumuzun temel amacıdır. Ama, bunu size daha çok açıklamamıza gerek yok, Zaten siz hareketlerinizle bunu kanıtladınız, Masonluğun ayrılmaz bir parçası olduğunuzu gösterdiniz.

Masonluğun temeli, Tanrı'nın varlığı, ruhun ölümsüzlüğü ve insanlık sevgisidir. İlk iki şartı, sizin dininizin de temeli olduğunu için, Kuran'ın titiz bir izleyicisi olan siz çok iyi bilmektesiniz. Burada bizimle birlikte yeni bir fikir topluluğuna katılıyorsunuz. Şimdiye kadar sergilemiş olduğunuz davranışlarınız, insanlık sevginiz hakkında da hiçbir şüpheye yer vermemektedir. Kuruluşumuz, bu üç maddeden oluşan sağlam temeller üzerine oturur. Masonluk, dinlerin arasındaki farklarla ilgilenmez. Herşeyin özünde, adı ve ibadet türü ne olursa olsun, Ulu Yaradan inancı olduğuna inanır. Bu özelliğini de tolerans olarak tanımlar. Dogmalara karşı tolerans gösterilmez; tolerans, kaynağı saf vicdan olan veya bilimsel olarak kanıtlanmış hür fikirlere ve hür düşüncelere uygulanır. Bu nedenle, her üyemizin dinsel inancı ve siyasal tercihine karşı saygı gösteririz; toplantılarımızda bu konuların tartışılması yasaklanmıştır. Masonluğun ilkeleri, Hürriyet, Eşitlik ve Kardeşlik sağlamak ve uygulamaktır. Hürriyet, bir taraftan doğa yasalarına, diğer taraftan adalet ve toplum yasalarına göre insanlara tanınan miktardadır. Eşitlik, ahlâki anlamda, toplumların eğitim ve öğretim için fırsat eşitliği; fiziksel anlamda, üretimin ve nimetlerin paylaşılması eşitliğidir. Kardeşlik, herkesi aynı derecede karşılıklı anlayışla sevmek ve toplumsal birlik ve beraberlik için öncelikle bireyler arasında barış ve mutluluğu sağlamaya çalışmaktır. Masonluk emeği kutsar. Fakat çalışmanın angarya olarak değil, toplum yararı için bilinçle yapılduğunda butesül bir görev olduğunu kabul eder. Fizikî veya fikrî olarak yapılan çalışmaların her ikisi de kutsaldır.

Üç Defa Münevver Emir: Yukarıda açıkladıklarımız ilkelerimizin özü ve size verilecek derecenin temel öğretisidir Sanıyoruz ki, Masonluğun ilkeleri, yasası, çalışma yöntemi, tüzükleri; sevgi, insanlık yararı ve erdemleri konusunda yeterli fikir vermektedir. Bunlarla uyumunuz bizleri memnun edecektir. Anlayamadığınız veya katılmadığınız konuları lütfen sorunuz!

Bizden uzak bir ülkede yaşıyor olmanız, ilk bakışta, aramıza katılma arzunuzun bizimle eşit tekeris yöntemiyle gerçekleşmesinde bir engel olarak görünmektedir. Masonik tekeris, adaylara uygulanan sembolik bir giriş törenidir. Loca Kardeşleri, bu süreçten önce yapılan sorgulamayla aday hakkında fikir sahibi olurlar; fikri olgunluğunu ve felsefi derinliğini anlayarak Kardeşlik ruhunu iktisap edip edemeyeceğine karar verirler. Sizin yakınınızda bu tahkikatı yapacak bir Mason yetkili olmadığı için; aşağıdaki sorularla ilgili düşünce ve cevaplarınızı yazılı olarak bildirmenizi rica ediyoruz. Bir Mason adayına sorulması gereken üç temel soru şunlardır:

- 1. İnsanın Tanrı'ya karşı görevleri nedir?*
- 2. İnsanın dostlarına için görevleri nedir?*
- 3. İnsanın kendisine karşı görevleri nedir?*

Bu soruları cevapladıktan sonra, aşağıdaki konular hakkındaki fikirlerinizi de yazınız:

- 1. Ruhun ölümsüzlüğü hakkında;*
- 2. Allah'ın nazarında insan ırklarının eşitliği hakkında;*
- 3. Kardeşlik kuruluşumuzun tolerans ilkesi konusunda düşünceleriniz hakkında,*

Üç Kere Münevver Emir: Sizin karakterinize mutlaka uygun düşen bu hususlar üzerinde tefekkür ederek, düşüncelerinizi lütfen yazınız. Yazacaklarınız bizim nazarımızda sizin Vasiyetname'niz olacaktır. Tekris töreninden önce adaylar karanlık bir yerde k başlarına bırakılarak, tefekkür etmeleri sağlanır. Burada gürlü ve ışık yoktur. Duvarda insanın vüceliğine karşılık, hayatın hiçliğini belirten yazılar vardır. Hücredeki iskelet adaya ölümü hatırlatır. Önündeki masada bir kağıt bulunur. Kağıdın üzerindeki yukarıda belirtilen üç soruya adayın cevap yazması istenir. Soruların altında Vasiyetname kelimesi ve cevabını yazacağı boşluk vardır. Vasiyetname kavramı ile adaya, Masonluğa

girişinin, dünyevi bencilliğinin ölümü, yani ben merkezli dünyanın sonu olacağı hatırlatılır. Özetle, size sunmuş olduğumuz bu sorulara, sizin de sırayla açık cevaplar vermenizi bekliyoruz. Bundan sonra, kurallarımızın gerektiği sürenin geçmesini takiben, size derecelerimizi, belirli hakları ve öğretileri ile birlikte vereceğiz. Siz de, bu mânevi ortamın derinliklerine nüfuz ettiğinizde, bu öğrendiklerinizi insanlığın iyiliği için yaymanın gerekli olduğunu hissedeceksiniz. Ölümün gölgesinde uyumakta olan insanları yeniden ışığa çağıracaksınız. Kutsal ateşi onlar için de canlandıracak ve evrensel Kardeşliğin yüce çalışmasına katılmaya davet edeceksiniz.

Tanrı'nın inayeti ve kutsiyeti sizin üzerinizdedir. Çünkü, O'nun gerçek bir dostusunuz. Bunun için çok sevinçliyiz. Sizin vasıtanızla, O'nun yapacağı işler daha artacak, Lübnan'ın sedir ağaçlarının heybeti ve Şaron'un gül kokusunun rayihası ile çoğalacak; zarafetiniz ve şerefli çabalarınızla gelecek nesiller Hayat Ağacı'nın meyvelerinin lezzetine varacaktır...

En Münevver Emir: Yüceler Yücesi'nin, üzerinizdeki rahmeti yaymak için tavassutumuzu kabul etmesi, biz kendini adamış Kardeşlerinizin en büyük dileğidir.

IV. Henry Locası Masonları

Abdülkadir, soruları sırayla çok açık cevaplayan güzel bir mektupla mukabele eder. Mektubunun felsefi derinliği kadar, çok anlamlı tasavvufi izler taşımasının aslında yadırganmaması gerekir. Çünkü, Emir Abdülkadir, komutan ve yönetici olmasının ötesinde; Kâdirî tarikatında şeyhlik pâyesine ulaşmış dönemin ünlü bir sufisidir. İnancı Hakk'ın Birliği, yani, Hakk'ı halkta aramaktır. Bunun için özellikle insanlar dahil tüm yaratılanları kayıtsız şartsız ve karşılık beklemeden sever. Masonluğun inançla ilgili sorularını, gelenekçi bir anlayışla, Tanrı'nın tek olduğu ve yaratılıştaki ortağı olmadığı, O'nu en yüce şekilde kutsamak gerektiğini tasavvufi yaklaşımla açıklar ve Varlığın Birliği (*Vahdet-i Vücut*) anlayışı ile cevaplandırır. Ancak, kendilerinin, yani Batılıların dışında, özellikle Doğu olmak üzere diğer insanların tamamını barbar cahiller olarak görenler; Abdülkâdir'i sadece bir kahraman cengâver saymakta; beynindeki ve gönlündeki derin tasavvuf eğitiminin gelen kültürüne ve bilgisine akıl erdirememektedir. Oysa, Işık Doğudan Gelir (*Ex Oriente Lux*) dövizleriyle açıklandığı gibi, Avrupayı aydınlatan meşalenin, Haçlı Seferleri ile derlenen Orta Do-

ğu İslâm kültürü yanında; Kuzey Afrika (*Mağrip*) kültürünü Avrupa'ya aktaran Endülüs ekolünün İbni Rüş (Averroes), İbni Sina (*Avicenne*), İbni Bacce (*Avempace*), Râzi (*Alrhaze*), İbni Haldun, İbni Tufey¹, Farabi, Gazali, Muhyiddin Arabi, İbni Ravendi vb değerlerin Yunan bilimi-Roma sanatından özümledikleri felsefe, bilim, fen ve sanat katkılarıyla yakıldığını unutmamak gerekir. Bu gibi eserlerin Latince'ye aktarılmasıyla Rönesans ve Reformun temelleri atılarak Aydınlanma ve Hümanizma başlamış; böylece Batı Uygarlığı ortaya çıkmıştır. Abdülkadir de bu değerli genetiği taşıyan bir manevi torundur...

Sadece Allah'ı Senâ ederiz...

Münevver Beyefendiler ve Başkanlar, genelde tüm Masonlar, özelde IV.Henry Locasının Başkanı;

Gönderdiğiniz mektuptaki sözlerinizden onur duydum. Memnuniyetimi ifadeden acizim. Mektubunuzu, tercüme edilen şekline göre, tercümenin gerçek anlamı yansıtıp yansıtmadığına emin olmamama rağmen, kısaca cevaplıyorum.

Birinci Soru: İnsanın Allah'a karşı görevleri nedir?

Cevap: İnsan, Yüceler Yücesi Allah'ın şanını yüceltmek, onu sevmek, iradesine uygun olarak emrettiklerini yapmak, yasaklarından kaçınmak, yaklaşmaya çalışmak ve ilâhi niteliklerini kendine örnek almak zorundadır. Acıma, bağışlama, merhamet, himaye, koruma, cömertlik, ilim, adalet ve iyilikseverlikte O'nun iradesine uygun davranılmalı ve O'nunla beraber olunmalıdır. İlâhi amaca ulaşmak için çabalamak,, O'nun emirlerine teslim ve hükümlerine razı olmak, bizleri imtihan etmesini sabırla beklemek ve katlanmak; kimsenin inkâr edemeyeceği tüm hayırların; tek olan, yaratılıştaki eşi benzeri olmayan, En Yüce Allah'tan geldiğine iman etmektir.

İkinci Soru: İnsanın yakınlarına karşı görevleri nelerdir:

Cevap: Kendisi için istediği her iyi şeyi, başkası için de istemektir. Dünyanın ve insanların her iyiliğini ve yararlarını, ırkları ve renkleri ne olursa olsun herkese sunmaktır. Cahilleri eğitmek, boş verenleri uyarmak, masumları korumak, büyükleri kıskanmadan saymak, alçakgönüllülükle merhamet etmek, ihtiyaçlarını karşılamak, faydalı şeyleri sunmak ve kötülerinden sakındırmaktır. Tüm kanunlar; ilki Allah'ı yüceltmek ve ikincisi O'nun

yarattıklarına merhamet etmek üzere iki temele dayanır. İnsanlar, hem kendi ruhlarının, hem diğerlerinin ruhlarının aynı kaynaktan geldiğini bilmelidir. Fark, ruhta değil; ruhu taşıyan zarfta; yani, dış görünüştedir. Tüm ruhlar, tıpkı Havva'nın Adem'den geldiği gibi, tek bir büyük ruhtan meydana gelmiştir. Ruh tektir, çok değildir. Çeşitlilik ruhun çok olmasından değil, ışınlarının parlaklığı farklı yansıtacak şekilde düzenlenmiş olmasındandır. Bedenler, ruhun tüm ışığı onları kapladığında parlayan ve ancak üzerine ışık düştüğünde pırıldayan karanlık noktalar gibidir! Yıldızın ışığının tek görünmesine karşın, güneş ışığı her yeri aydınlatır. Güneş kursu tektir ve yeri sabittir. Ancak, ışığı farklı bölgelerden değişik ışınmalar olarak görüldüğünden zâhiren çokmuş sanılır.

Çokluk güneşin durduğu yerde anlaşılmaz; parlak bölgelerinin izlendiği farklı yerlerden anlaşılır. Güneş özünde değişmez; güneş aynı güneştir. Suriye'deki ışık, Fransa'daki ışıktan farklı değildir. Aynı bunun gibi, ruhların esası tektir; giysileri olan bedenler farklıdır. Farklılık ışıldayanların farklı olmasındandır; oysa ışıldatan tektir. Sayılar için de aynı kural geçerlidir. sayılar düzinelere, yüzler veya binlerle çoğalır. Sayıların bu değişimlerindeki her aşama aslında bir tektir. Örneğin iki sayısı, birleşmiş bir ve artı bir demek değildir; bir ve tekrar bir de değildir. Bu sonsuza kadar her sayı için aynıdır. Hepsi de tek'in indirgenmiş halidir; farklı olanlar sadece rakamlardır. Bir, her zaman tektir.

Başka bir karşılaştırma: Asıl ruh çemberin merkezidir; ruhların her biri çemberin birer noktasıdır. Çember birbirine bağlanmış noktalardan oluşur. Merkez, çemberin noktalarına ve çemberin her noktası da merkeze bakar. Her nokta merkezden bağımsızdır, onun karşısındadır ve diğer noktalarla çevrilidir. Bunun gibi, her bir kişinin yanındaki diğer kişilerde de aynen mevcut olan aynı özü sevmesi gerekir.

Üçüncü Soru: İnsanın kendine karşı görevleri nelerdir?

Cevap: Kendini saflaştırması, kusurlarını düzeltmesi, erdem ve manevi değerlerle donanması gerekir. Bu kriterler çok olmalarına rağmen, birbirleriyle uyumlu olarak diğerlerini oluşturan dört ana ilkeye indirgenebilir. Bunlar Bilim, Cesaret, Hırs ve diğer üçüyle birlikte Adalettir. Bilimin uyumu ve yararı, sözlerdeki içtenlik ve yalan, düşüncelerdeki gerçeklik ve yanlışlık, hareketlerdeki güzellik ve basitlik arasında ayrımı göstermesidir. Bilim

ahenkle dengelendiğinde, ürünü Bilgeliktir. Bilgelik en yüksek değerdir. Cesaretin uyumu bilgelik tarafından çizilen sınırların içinde kalmak ve tamamen önyargısız olmak içindir. Hırs, bilgeliğin mantığı ve ilâhi kanunlarının emri altındadır. Adalet, hırsı ve cesareti frenler; cesur kişiler bunun uyumunu sağlamalıdır. Bir yanda, aşırı cüret, diğer yanda ödleklilik ve zayıflık vardır. Her iki uç da ifrat ve tefrit olduğu için kabahattir.

Bilimin uyumu bilgeliktir. Bilim sahibi onu insanları kandırmak için kullandığında ifrattır. Bu durumda ona hilekâr, düzenbaz denir. Yetersiz olması halinde ise cahil denir. Her iki uç da kabahattir.

Adalet sadece yaşam hırsı ve cesaretin akla uygunluğudur. Kişinin kendine borçlu olduğu görevi, fiziksel bedeni için geçerli yasalara uymaktır. Bedenin yaratılması ve ölümü bu dünyanın bir işlevidir. Maddi beden, dikkate, beslenmeye, içmeye, giyinmeye ve cinsel birleşmeye ihtiyaç duyar. Beden ciddi ve yararlı bir amaç için yaratılmıştır ve ruhla akıl yönünde birleşmiştir. Ruh, doğanın karmaşık yapısını çözmek için bilime ve bilgiye gereksinim duyar. Dolayısıyla, insanın, beden ve akla güç vermek amacıyla, Allah'ın dünyaya verdiği herşeyi bulmak ve yakalamak için çabalaması gerekir. Bedeni tümüyle reddetmek ve ölüme terk etmek büyük günahdır; Yaratıcı'ya karşı gelmek ve bilgeliğe ters davranmaktır. Çünkü, bu akluhikmet Yüceler Yücesi'ne aittir.

Ruhun ölümsüzlüğü hakkında, mantık ve ilâhi kanunlar hemfikirlerdir. Ölüm bir çürüme ve ayrımdır. Çürüme bedenin özelliklerindedir. Bir şekli terk ederek başkasına geçmektir; buhara dönüşen su, toprağa düşen bitki ve bitkiye dönüşen toprak gibi! Bedeni olmayan ve bedeni güçlendirmesi veya ebedileştirmesi gerekmeyen bir şeyin ise çürümesi tasavvur edilemez. Ruh, ne bedendir, ne de bir değişimdir. Bölünemez ve eksiltilemez. Bir şeyin veya bir yerin tabiatında mevcut değildir. Bedenin tek bir niteliği bile ona atfedilemez. Ruh karışksız spritüel bir özdür; ölümlerden veya sonlardan oluşmaz. Spritüel olan birşey zamana boyun eğmez; zamana boyun eğmeyen şey ise değişime uğrayamaz. Yani, ruh ölümsüzdür.

Dördüncü Soru: Bütün insanlar Allah'ın önünde eşit midir?

Cevap: Tüm insanları insan ırkına bağlayan özle ilgili olarak, "eşittir" diyoruz. Derileri, şekilleri ve isimleri çeşitli olsa da in-

sanların tek olduklarını söylüyoruz. Hangi beyaz kalitelidir; kumaştaki beyazlık mı, yoksa kıymetli bir taş mı, un mu veya boya mı? Gerçekte beyazlık tektir; kağıttaki beyazlıkla değerli bir taştaki beyazlık aynıdır. Bir parça odun, et, tabut, binek arabası ve diğer maddi nesnelerdeki odunsu dokunun kalitesi de hep aynıdır.

İnsanların Tanrı önünde eşit olmaları ise: ilâhi rızaya ve adalete göre farklıdır. Hainlerin ve düzenbazların, mantıksal açıdan ve ilâhi yasalara göre, diğer namuslu insanlarla sadakat ve samimiyet erdemlerine göre eşit olmamaları gerekir. Kötü huylular, erdemsizler; fakirlerin, zayıfların ve öksüzlerin malını çalanlar ve onların ruhlarını yaralayanlarla; onları tüm iyi şeyler arasında rahat ettirenler ve yaşamalarını sağlayanların ruhları; hayır, Allah önünde mükâfat, sevap, hak yönünden eşit değildir.

Dört türlü ruh vardır: 1.Yaratıcı'yı bilmek ve yarattıklarında gizli Hakikat'i anlayabilmek için bilimle ve içten arzuyla araştıran ve sonunda bilinmesine izin verilenleri öğrenmiş olan ruhlar. 2.Bu araştırmaları yapmadığı veya uğraşmadığı hâlde Tanrı'nın lütfu ile Hakikat'e sahip olan Kutsanmış ruhlar. 3.Tersine davranmayı alışkanlık haline getirmiş, inkârı tercih seçmiş; Hakikat'i arayan tüm araştırmaların karşısındaki cahil ruhlar. 4.Varlıkların hakikatine karşı durmakta ısrar ve şeytanî olmayı tercih eden kutsanmamış ruhlar. Bu sınıfın ruhu kaybedilmiştir.

Beşinci Soru: Masonik Kardeşliğin toleransını nasıl anlıyorsun?

Cevap: Allah'ın insanları tasarlamadan boşu boşuna yaratmadığını biliyoruz. Çünkü o herşeyi bilir ve yararsız hiçbir şey yapmaz. İnsanı, sadece yemek, içmek, neşelenmek ve dünyayı insanla doldurmak için yaratmamıştır. Yaratılanlar bu dünyadan ayrıldıklarından sonra sonsuza kadar yaşarlar! Allah'ın yaratırken güttüğü amaç, yarattıklarının O'nu bilmesi ve tanınmasıdır...

Yüceler Yücesi Allah sizlere mutluluk ve hoşnutluk versin...

*Sadık arkadaşınız
Abdülkadir.*

Abdülkadir'in bu derin felsefi ve tasavvufi cevaplarından gerçekten çok tatmin olan IV. Henry Locası, Emir'in tekrisin nasıl yapılabileceği hususunu Grand Orient'a sorar. Çünkü, Abdülkadir'in Şam'da

ikâmete mecbur siyasi mahkûm statüsü nedeniyle Fransa'ya girebilmesi için hükümetin izni gerektiği gibi; böyle bir izin alınabilse bile Şam-Paris yolculuğu çok masraflı olacaktır. İşte bu nedenle Abdülkadir'in tekrisi bir hayli gecikir. Diğer taraftan, Abdülkadir gibi Müslümanların Emiri olan bir kahramanın Fransa'da Mason olmasının Fransız Masonluğuna sağlayacağı büyük prestiji göz önüne alan Büyük Üstad Prens Lucien Murad'ın ve Grand Orient'in çabalarına rağmen, Grand Orient'in içindeki masonik kargaşa ve hizipleşme nedeniyle tekris bir türlü yapılamaz. Nihayet, İmparator III. Napoléon'un, Mareşal Magnan'ı Grand Orient'in Büyük Üstatlığına (göreve atanmadan önce Mason değildi!) getirmesiyle kriz çözülerek engeller aşılıarak, Abdülkadir'in tekrisi için şöyle bir çözüm bulunur: Abdülkadir, o yıl Hac'ca gitmektedir; İskenderiye'de de, Fransızca ritüeller kullanmasına rağmen Arapça ve Fransızca konuşan Grand Orient'a bağlı Piramitler Locası (*Loge Les Pyramides*) çalışmaktadır. IV. Henry Locası, *Piramitler* Locasına levha göndererek, Abdülkadir'in bu Loca'da niyabeten tekris edilmesini ister. *Piramitler* Locası, IV. Henry Locasının isteğini kabul eder; hazırlıklar tamamlanır. Emir'in Hac dönüşü İskenderiye'ye uğradığı günlerde tekris edilmesi programlanır.

Konuyla ilişkisi nedeniyle Mısır Masonluğuna kısaca değinmek yararlı olur. Masonluk, 1798 Fransız işgali sürecinde, Napoleon Bonaparte'in izniyle General Kleber ve ordudaki Mason subaylar tarafından Mısır'a getirilmiş ve Isis Locası kurulmuşsa da askerî harekâtın sona ermesiyle bu Loca kapanmıştır. 1845'de İskenderiye'deki İtalyanlar tarafından İskoçya Büyük Locasından alınan beratla yeni bir Loca kurulmuştur. Abdülkadir'in tekris edileceği Fransa Grand Orienti'na bağlı *Piramitler* Locasının kuruluşu 1845'tir. Aşağıda tekrisi ayrıntılarıyla açıklanan Abdülkadir'in Mason olduktan sonra, Hidiv Mehmet Ali Paşa'nın oğlu Prens Abdülhâlim Paşa (1830-1894) ile birlikte başlattıkları Kahire'de yeni Localar kurma kampanyası çok başarılı olmuş ve kısa zamanda üye sayısı binin üzerine çıkmış; ayrıca, Süveyş, Port Sait, İsmailiye ve diğer şehirlerde yeni Localar kurulmuştur. İlk yıllarda farklı obediyanlar ve ritlerde çalışan Mısır Masonluğu, 1876'da üç dereceli Skoç modelini benimsemiş ve 1877'de Kahire'de kurulan Mısır Büyük Locası, başta İngiltere Birleşik Büyük Locası olmak üzere dünyadaki muntazam obediyanlar tarafından tanınmıştır. İlk muntazam Locanın adı No. 1 *Muhammed Ali* Locasıdır.

Mısır Masonluğunun, Türk Masonluğu açısından önemli olmasının üç ayrı sebebi vardır. İlk sebep, Türkiye Yüksek Şûrasının 1861'deki ku-

rucusu Prens Abdülhâlim Paşa'nın Mısır obediyanına bağlı olmasıdır. İkincisi, Türkiye Yüksek Şûrası'nın 1909'da yeniden canlanmasında Mısır Yüksek Şûrası görev üstlenmiş ve temsilci tayin ettiği Abdülhâlim Paşa'nın yeğeni İstanbul-Selimiye Kışlası'nda suvari fırka komutanı olarak görevli Prens Aziz Hasan Paşa kuruluşu sağlayarak ilk Hâkim Büyük Âmir (1909-1915) olmuştur. Nihayet üçüncüsü, Türkiye Büyük Locası'nın 1965 Konsekrasyonunu takiben İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından 1970'deki tanınması; Türkiye Büyük Locası'nı kuran Locaların arasında, İngiltere'nin tanımış olduğu Mısır Büyük Locası'na 1909 öncesinde bağlı olduğu için muntazam kaydı olan Resne Locası sâyesinde menşe açısından mümkün olmuştur. No.5 Resne Locası, Türkiye Büyük Locası'nda, 1935'deki Uyku'ya kadar faaliyetini sürdürmüştür. Bir anlamda, Türkiye Yüksek Şûrası ve Türkiye Büyük Locası'nın kuruluşlarında ve tanınmalarında Mısır Masonluğunun yanında Mısırlı Masonların ve Locaların, kurucular ve ilk yöneticiler olarak olumlu etkileri ve katkıları olmuştur.

Mısır'da Masonluk, Cemal Abdünnasır tarafından 1962 yılında yasa dışı ilan edilerek kapatılınca, medyaya da yansıyan zor ve ıstıraplı günler yaşanmıştır. Şimdi Masonluğun bir gün yeniden canlanacağı ümidi beslenmektedir. Neden olmasın? İnsan bu durumu görünce, ister istemez, 1935 Uyku olayındaki Atatürk'ün Masonluğa karşı gösterdiği büyük insanî davranış geliyor. Ebedi Şef olduğu o günlerde istese aynı şeyi emirle veya yasayla yapamaz mıydı? Ama, o sadece bir süre Masonluğun kendisini uykuya yatırmasının yararlı olacağını düşünmüş ve uygulamaya koymuştur. Türk Masonluğu 13 yıl sonra, dünya ile birlikte Türkiye'yi de saran hür ve demokratik ortamda daha gülbüz ve sağlıklı olarak uyanmıştır. Oysa, Mısır 40 yıldır beklemektedir; kim bilir daha ne kadar bekleyecek? Irak'ta da 1959 devriminden sonra Masonluk kaldırılmış ve Lübnan'dan Irak Masonlarının isimleri yazılı 100 kişilik bir liste ele geçirilmiştir. Abdüsselam Arif, aralarında ünlü profesörler, hekimler ve mühendisler bulunan listedeki tüm aydınların casus oldukları gerekçesiyle hepsini kurşuna dizmek için izin istemişse de; Kasım'ın bu isteği insanî kaygıyla reddetmesiyle bu feci olay önlenmiştir. Ürdün'de bir hayli gelişen Masonluk da üç yıl öncesine kadar çalışmaktayken; azınlık partisinde mensup bir radikal üyenin, Ürdün Haşimi Krallığı'nda Masonluğun yasaklanması hakkında hazırladığı yasa önerisinin parlamentoda kabul edilmesiyle birdenbire kapatılmıştır. Bu vesilelerle, İslâm dünyası içinde tek laik ve demokratik ülke Türkiye'mizin açık masonik pen-

ceresinden bu gibi komşularımıza bakarak, Atatürk'e kalbî minnet ve şükranlarımı teyit ederim...

Emir Abdülkadir

Konuya tekrar dönersek: 24 Haziran 1864 günü, Abdülkadir 57 yaşındayken İskenderiye'deki *Piramitler Locası*'nda tekris edilir. Tekris Töreni'nde Paris'ten gelen *IV. Henry* Locası delegasyonu da hazır bulunur. Aynı gece, masonik törenin dışına çıkılarak, İkinci ve Üçüncü dereceler de verilir. Emir, Masonluğun kadim ilkelerinin, gönlünün manevi locasındakiyle tamamen örtüştüğünü görebilmek fırsatını bulur. Bu vesileyle, Masonluğun yüce değerlerine ilişkin kişisel düşüncelerini açıklar. Aynı toplantıda üç oğlu da tekris edilmiştir.

Tekristen sonra geleneksel olarak söz alan Hatip aşağıdaki konuşmayı yapar:

Abdülkadir Kardeşin tekrisine böylesine önem verirken, aslında burada onurlandırılanın sadece Emir olmadığını da belirtmek zorundayız.

Emirin üstün değerlerini ve faziletlerini hepimiz büyük bir mutlulukla takdir etmekteyiz. Bununla birlikte, Masonluğun büyük ve ana ilkesi olan Masonik Eşitlik bize öylesine nüfuz etmiştir ki, bir insan sivil hayatında ne kadar yükselmiş olursa olsun, onun Mason olmayı kabul etmekle kuruluşumuzu onurlandırdığını düşünmemiz ve bu Kardeşimizin önünde eğilmemiz mümkün değildir. Masonluk hür ve iffetli insanların; faziletin ve insanlık dostlarının kurumudur. Kendine yönelteceği insanları tekris ederek onlara imtiyaz kazandırır; ama, onların harici unvanlarından hiçbir öğünme payı çıkarmaz. Mabetlerimize bir defa kabul edildikten sonra, bütün Masonlar eşit vasıflara sahip öz Kardeşlerimizdir. Aralarındaki tek fark, kişisel değerlerinden, her birinin ahlakîyata verdikleri değerden, iyiliği uygulamalarından, toplumun ahlakî ve maddî tekâmülü için gösterdikleri sebat ve gayretten kaynaklanır.

Hatip konuşmasında, günümüzdeki ritüelik öğretiye paralel şekilde, haricî unvan ve mevkilerin masonik değerlendirmede önemli olmadığıнын, sadece insanlığa karşı üstlenilen görevlerde gösterilecek başarının dikkate alındığının Abdülkadir gibi kamuoyunda ünlü bir kişiye değerli bir öğüt olarak hatırlatılması gerçekten önemli bir öğretidir.

Tekrisini takiben Şam'a dönen Abdülkadir, Mason Kardeşlerine şöyle bir kısa iyi niyet mektubu gönderir:

Kuruluşunuzun asil ülküsü insanlığa yararlı olma kavramının anlam ve önemini çok iyi anladım. Bu yüce duyguyu anlayabilenlere ve bu yola girebilenlere ne mutlu! Bana gelince, ruhumun içinde zaten var olan bu duyguları ve bu kuruluşun görüşlerini kabul ediyor; insanlığa yararlı olmayı ülkü edinen temel ilkelerimize aynen katılıyorum. İlkeleriniz, hayatımda yol gösterici birer ışık olacaktır. Bu düşüncelerimin doğrultusunda, çok değerli kuruluşunuzda kendimi yetiştirmek amacımı vurguluyorum.

Abdülkadir'in tekrisinin Mısır - Piramitler Locasında yapılmış olduğu, IV. Henry Locası tarafından Büyük Üstada duyurulur. Büyük Üstad Kaymakamı Münevver Alfred Blanche, IV. Henry Locasına aşağıdaki kutlama levhasını gönderir:

*Fransa Grand Orienti: Fransa ve Fransız Obediyanları
Süprem Konseyi*

Paris Orienti, 13 Temmuz 1864

Kardeşler: Sevinçle duyurmak isterim ki, Üç Defa Münevver Büyük Üstadımıza gelen levhaya göre, Emir Abdülkadir'in tekrisi, Locanızın isteği ve Locanız adına, Piramitler Locası'nda yapılmıştır. Konuyla ilgili bu girişiminizi ve gayretinizi kutluyorum... Büyük Üstadımızın memnuniyet duygularına tüm Fransız Masonları da katılacaklardır...

*Büyük Üstat Kaymakamı
Alfred Blanche*

Emir Abdülkadir'in tekrisinde gösterdiği başarı IV. Henry Locasına Fransız Masonluğu nezdinde büyük itibar sağlayacağından, Üstadı Muhterem bu olayı görkemli bir törenle Fransa masonik kamuoyuna duyurmak ister. 1 Eylül 1864'de Emir Abdülkadir onuruna büyük bir törensel toplantı yapılır. Törene Abdülkadir katılamaz. Her ritten çok sayıda temsilcinin katıldığı toplantı açılarak tersedimatlar okunduktan ve ziyaretçiler girdikten sonra; Parvi'de beklemekte olan Abdülka-

dir'in niyabeten tekrisini yapan *Piramitler* Locasının delegasyonu Mabed'e törenle alınır. Grand Orient levhasından, Emir Abdülkadir'in IV. Henry Locasına niyabeten İskenderiye *Piramitler* Locası'nda tekris edildiği ve IV. Henry Locasının aktif üyesi olduğu anlaşılır. *Piramitler* temsilci heyeti adına Silberman Çelik Kubbe altında şu konuşmayı yapar:

"Üstadı Muhterem ve Kardeşlerim, Bizler, İskenderiye Orientali Piramitler Locası'nın temsilcileri olarak Abdülkadir'in tekrisiyle ilgili resmi levhaları ve tersimatı size sunmaktan onur duyuyoruz. Tekris töreni IV. Henry Locası'nın talebi üzerine Locamız tarafından 18 Haziran 1864 tarihinde yapılmıştır."

IV. Henry Üstadı Muhteremi, Locası adına temsilciler heyetine teşekkür eder. Temsilciler yerlerini aldıktan sonra, IV. Henry Locası ve Abdülkadir arasında karşılıklı teati edilen, yukarıda özetlenmiş levhalardan oluşan, yazışmalar sırayla okunarak tören tamamlanır.

Abdülkadir'in Fransa'ya giderek Fransız Masonları ile tanışması 1865 yılında gerçekleşecektir. 28 Ağustos 1865'deki Fransa gezisinde, Amboise'daki Kardeşlerinin gönderdiği delegasyonlar tarafından çoşuklu törenle karşılanır. IV. Henry Locasındaki konuşmasında "*Masonluğun dünyanın en çok takdire şayan ana kuruluşu olduğunu*" belirtir. "*Bana göre, Mason olmayan hiçbir kişi tam değildir*" sözüyle dikkati çeker. Din otoritesi bir sufi şeyhi olarak, Masonluğun Kuran'la uzlaştığını açıklayarak; İslâmiyeti bilinçsiz ve cahilce anlayanların yanında, kilise yanlılarının Masonluğa saldırılarını da yetkili bir ağız olarak muhteşem bir şekilde cevaplandırır. Abdülkadir, Masonluğu, Hıristiyanlık ve Müslümanlık arasında bağ kurabilecek tek felsefi kurum olarak görmektedir. Bir Fransız 1865'de, Abdülkadir hakkında: "*O, peygamber soyundan gelen insan, hiçbir şekilde bir tarikatın fanatik temsilcisi gibi davranmamış; fakat, insana saygıyı esas alan; dinî anlaşmazlıklar ve her türlü doğüstü fikirden uzak kalan bu ahlâk kurumunun Çırağı olarak tam masonik bir eser yaratmıştır.*" Suriye'nin durumu hakkında yöneltilen soruları: Masonluğun bilinmediği için kötü karşılandığı, Masonların inançsız ve toplum düzenini bozan insanlar olarak görüldüğü şeklinde yanıtlar. Suriye'de Masonluğu kurması teklifini, toplumun henüz hazır olmadığı, hürriyetlerin kısıtlı ve toplantıların yasak olduğunu söyleyerek cevaplandırır. Ama bu endişesine rağmen, kısa bir süre sonra Şam, Halep ve Suriye'nin diğer şehirlerinde Abdülkadir'in de desteği ile Mason Locaları kurulmaya başlayacaktır.

Abdülkadir, III. *Napoléon* tarafından, Kuzey Bretange demiryolu inşasının Brest'e ulaşmasını kutlama törenlerinin komite başkanlığına atanması nedeniyle, davet edildiği Fransa'da *Brest Locası Kardeşleri* tarafından bir insanlık kahramanı olarak törenle karşılanır. Ayrıca, 1869 yılında, Süveyş Kanalı'nın açılışını yönetmesi için görevlendirilen İmparatoriçe Eugénie'nin refakatinde şeref konuğu olarak törene katılır. Fransa devleti ve hanedanı ile ilişkileri ve dostluğu üst düzeye çıkar: Arık oğulları Fransız ordusunun parlak subaylarındandır. Torunu Emir Halit, 1920 yılında kurduğu *Jeune Afrique* adlı milliyetçi ve reformcu bir teşkilâtla Cezayir'in Fransız Afrika'sı çerçevesinde siyasi bağımsızlığa kavuşmasını sağlamayı amaçlayan bir önder olacaktır. Emir, Şam olayında olduğu gibi, on yıl sonra da Fransa'ya yine dostça davranacak, 1870-71 savaşında Cezayir'de Fransa'ya karşı yeniden ayaklanması için Prusya'nın yapacağı teklifi reddedecektir. Böylece Mason Abdülkadir, dünyadaki bütün kinlerin ve çıkarların üzerinde kalan, genel olarak Müslümanlarla, Hıristiyanların; özel olarak Liberal Fransızlarla, Modern Cezayirliilerin arasında kurulan dostluğun önemli bir sembolü hâline gelir...

Emir'in, 1865 yılından sonra Şam'daki masonik faaliyeti hakkında çok kesin bilgi yoktur. Şam'da 1868'de kendisi ile görüşen Rob Morris'in izleniminden, Masonlukla bağını kesmediği ve düşüncesini değiştirmediği anlaşılır. Şam'daki Fransa Grand Orienti'na bağlı *La Syrie Locası*na şeref üyesi olarak vefat ettiği 1883 yılına kadar devam ettiği söylenir. Ancak, Masonlukta pek aktif değildir. Bunun bir nedeni Suriye'deki Masonluk aleyhtarı genel kamuoyu baskısının yanında, ileride daha detaylı değinileceği gibi Grand Orient'in Evrenin Ulu Mimarı terimini çıkarması olarak açıklanır. Abdülkadir'in İtalya Grand Orienti'na bağlı *Siria Locası*nı kurduğu iddia edilirse de kanıt yoktur. Rob Morris'in, Abdülkadir'in devam ettiği Loca'nın düzensiz olduğunu açıklaması; Grand Orienti'na bağlı olduğu içindir. Abdülkadir'in oğullarının, Beyrut'taki İskoçya obediyanına bağlı *Palestine Locası*na üye olmalarının nedeni de, Grand Orient'in Evrenin Ulu Mimarı inancını kaldırmasını dindar bir insan olarak kabul edememesi nedeniyle, oğullarının gayrimuntazam *Syria Locası*na devam etmelerini istemediği ve Şam'da başka bir muntazam Loca olmadığı için de Beyrut'taki *Palestine Locası*na üye olmalarını tercih etmesi şeklinde açıklanabilir. Bu sürede, Shahin Makarius (*Şahin Makaryus*)'la görüşerek Lübnan'daki muntazam Masonluk hakkında bilgi almış ve kendisine masonik çalışmalarından dolayı teşekkür etmiştir.

Emir Abdülkadir gibi dindar bir insanın, Evrenin Ulu Mimarı inancının Masonluktan çıkarılmasına ve Masonluğun '*olmazsa olmaz*' şartı

'Tanrı ve ruhun ölümsüzlüğü inancı'nın kaldırılmasını içine sindirememesi gayet doğaldır. Masonluğun, Hıristiyanlık ile Müslümanlığı uzlaştırabileceğine inanmış aydın bir Müslüman olarak, Grand Orient'nın semavi dinlerin Tanrı'ya inanç ortak paydası şartını kaldırmış olmasını hazmedememiştir. Zaten, özellikle Frankofil Masonluğun etkin olduğu bölgeler başta olmak üzere, Masonluğun Müslüman ülkelerde sempatikliğini kaybederek kamuoyunda şiddetli tepkiler almaya başlamasının en önemli sebebi, Grand Orient'nın 1848'den itibaren kabul ettiği 'Tanrıya ve ruhun ölümsüzlüğüne inanç' şartını 1877'de çıkarmış; ritüellerden Evrenin Ulu Mimarı kelimesini ve Yemin Kürsülerinden Kutsal Kitapları resmen kaldırmış olmasındandır. Bu metamorfoz, hem masonik dünyada, hem de harici âlemde büyük tepki görmüş; Hıristiyan dünyada olduğu gibi Müslüman ülkelerde de, o yıllardan itibaren, Masonluğun dinsizlikle ve tanrıtanımsızlıkla eş tutulması peşin yargısı daha güçlü yerleşerek *'Farmason eşittir gâvur'* sayılmıştır. Yurdumuzda görülen *'ateistlik ve dinsizlik'* şeklindeki antimasonik tepkileri, o dönemde ülkemizde geçerli Grand Orient modeli Masonluğa ve Frankofil veya yanlısı yabancı Locaların etkinliğine bağlamak gerekir. Türk Masonluğu, 1965'den itibaren resmen Muntazam Masonluk camiasına katılmasına rağmen, eskinin mirası bu olumsuz kuşkular ve izlenimler halâ kolayına silinememektedir. Bu önemli inanç ilkesi, dindar insanlar arasında Masonluğun yayılabilmesinde vaz geçilemez şarttır. Nitekim, Abdülkadir'in Mason olmasının en önemli sebebinin, Masonluğun Tanrı inancına verdiği değer olduğu, yazışmalarında açıkça görülmektedir. Emir'in politik ve masonik kimliğini inceleyen Bruno Etienne, onun Mason olmasının sebebini şöyle açıklamaktadır:

"...Bana göre, bu sorunun cevabı şüpheye mahâl bırakmaz. Abdülkadir'in Masonluğa girişi bu kuruluşa olan güçlü inancındandır. Bu, Masonluğun, gerek Doğu ile Batı arasındaki teolojik çatışmaları önleyebilecek bir köprü olduğuna; gerek bazı Avrupalıların Doğuya çekebileceğine; gerekse de Batıda kurtarılmaya değer tek kurum olduğuna beslediği inançtır.

Abdülkadir'in bu anlayışı, Osmanlılar ve Araplar başta olmak üzere Müslüman ülkelerdeki reformcu Müslüman aydınlar tarafından *İslâmî Masonluk* adı altında yönlendirilmekte olan, Müslümanların Masonluğa intibak ettirilmesi zihniyeti ile bu görüşün pratiği olarak yapılan reform girişimlerine ilişkin sivil kitle örgütleri niteliğindeki kuruluşların kaynağını oluşturmaktadır. Çünkü Müslüman dünyası için önemli olan, Doğu'nun geleneksel inancı İslâmiyet ile Hıristiyan

Avrupa'dan ithal edilen sosyo-kültürel kuruluş Masonluk arasındaki inançsal ortak paydalara bağlı uyumun var olmasının yanında asıl mesele, iki kurum arasındaki farklılıkların nasıl uzlaştırılabileceğidir. Bunun pratikleri, sadece Osmanlılarda değil, İslâm dünyasının diğer Arap ülkelerinde, Sufilik denilen Doğu kaynaklı mistik toplumsal kardeşlik kurumları ile masonik tarzın bağdaştırılmasından oluşan amasonik veya antimasonik yerel model denemeleri biçiminde oluşturulmuştur. Örnek olarak, ilk Büyük Loca'nın 1909'da kurulması öncesinde, Talat Paşa'nın tasarladığı İslâmi Masonluk modelini taklit etmek için oluşturulan ve 1925'e kadar faaliyetini sürdüren *Tarikat-ı Salâhiyye* verilebilir. Ayrıca, Mekke kaynaklı *Sunûsi* Tarikati; Mısır ordusundaki *İslâmi Masonluk* örgütü ve Bağdat'ta 1885'de kurulan *Şems-ül İslâm* bu gibi örgütlerin diğer örnekleridir. Gerek bu gibi örgütlerin, gerekse bu çalışmada incelenen Emir Abdülkadir'in fikirlerine genellikle paralel zihniyetteki Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi, Mısır Başbakanı Sa'd Zaglul Paşa, Cemalettin Afgani, Muhammed Şeyh Abduh, Abdülvâhit Yahya (René Guénon) Kardeşler vb aydın Müslüman reformistlerin masonik kimliklerinin yanında düşünce ve çalışmalarının incelenmesi Türk-İslâm âlemindeki Masonluğun köken ve anlayışına ışık tutacaktır.

Vali Mehmet Reşit Paşa Kardeş ve Şam'daki Loca Kurma Girişimi

Mehmet Reşit Paşa

Suriye ve Filistin Genel Valisi Mehmet Reşit Paşa, Emir Abdülkadir'e yakın bir Kardeştir. Rob Morris, Şam'daki İngiliz Konsolosu Thomas Rogers Kardeşin tanıştırdığı Reşit Paşa'yı ziyaret ettiğinde, otuzsekiz yaşında olan Paşayı, iyi eğitim görmüş; uzun yıllar devlet yönetimi deneyimi olan; kültürlü, iyi Fransızca bilen, edebiyat, şiir ve felsefeye meraklı bir Mason olarak tanımlar. Reşit Paşa, İzmir valisi olduğu sırada, İtalyan obediyanına bağlı olarak 1864'de kurulan *Stella Ionia* Locasında 1865'de tekris olmuştur. İzmir vadisindeki Locaların 1866'da yapılan ortak toplantısını

takip eden yemeğe İstanbul'daki İngiltere Bölge Büyük Locası Büyük Üstadı Hyde Clarke'la birlikte katılmış ve 1867'de düzenlenen Mason balosunda da bulunmuştur.

Rob Morris, Valiyi ziyareti sırasında masonik belgelerini gösterdikten sonra; gezisinin amacını Kutsal Topraklardaki Hürmasonluğun izlerini araştırmak ve önemli masonik noktaları incelemek olarak açıklayınca; Paşa, kendisiyle yakından ilgilenerek yardımcı olur. Güvenlik açısından askerî üslerde konaklamasını önerir; güzergâhı üzerindeki yerlerde görevli paşalar, valiler, şeyhler ve komutanların yardım etmesini sağlamak amacıyla Ferman çıkarır. Zaten, Rob Kardeşin elinde Abdülaziz'in aynı konuda Mehmet Reşit Paşa'ya hitaben yazılmış Hicri 7 Zilhicce 1284 tarihli Padişah Fermanı da vardır. Ferman, Amerikan vatandaşı Robert Morris'in İstanbul'dan Suriye'ye, Beyrut, Şam-ı Şerif, Kudüs-ü Şerif ve Yafa yoluyla yapacağı yolculukta güvenliğinin sağlanarak yardım edilmesi konusunda irade-i seniyyedir. İstanbul'daki Amerikan Konsolosluğu Sekreteri John Brown Kardeş tarafından temin edilmiştir. Vali Paşa, Beyrut'ta İskoçya Büyük Locası'na bağlı No.415 *Palestine* Locasının Üstadı Muhteremi Şam'daki İngiltere Konsolosu Thomas Rogers'ın katıldığı görüşme sırasında, Amerikan Masonluğu hakkında Rob Morris'ten bilgi alır.

Beyrut'ta Fransızca çalışan ve üyeleri arasında soylu yerliler kadar bir çok yabancı bulunan *Palestine* Locası 1862'de kurulmuştur. 1868'de uykuya yatan Loca, 1888'de yeniden Berat alarak canlanacaktır. *Palestine*'nin uykuya yattığı 1868 yılında, Fransa Grand Orienti'na bağlı, Arapça konuşan, üyeleri şehrin ileri gelenleri, resmi görevliler, Halil Cibran vb aydınlardan oluşan yeni bir Loca kurulur. Ancak, Masonluk karşıtlarının teröre dönüşen antimasonik eylemlerinden ve çığırtkanlığını yapan Cizvitlerin *El-Beşir* gazetesinin Katoliklik dışındaki diğer dinlere karşı sürdürdüğü saldırıdan Masonluk da nasibini almış; Masonlar ve Masonların yardımlarından yararlananlar dışlanmış; Mason kelimesi giderek hakaret anlamına gelmiştir; Türkiye'de, aynı yıllarda, *farmason* kelimesinin gâvurlukla eş tutulması gibi!..

"Türk Reşit-Amerikalı Rob-İngiliz Thomas Kardeşler" bir Üçgen teşkil ederek, Şam'da oturan onbeş kadar Mason için yeni bir Loca kurmak üzere 7 Nisan 1868'de toplantı yaparlar. Bu girişimde, mevcut Grand Orient Localarının Evrenin Ulu Mimarı terimini dışlamış olması elbette etkili olur; çünkü, Masonluğu dindar halkın tepkisini çekmeden yaşatabilmek için Tanrı'nın varlığına inanç kriterini benimseyen muntazam bir Loca kurmak gerekmektedir. Toplantıya: Thomas Rogers (Şam'daki İngiliz Konsolosu, Beyrut-*Palestine* Locası

Üstadı Muhteremi), Joseph Pilastre (Fransa-Marsilya-*La Verite* Locası), Christophe Delenda (İzmir-*Stella Ionia* Locası); *Palestine* Locasından, Nazif Mesheka (Amerikan Konsolosluğu Sekreteri), Asari Messedié, Emir Abdülkadir'in oğulları Muhyiddin ve Muhammed, Ali ibni Halil Mohassini, Mustafa Sebase, Salah İzdeşir Azm; Rob Morris (ABD-Kentucky-La Grange-No.47 *Fortitude* Locası, Kentucky Büyük Locası Eski Büyük Üstadı) Kardeşler katılır. Rob Morris, Masonluk tarihi ve Masonluk hakkında özendirici bilgiler vererek. A.B.D.'nde 45 Büyük Locaya bağlı 8000'den fazla Loca olduğunu; İstanbul'un yarısı kadar olmasına rağmen A.B.D.'nin en büyük şehri New York'ta 100'den fazla Loca olduğunu; Masonluğun kasabalara ve köylere yayıldığını açıklar. Beyrut, İskenderiye, İzmir vb çevre Locaların uzak olduğu, çok sayıda Masonun yaşadığı ve Mason ziyaretçinin geldiği Şam'da yeni Loca kurulmasının yararlı olacağını önerir.

Böylece, Şam'da *King Solomon (Melik Süleyman)* Locasının kurulmasına karar verilir. 22 Nisan 1868'de İngiltere Birleşik Büyük Locası'na gerekçeli levhayla başvurulur. Locanın kurucuları olarak levhada imzaları olanlar: Thomas Rogers (Beyrut-*Palestine* Locası Üstadı Muhteremi), Dr.P.Nataley, Nazif Mesheka (Şam Amerikan Konsolosluğu Sekreteri, *Palestine* Locası), Joseph Pilastre (Fransa-Marsilya-*La Verite* Locası), Caissar Messedie, Abbas Kulli Han (Şam'daki İran Konsolosu), Mustafa Efendi, Muhammed Ali Efendi (Şam Büyük Mahkemesi Katibi), Emir Abdülkadir'in oğlu Muhammed Efendi ve daha başka bazı Beyrutlu Hürmasonların yanında, Rob Morris (ABD-Kentucky-La Grange-No.47 *Fortitude* Locası, Kentucky Büyük Locası Eski Büyük Üstadı), Samuel Hallock (ABD-Pa.-No.9 *Philadelphia* Locası), David Thompson (ABD-No.147 *Fulton City* Locası) Kardeşlerdir. Ama, İngiltere Birleşik Büyük Locası, kurucuların farklı Büyük Locaların jüridiksiyonlarına bağlı Locaların üyeleri oldukları gerekçesiyle başvuruyu reddedince, Şam'da Loca kurma girişimi başarısızlıkla sonuçlanır.

Beş yıl sonra, benzer isimli bir muntazam Loca, No.293 *Royal Solomon* Locası adı altında, Kanada Büyük Locasına bağlı olarak 1873 yılında Kudüs'te kurulacaktır. Kurucuları, Yafa-Kudüs demiryolunu inşa eden şirketteki Kanadalı mühendislerdir. İş bitince Kanadalıların Kudüs'ten ayrılmalarıyla Loca aktivitesini kaybetmiş; son Üstadı Muhteremi William Esat Hayat dört yıl daha masonik ışığı söndürmeyi başardıktan sonra uykuya yatmıştır.

Rob Morris, A.B.D.'ne döndükten sonra, büyük hayranlık ve sitayişle söz ettiği Reşit Paşa'nın görevinden azledilerek döndüğü İstanbul'da

ölümcül bir hastalığa yakalandığına, tarikata girerek derviş olduğuna; 1 Mart 1872'de 42 yaşındayken muhtemelen zehirlenerek veya boğularak öldürülüp Maşrık'a göçtüğüne kitabında üzülen yer verir.

Rob Morris'e, Abdülaziz'in fermanını sağlayan İstanbul'daki Amerikan Konsolosluğu Sekreteri John Brown Kardeşin masonik yaşamı ve üyesi olduğu İngiltere'nin Türkiye Bölge Büyük Locası hakkında özet bilgi vermek ülkemizin Masonluğunu ilgilendirdiği için yararlıdır.

İngiltere Bölge Büyük Locası Büyük Üstadı John Brown

John Brown

John Brown, A.B.D.-Ohio-Scioto Locasında 1850'de tekris olmuş; aynı akşam İkinci ve Üçüncü dereceler verilmiştir. 1851'de İstanbul'a gelince No.687 *Oriental* Locası'nı kurmuş; sonra, 1857 yılında İngiliz Büyük Elçisi Sir Henry Bulwer'in Büyükdere'de kendi adıyla kurduğu No.891 *Bulwer* Locası'nın Üstadı Muhteremi olmuş; *Thistle of East* Şapitride Royal Arch derecelerini almıştır. *İngiltere'nin Türkiye Bölge Büyük Locası*, İngiltere Büyük Elçiliği binasında, İngiltere Birleşik Büyük Locası Büyük Üstadı Zentland Lor-

du'nun verdiği patentle, 24 Haziran 1862'de yine Büyük Elçi Sir Bulwer tarafından kurulmuştur. *Bulwer*, Bölge Büyük Üstadlığı görevini 1865'e kadar sürdürür. 1865'de Bölge Büyük Locası Büyük Üstad Kaymakamı Hyde Clark'ın başkanlığında İzmir'de büyük bir masonik toplantı yapılır. Bu görevi 1869'a kadar yapan Hyde Clark'dan ve aynı yıl içinde kısa süre görev yapan Prens Abdülhalim Paşa (Mısır Masonluğunun ve Türkiye Yüksek Şûrası'nın 1861 kurucusu)'dan sonra, John Brown Bölge Büyük Üstadı olarak atanır. Abdülhalim Paşa ile Brown arasındaki Büyük Üstat seçimi çekişmeli geçer. Çünkü, Osmanlı Devlet Şûrası Reisi Prens Abdülhalim Paşa, İngilizceyi ve Masonluğu iyi bilmemesine rağmen çevresinde saygın ve nüfuzlu bir kişi olmasına karşın; Masonluğu iyi bilen John Brown da yeterince aktif değildir. Bu nedenle sonucun belirlenmesini Hyde Clark 1869'da İngiltere'ye bırakınca, Amerikan vatandaşı John Peter (Porter) Brown tercih edilir. Ashında, Büyük Üstatlık için en uygun aday Sadrazam

Keçecizade Fuat Paşa Kardeş olmasına rağmen, Abdülaziz'in refakatinde çıktığı Avrupa gezisinde hastalanmış olduğundan görev kabul edemez. Büyük Üstat John Brown, Büyük Üstadlık görevini 28 Nisan 1872 Pazar günü geçirdiği kalp krizi sonucunda Ebedi Maşrı'ka intikal edinceye kadar sürdürecektir. Brown Kardeş, Amerikan Konsolosluğu baş tercümanı, Ticaret Ateşesi ve Konsolosu olarak İstanbul'da iyi tanınan ve itibarlı bir kişi olmasının yanında, Türkiye'deki tarikatlar, dervişler ve tasavvuf hakkında yapmış olduğu değerli çalışmalarını ile ilgi uyandırmıştır.

7 Şubat 1870 tarihinde İngiltere Birleşik Büyük Locası Büyük Üstadı Zentland Dükü'nün verdiği patent dolayısıyla Türkiye Bölge Büyük Locası'nın yaptığı toplantıya temsilci gönderen Localar: İstanbul'dan, No.687 *Oriental*, No.891 *Bulwer*, No.819 *Deutscher Bund*, No.1041 *Areti*; İzmir'den, No. 806 *Homer*, No.896 *La Victorie*, No.1014 *Dekran*'dır. Juridiksiyona dahil İzmir'den No.952, No.987 *Eleusinian*, No. 1015 *St. George* Locaları temsilci göndermemiştir. 17 Mart 1871'deki Bölge Büyük Locası toplantısına, bu yedi Loca ile birlikte İzmir'den *Sion's* Locası katılmıştır. Türkiye Bölge Büyük Locası, 1874 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür. 1871 yılında, Osmanlı İmparatorluğunda, 17 İngiliz, 15 Fransız ve 8-40 İtalyan Locasının çalıştığı söylenir.

Rob Morris ve 1868'de İzmir Masonluğu

Rob Morris

Şam'da yeni Loca kurma girişiminin öncüsü Rob Morris, Kutsal Topraklar'da yaptığı gezide incelediği önemli tarihî ve masonik yerler hakkındaki gözlem ve yorumlarını içeren 1875 yılında Amerika'da yayınladığı *Freemasonry in Holy Land* adlı kitabı yardımlarından dolayı Vali Reşit Paşa'ya ithaf eden bir Amerikalı Mason araştırmacıdır.

New York'da doğan Rob Morris, hukuk doktoru olduktan sonra kendini tamamen Masonluğa vermiş ve Kentucky Büyük Locası Büyük Üstatlığı görevini de yaparak 42 yıllık dolu dolu bir masonik kariyerle 1888 yılında Ebedi Maş-

rik'a intikal etmiştir. *The American Freemason* dergisinin kurucusudur. Diğer önemli bir kitabı *The Lights and Shadows of Freemasonry*'dir. Masonluk dünyasında, Avrupa'da Adoptif Rit olarak tanınan Amerikan Masonluğunun ünlü Masonik Yan Kuruluşlarından *Eastern Star ve Amaranth* Orderlarının kurucusu olmasıyla tanınır. Günümüzdeki *Eastern Star ve Amaranth*, muntazam Masonların kadın yakınlarının üye olabildikleri dünyanın en eski ve en kalabalık Masonik Yan Kuruluşlarıdır. Rob Morris, aklına koyduğu yakın Doğu-Kutsal Topraklar gezisine çıkarken, yukarıda adı geçen kuruluşların oluşumunu ve ritüellerinin hazırlanması görevini diğer bir ünlü Mason ve yayıncı Robert Macoy'a devretmiştir.

Rob Morris, yolculuğu sırasında 24-26 Şubat 1868 tarihleri arasında İzmir'e uğramış, Masonlarla tanışmış; hatta 25 Şubat 1868 Salı akşamı 20.30'da onuruna düzenlenen resmi bir masonik toplantıda gezisinin amaçlarıyla ilgili konuşma yapmıştır. Toplantıya İzmir'deki çeşitli masonik birimlerden yabancı ve etnik üyeler katılmıştır. Yayımlanan kitabında, o yıllarda İzmir'de asgari yedi Loca, iki Şapitr ve bir Skoç Riti Konsistuarı çalıştığını bildirerek, mevcut masonik birimler hakkında edindiği şu bilgileri vermektedir.

1. *St. John* Royal Arch Şapitri: A.B.D Büyük Royal Arch Şapitri'nden 6 Mayıs 1883 tarihinde aldığı berat ve Amerikan ritüelleriyle Royal Arch Masonluğu çalışmaktadır.
2. *Şapitr* (adı meçhul): *İtalyan Grand Orienti*'na bağlı olarak Rozkruva Masonluğu çalışmak üzere 1867'de kurulmuştur. Başkanı Dr. Cricca'dır.
3. *Homére* Locası: 1860 yılında İngiltere Birleşik Büyük Locası'na bağlı olarak kurulan İzmir'in en eski Locasıdır. Ritüelleri ve mabet dizaynı İngiliz modelidir. Üye sayısı 45-50 Kardeş tir.
4. No.1015 *St. George* Locası: İngiltere Birleşik Büyük Locası'ndan patent almıştır. Üye sayısı 65'dir. Üyeleri Rumlardır. Rumca ritüelleri İngiliz ritüellerinden çevrilmiştir.
5. No.1014 *Dekran* Locası: İngiltere Birleşik Büyük Locası'ndan 1864 yılında patent almıştır. Ermenilerden oluşan 60 üyesi vardır. Ritüelleri İngiliz ritüellerinden çevrilmiştir.

6. *Stella Ionia* (İyonya Yıldızı) Locası: İtalya Grand *Oriente*'nden 1864 yılında aldığı patentle Üstadı Muhterem Anacleto Cricca tarafından kurulmuştur. Üye sayısı 75'dir. Ritüelleri İtalyanca'dır. Ancak, çalışacak yeri olmadığından, İngiliz Localarına ait Mabet'te çalışmalarını sürdürmekle birlikte, bazı geceler de eski Artemis Mabedi (Diana)'nde toplanmışlardır. Nitekim, bu Mabet'te 1866 yılında yapılan ve İzmir Vadisinde çalışan tüm Locaların davetli olarak katıldığı yapılan toplantının ev sahipliğini üstlenmiştir. Mabet'teki yemeği Üstadı Muhterem yönetmiş, sağında İngiltere Bölge Büyük Locası Büyük Üstadı Hyde Clark ve solunda İzmir valisi Reşit Paşa yer almıştır. Vali, 1867'de muhtaçlara yardım için yapılan baloya da katılmıştır. *Stella Ionia*'dan sonra İzmir'de farklı dillerde çalışan üç Loca daha kurulur. Bunlar, Rumca çalışan Fenice (186), Türkçe çalışan *Orhaniye* (1868) ve Ermenice çalışan *Armenak* (1872) Localarıdır. Ayrıca, *Manisa (Magnesia)*'da 1867'de kurulan *Anacleto Cricca Locası*'nın tesis töreni başka obediyanların katılımıyla gerçekleştirilmiştir.
7. No.987 *Eleusinian* Locası: Efes'te yaz döneminde çalışmak için kurulmuştur. Görevlileri ve üyeleri İzmir'dendir.
8. *Sion's* Locası: Musevi Kardeşler tarafından 1870 yılında (İzmir ziyaretinden daha sonra) Musevi Kardeşler tarafından kurulmuştur.
9. No. 952 *St. John's and Dekran* Locası: İngiltere obediyanında çalışmaktadır.

Rob Morris'in İzmir'e yaptığı geziye yer veren diğer bir belge, Türkiye Bölge Büyük Üstadı Hyde Clark tarafından A.B.D.'inde yayınlanan *The Freemasons' Magazine and Masonic Mirror* dergisinin editörü W. J. Hughan'a gönderilen ve bu derginin 1968 sayısının 228. sayfasında yayınlanan mektuptur. 25-26 Şubat 1868 yılında İzmir'de bulunan Rob Morris'in, *St. Johns and Dekran* Locası'nın toplantısına katılarak konuşma yaptığı belirtilmektedir. Zaten, Büyük Üstad Clark'a bu olayı duyuran da, *Dekran* Locasının Önceki Üstadı Muhterem ve Bölge Büyük Locası'nın Önceki Büyük Birinci Nazırı Yüzbaşı Stab'tır.

Emir'in oğlu Muhammed Abdülkadir Paşa Kardeş

Cezairi Muhammed Paşa

Bu incelemeyi sonlandırmadan, Emir Abdülkadir'in oğlu ve ***Cezairi*** lâkabıyla tanınan Muhammed Kardeşimizi masonik kimliği ve yazarlığı dolayısıyla anmak yararlı olur. Tam adı Cezayirli âlim Muhammed Abdülkadir Paşa (Muhammed ibni Abdülkadir el-Hasanî el-Cezairî)'dir. Şam'da yeni bir Loca kuruluşu için yapılan başarısız girişim konusunda değinildiği üzere, Abdülkadir'in üç oğlu da İskenderiye'de *Piramitler* Locasında babalarıyla birlikte Mason olmuşlar; daha sonra, Beyrut'ta İskoçya jüridiksiyonuna bağlı No.415 *Palestine* Locasına geçmişlerdir. Büyük oğlu 1840 doğumlu Muhammed Efendi, babası ile gittiği Fransa esaretinde sıkıntılı bir beş yıl geçirdikten sonra, ailesiyle birlikte Şam'a yerleşir.

Babasının rahle-i tedrisinde özel eğitim görür; bu meclisteki Muhammed Abduh Kardeş ve Mustafa Şâmil Dağistanî gibi ünlülerden yararlanır. Babasının 1885 de vefatı üzerine ailenin reisi olur. Cezayir meselesinde Fransa aile Osmanlı Devleti arasında dengeli bir politika yürütür, aktif siyasetten uzak kalır ve iyi ilişkiler kurar; hatta bu nedenle, Ferik rütbesiyle paşa yapılır. Babasının Şam'da kurduğu ve dönemin önde gelen İslâm reformcularının katıldığı tasavvuf ve felsefe ekolünü sürdürür. Fıkıh ve tarih konusunda ***Cezairi*** mahlasıyla âlim sayılır. İyi bir yazardır. Çeşitli risalelerinin yanında en önemli kitabı, 1890 yılında II. Abdülhamit'e sunduğu, *Tuhfetüzzâir fi âsiril Emir Abdülkadir ve ahbâril Cezâir* (İskenderiye 1963, Beyrut 1964 basımları) adlı kitabıdır. İlk bölümü *Cezayir*'in tarihine ayrılmıştır; ikinci bölümü Emir Abdülkadir'in yaşamına ilişkin gözlem, bilgi ve belgelere dayandığından önemli bir kaynaktır. Şam'dan sonra İstanbul'a yerleşen Cezayirli Muhammed Abdülkadir Paşa Kardeş, İstanbul'da 1913 yılında Ebedî Maşrık'a göçmüştür. Rob Morris'in Şam'da yeni Loca girişiminde genç bir Mason olarak kurucular arasında yer

alan Cezairi Kardeşin, daha sonra Şam'daki masonik hayatı hakkında, babasının şeref üyesi olduğu *La Syria Locasi*'na muhtemelen devam etmiş olmasının ötesinde ve İstanbul'da Masonluğunu sürdürüp sürdürmediği hakkında bilgi yoktur.

Sonuç

26 Mayıs 1883 tarihinde Şam'da Ebedî Maşrık'a intikal eden Cezayir ulusal kahramanı ve İslâm mücahidi Abdülkadir Kardeşin kemikleri ülkesinin 1962 yılında bağımsızlığına kavuşmasından sonra Cezayir'e götürülerek Şehitler Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Ölümünün 100.Yılı dolayısıyla kendisine ayrılan *Mecelletü't-Târih (Centenaire de la Mort de l'Emir Abdelkader 1883-1983, Alger 1983)* özel sayısında hayatı, siyasal faaliyetleri hakkında makaleler yer almaktadır.

Sunulan bu biyografide, Cezayir'in ulusal kahramanı ve İslâm mücahidi büyük vatansever ve insansever Abdülkadir Kardeşin kâmil insan örneği kimliği, yakın çevresindeki masonik ve tarihsel olaylarla birlikte incelenmeye çalışılmıştır.

Umulur ki, adı evrensel düzeye yükselmiş Emir Abdülkadir Kardeşin (1808-1883)'in masonik kimliği; Kardeşlik imtiyazına erişmiş:

- Şair ve ıslâhatçı devlet adamı *Ziya Paşa K.* (1825-1880)
- Modern İslâm'ın öncüsü *Cemaleddin Afşani K.* (1838-1897),
- Birlikçi ve eşitlikçi yazar *Ali Suavi K.* (1839-1878)
- Vatan şairi ve İslâmcılık akımının önderi *Namık Kemal K.* (1840-1888)
- Mısır Grand Orient'ını Büyük Üstadı-El-Ehzer *Şeyhi Muhammed Abduh K.* (1849-1905),
- Aydın din uleması Şeyhülislâm *Musa Kâzım Efendi K.* (1865-1920),
- Mısır ulusunun babası devrimci başbakan *Sa'd Zaglul Paşa K.* (1860-1927),

- Mutasavvıf ve mütefekkir *Abdülvâhid Yahya (René Guénon)* K. (1886-1951),

ve bunlar gibi İslâm âleminin diğer Mason yıldızlarıyla bir arada hatırlanabilir.

N^ demiş koca Bâkî:

**Âvâzeyi bu âleme Davûd gibi sal
Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş!**

KAYNAKLAR

- Kemalettin APAK**, *Ana Çizgileriyle Türkiye'deki Masonluk Tarihi*, İstanbul, 1958
- Reşat ATABEK**, *1861-1880 Yılları Arasında İstanbul ve İzmir Vadisinde Masonik Faaliyet*, MS 53, 1984
- Tamer Ayan**, *Bilgi Çağı Masonluğu*, İstanbul, 1997
- Tamer Ayan**, *Masonluk ve Türk-İslâm Kültürü: Hamtaşın Evrimi*, İstanbul, 1998
- Tamer AYAN**, *Doğu Yıldızı ve Amaranth:Hamtaşın Evrimi*, İstanbul, 1998
- Isaac BAR-MOSHE**, *Historic Freemasonry in the Middle East*, Internet: fmsra-els.gif, 2001
- Bernard BAUDOIN**, *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie*, Paris, 1988
- Michel CHODKIEWICZ**, *Ecrits Spirituels*, Paris, 1982
- Fikret ÇELTİKÇİ**, *Hür Masonluk Tarihinden Notlar*, İstanbul, 1982
- Jean DANIEL**, *Abd-El-Kader et les Francs-Maçons*, Observateur, Avril 1994
- Stevenson DRAVE**, *History of Freemasonry in Egypt*, A.Q.C., Vol. 81-82, 1968-1969
- Paul DUMONT**, *Osmanlıcılık, Ulusçu Akımlar ve Masonluk*, YKY, İstanbul, 1999
- Bruno ETIENNE**, *ABDELKADER-Et La Franc-Maçonnerie*, La Mallion, No2-3, Avril-Juillet 1983

- Robert GOULD**, *A Concise History of Freemasonry*, London, 1951
- Abdolhadi HAYRÎ**, *Târikkh-e jonbeshhâ ve tekâpuhâ-ye farâmasungari dar keshvarhâ-ye es-lâmi*
- Angelo IACOVELLA**, *Gönye ve Hilal, İttihat-Terakki ve Masonluk* (Çev: T.Altınova), *Tarih Vakfı Y., İst.*, 1998
- Jonathan JACOBS**, *Our Islamic Brethern-Masonry in the Mideast, The Northern Light, Vo.22, No.2, May 1991*
- Can KAPYALI**, *Sufizm ve Franmasonluk; Şeyhülislam Musa Kâzım Efendi, MS 109, 1998*
- Nikkie KEDDIE**, *Sayyid Jamal Addin "Al Afghani": A Political Biography, UCLA Press, 1972*
- Orhan KOLOĞLU**, *Abdülhamit ve Masonlar, 1905'e Kadar, İstanbul 1991*
- Orhan KOLOĞLU**, *İttihatçılar ve Masonlar, İstanbul 1991*
- Ahmet Bedevi KURAN**, *Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye Cumhuriyetinde İnkılâp Hareketleri, İst.*, 1959
- Jacob LANDAU**, *Prolegomena to a study of Secret Societies in Modern Egypt, Middle Eastern Studies I, 1965*
- Celil LAYIKTEZ**, *Türkiye Büyük Locası Öncesi Osmanlı Türkiyesi'nde Masonluk, MS Dergisi 94, 1994*
- Celil LAYIKTEZ**, *Türkiye'de Masonluk Tarihi, Cilt:1-Başlangıç 1721-1956, İstanbul, 1999*
- Eugen LENHOFF & Oskar POSNER**, *Internationales Freimurer Lexikon, Amaltaha-Verlag, 1932*
- Daniel LIGOU**, *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie, 1987*
- Shâhin MAKARIUS**, *Kitâb fadhâ'il al-masunniya, Kahire, 1899*
- Alec MELLOR**, *Dictionnaire de la Franc- Maçonnerie et des Francs - Maçons, Paris*
- Reşat MİMAROĞLU (ve dğr)**, *Türkiye'de Hür Masonluk Tarihi, İstanbul, 1951*
- Robert MORRIS**, *Freemasonry In The Holy Land, Masonic Pub. Co., Broadway, 1875*
- Javad Al-MURABIT**, *Al-tasavvuf wa'l-Amir Abd al-Qâdir al-Husayn, al-Jezâiri, Şam, 1992*
- Najdat Fathi SAFWAT**, *Freemasonry in Arabic World*
- SERBANESCO, G.**, *Histoire de la Franc-Maçonnerie Universelle, Paris, 1969*

- Semih TEZCAN & İsmail İŞMEN**, *İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V.*, Mimar Sinan (MS) Yayını 22, 1998
- Mümtaz TÜRKÖNE**, *Siyasi İdeoloji Olarak İslâmcılığın Doğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991
- Faruk ÜLKÜ & Semih YAZICIOĞLU**, *Dünya ve Türkiye'de Masonluk*, İstanbul 1965
- Xavier YACONO**, *Mason Abd el-Kader, Humanisme, GOF Dergisi, 57, Mayıs-Haziran 1966*
- Xavier YACONO**, *Un Siecle de Franc-Maçonnerie (1785-1884)*, Paris, 1969
- Albert Kudsi ZADEH**, *Afghani and Freemasonry in Egypt, The Journal of the American Oriental Society 92, 1922*
- Thierry ZARCONÉ**, *Mystiques, Philosophes et Franc-Maçons en İslam*, Paris, 1993
- J-ıri ZAYDAN**, *Tâ'rikk al-mâsunniya al-âmm munundhu nash'atihâ ilâ hâdhâ l-â'm*
- Georgy ZEIDAN**, *General History of Masonry, From its early days till today, Al-Mah-roosa Press, Cairo, 1889*
- Leon ZFIDIS**, *A Hiterto Unknown Hebrew-Speaking Lodge in Egypt, A.Q.C., 107, 1994*
- A Solemn Assemblage of the Lodge Henry IV. 'Paris,France', on the 1st September, 1864: The Initiation of Abd-el-Kader**
- Abd-El-Kader**, *Franc-Maçon, Cahiers de la Grande Loge de France, Points de Vue, Nouvelle Série No.4/9/66*
- Dictionnaire Universel de la Franc-Maçonnerie**, Editions de Navarre, 1974
- Encyclopédie de'l Islam**, yeni baskı
- İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1993
- 1000 FAMOUS FREEMASONS**, Missouri Araştırma Locası, Macoy, 1957
- La Franc-Maçonnerie**, Stamboul Gazetesi, 13 Ekim 1876 Cuma

TÜRKİYE BÜYÜK LOCASI - İZMİR VADİSİ'NİN DEMOGRAFİK MASONİK YAPISI

Doğan DİRİK

THE DEMOGRAPHIC MASONIC STRUCTURE OF THE VALLEY OF IZMIR OF THE GRAND LODGE OF TURKEY

In this study, matricular movements of Brethren registered in Izmir lodges, have been analysed, taking into consideration their basic parameters i.e. biological, masonic and initiatic age. Consequently, graphs obtained, reveal the general profile of our members.

The evaluation of Freemasonry in Izmir for the last fifty years, starting from 1949 is based under three main chapters:

Demografic structure of active Izmir Lodges members: In this part, general demografic profile and especially biological and masonic age breakdown of active members is studied. Present situation as well as annual breakdowns since 1949 are examined and comparisons are made with the purpose of obtaining general coclusions.

Brethren registered in Izmir Lodges through initiation and affiliation: In this part, Brethren initiated before 1935 and awakened in Izmir lodges; those initiated in Izmir and the ones initiated out of Izmir but affiliated to one of Izmir lodges at a later stage, are studied separately under the same criterias. Special consideration is focused to Brethren initiated in Izmir.

Bretheren quitting the Izmir Lodges : In this part, irregular and resigning Brethren as well as Bretheren affiliated to other districts or having passed to Eternal East are evaluated in regards to their initiatic and their biological ages at the time of their matricular life termination date.

Giriş:

Sonuçları sunulan bu çalışma, araştırmacının mensubu olduğu *Promethée* Locası'nın 50.nci Kuruluş Yılı münasebetiyle tarihçesinin incelenmesine yönelik olarak başlattığı bir çalışmanın, İzmir Vadisi'ndeki tüm Localara teşmil edilerek Türk Masonluğu'nun projeksiyonlarına ışık tutabilecek bir çalışmaya dönüştürülebileceği düşüncesinden doğmuştur.

Öncelikle, *Promethée* Locası için hazırlanan ve kuruluşundan bu güne kadar matrikülüne kaydolmuş bütün üyelerin matrikül hareketlerini içeren listenin, İzmir Vadisi'ndeki tüm Localar için tekrarlanmasıyla işe başlanmıştır. Araştırmaya baz teşkil eden bu listelerin hazırlanmasında, Vadi Sekretaryası, Büyük Loca Sekretaryası, Localarımızın matrikül kayıtları ile Üstadı Muhteremleri ve diğer yetkililerinden alınan bilgiler ışık tutmuştur. Yukarıda sıralanan verilerin arasındaki bazı tutarsızlıklar, akli rehber olarak en aza indirmek için azami gayret sarfedilmiş olunmasına rağmen, bazı hataların olabileceğini şimdiden kabul etmek gerekir. Dolayısıyla, konuyla ilgili ve Localarını tanıyan Kardeşlerimin bu çalışmaya kritiksel gözle yaklaşım bu tür hataların giderilmesinde katkı sağlayacakları ümit edilir.

Çalışmanın dayanağı olan bu tabloların tümü bilgisayarda 'Excel' ortamında kayıtlı olup; bu ana verilerden hareketle üretilen 450'nin üzerinde tablo ve 200'e yakın grafik de yine aynı ortamda üretilmiştir. Dolayısıyla, hata yapmamaya azami özen gösterilmiş olunmasına rağmen, tablolar arası aktarmalarda maddi hataların bulunabileceği aşikârdır. Ancak, veriler çeşitli tablolar arasında ve icmal listelerinde sürekli olarak karşılaştırıldığı için bu gibi hatalar asgari düzeydedir ve ortaya konmaya çalışılan sonuçlara büyük etkisi olabileceği düşünülmemektedir.

Araştırmacı, bu çalışması sırasında yardımcı olan tüm Locaların Üstadı Muhteremlerine, konuyla yakından ilgili Kardeşlere ve özellikle İzmir ve Büyük Loca Sekretaryasındaki görevlilere ve Hemşirelere teşekkürü borç bilir.

Türk Masonluğu'nun matrikül hareketlerine ve demografik yapısına ilişkin tespit edilebilen araştırmalar aşağıda özetlenmiştir:

1. Türk Masonluğu'ndaki matrikül hareketlerini inceleyen yayınlanmış en kapsamlı çalışma Muh. Nail Güreli Kardeşin *Mimar Sinan* dergisinde 1978 ve 1979 yılı sayılarında 3 bölüm hâlinde yayınlanan '*Türk Masonluğunun Nüfus Coğrafyası, ya da Matrikül Hareketleri*' adlı etüdüdür.
2. Yayınlanmamış diğer bir kapsamlı çalışma, Önceki Büyük Üstat En Muhterem Tunç Timurkan Kardeşin başkanlığındaki Türk Masonluğu'nun Projeksiyonlarını araştıran çalışma grubunun verileridir. Bu çalışmada, 1999 yılına kadar Vadilerimizdeki matrikül hareketlerine ilişkin veriler yer almakta ve bu verilerden hareketle, 2020 yılına kadar Vadilerdeki Loca sayıları, tekris ve diğer matrikül hareketlerine ilişkin projeksiyonlar yapılmaktadır.
3. Yayınlanmış diğer bir inceleme, Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası yayınıdır: "*1909-1989 Türkiye'de 80 Yılda Mason Locaları*".
4. Genelde Türk Masonluğunu ilgilendiren bu araştırmalar haricinde, tek tek Localar bazında yapılmış araştırmalar da mevcut olup bu çalışmalar, o Locanın kuruluş yıldönümü veya başka bir nedenle hazırlanmış kitapçıklar veya gündem teşkil eden konuşmalarından oluşmuştur.

Yapılan çalışmada, aşağıdaki kabuller esas alınmıştır:

1. Hazırlanan tüm listeler 31Aralık 1999 tarihine kadar geçerli olup, Localarımızın 2000 yılındaki matrikül hareketleri çalışmanın dışında tutulmuştur.
2. Katılmış üyeler Loca matrikülünde görülmekle birlikte, mükerrer sayılmayı önlemek amacıyla sadece mensubu olduğu ana Loca bünyesinde hesaba alınmıştır.
3. Çift üyeler, mensubu buldukları her iki Locada da hesaba alınmış, ancak Vadi Kardeşleri ile ilgili genel toplamlardan düşülmüşlerdir.
4. Bazı Kardeşlere ait bilgiler eksik kalmıştır. Tekris tarihi, tekris olduğu Loca veya doğum tarihi tespit edilemeyen az sayıda Kardeş vardır. Bu durumda, örneğin doğum tarihi bulunamayan bir Kardeş istifa ettiyse, o Kardeşin tekris olduğundaki yaşı hesaplanamadığından, tekris yaşı ortalamalarında dikkate alınmamıştır.
5. Tekris yaşı, masonik yaş gibi değerler doğrudan bilgisayarla hesaplandığından sadece ilgili yıl hesaba alınmış, ay ve gün düşünülmemiştir. Bu durumda, söz konusu değerlerde ± 1 yıllık sapmalar söz konusu olabilir.

6. Kardeşlerin meslekleri ile ilgili bilgiler maalesef eksik kalmıştır. Kardeşlerin meslekleri ile fiilen yaptıkları iş çoğu kez farklı olabilmekte, özellikle genç yaşlarda tekris olup henüz mesleki yollarını tam olarak çizememiş olan Kardeşlerin iştiğal konuları zaman içinde değışme gösterebilmektedir. Dolayısıyla, Kardeşlerin sadece tekris edildikleri tarihte hangi işi yapıyor olduklarının saptanması yanıltıcı sonuçlar verebilir düşüncesiyle araştırmada bu konuya girmemek daha uygun bulunmuştur. Ancak, bu parametrenin dikkate alınmamış olmasının sebebi, sadece bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır; detaylı olarak araştırılmasında yarar görüldüğü belirtilmelidir.

Yukarıdaki ana kabullerin ışığında, İzmir Vadisi'ndeki Türk Masonluğu'nun gösterdiği gelişim üç ana başlık altında incelenmiştir:

1. Loca aktif üyelerinin demografik yapısı
2. Tekris ve katılmalar
3. Localarımızdan ayrılan Kardeşler

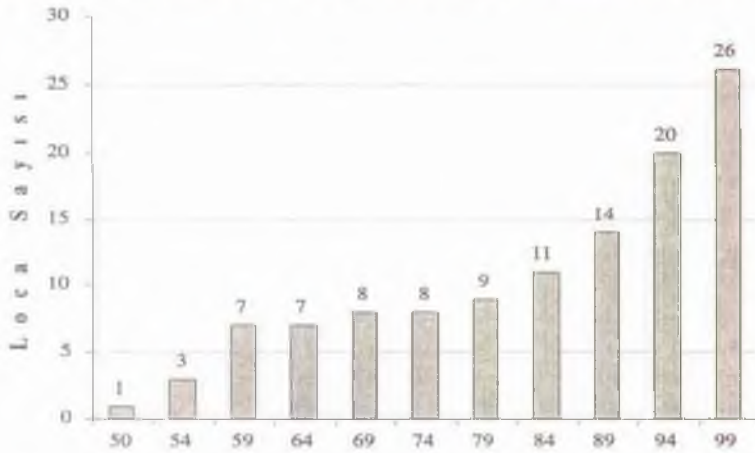
Önemle belirtmek istenilen bir husus, verilen tablo ve grafiklerdeki Kardeş sayısı, yaş ve masonik yaş ortalamaları gibi değerlerin arkasında, mutlaka konuya ilişkin isim listelerinin bulunduğudur. Ancak, özellikle Vadi genelini ilgilendiren tablolar genellikle oldukça büyük olup kitap formatına uydurulmaları güç olduğundan metin akışında verilmemiştir. Ancak, çalışmanın bütünü bilgisayar ortamında CD kaydı olarak hazırlanmış olup, ilgilenen Kardeşlerin istifadelere sunulmuştur.

Bölüm 1 : Loca Aktif Üyelerinin Demografik Yapısı

İzmir Vadisi'nde, 1949-1999 yılları arasında toplam 27 Loca kurulmuştur. Bu Localardan, 1955 yılında *Gönül*, *İrfan* ve *Ümit* Locaları ile birlikte kurulan 23 matrikül numaralı *Kemal* Locası, 1966 yılında tüm üyelerinin topluca istifaları dolayısıyla kapanmıştır. Dolayısıyla, 1999 yılı sonu itibarıyla İzmir Vadisi'ndeki Loca sayısı 26'dır.

(Grafik-1)'de görüldüğü gibi, Vadimizdeki Locaların yıllara sari gelişimi şöyledir: 1954 yılında Loca sayısı 3 iken (*İzmir*, *Nur Prométhée Locaları*) 1955'te İzmir Vadi Büyük Locası'nın kurulması aşamasında, gerekli 7 Loca sayısına ulaşabilmek amacıyla 4 yeni loca kurulmuş

Grafik : 1. Beşer yıllık periyotlar sonunda İzmir vadisindeki loca sayıları

(Kemal, Gönül, İrfan, Ümit Locaları); 1965, 1969 ve 1978 yıllarında ise birer Loca kurulmak suretiyle (sırasıyla Ephesus, Eylem, Manisa Locaları) 1979 sonunda Loca sayısı 9'a yükselmiştir. Daha sonra beşer yıllık dönemlerde ise 80-84 arası 2 Loca (Ege, Işın Locaları), 85-89 arası 3 Loca (Başarı, Üçsütun, Karşıyaka Locaları), 90-94 arası 6 Loca (Bodrum, Kordon, Doğa, Tan, Ocak, Şakul Locaları) ve nihayet 95-99 arası 6 Loca daha kurulmuş (Marmaris, Nokta, İmbat, Nirengi, Agora, Işık Locaları) Loca sayısı 26'ya ulaşmıştır.

Vadimizde çalışan Locaların aktif üyelerinin demografik profilleri ve bu profilin yıllar içindeki değişimi bu bölümün konusudur. İncelemede, öncelikle bu profili oluşturan Kardeşlerin Localarındaki matrikül hareketleri ile Locaların üye sayıları, daha sonra ise biyolojik ve masonik yaşlarının değişimleri incelenecektir.

A. Matrikül Hareketleri Ve Aktif Üyelerin Yıllara Sari Dağılımı:

1949-1999 Yılları arasında İzmir Vadisi Locaları matriküllerine tekris veya katılma yoluyla dahil olan Kardeşlerle, bu Localardan istifa, gayri muntazam ilan edilme, Ebedi Maşrık'a intikal veya başka Localara tebenni ederek ayrılan Kardeşlerin sayısı ve bu verilerden hareketle beşer yıllık dönemlerin sonlarında Vadi'de kayıtlı Kardeşlerin toplamı (Tablo-1)'de görülmektedir.

Tablo 1. Beşer Yıllık Dönemlerde İzmir Vadisi Locaları Matrikül Hareketleri

Yıllar	49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90-94	95-99	Toplam
Tekris	0	110	173	103	136	189	257	251	370	477	565	2631
Katılma	65	69	94	15	61	42	76	97	156	290	316	1281
İstifa / G.M.	0	10	16	43	118	98	75	59	106	117	197	839
E. M.	1	13	16	19	24	22	28	32	33	46	40	274
Tebenni (*)	0	48	97	24	32	32	47	82	139	258	278	1037
Aktif Üye (**)	64	172	310	340	366	344	627	802	1050	1396	1762	

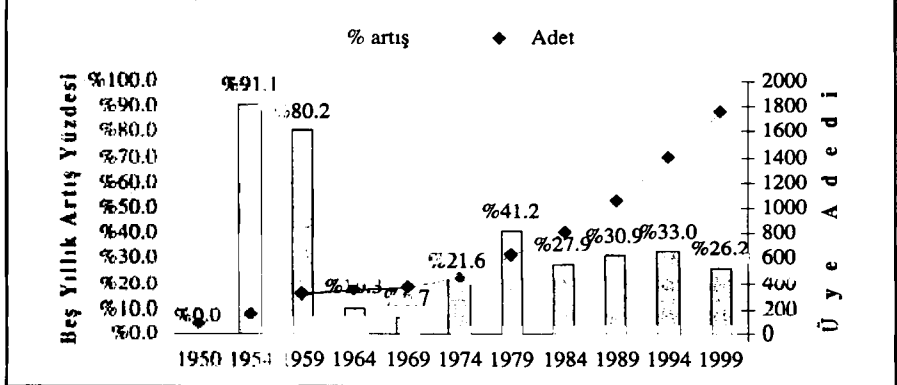
(*) Localar arası tebenni eden Kardeşlerin toplam adedidir

(**) Dönem sonu ulaşılan toplam aktif üye sayısıdır

Bu tablodaki değerler, Vadi matrikül hareketleri ile ilgili olarak yapılan çalışmanın çok genel bir özetini teşkil etmektedir. Ancak bu tablodan hareketle dahi, gerek tekris edilen yeni Kardeşlerin sayısı, gerekse aktif üye sayısındaki artışların, ellili yıllarda, oransal olarak en yüksek seviyelerde olduğu izlenmektedir.

İncelenen 50 yıllık periyotta, Vadi bazında yıllık ortalama aktif üye artışı %7.2 iken, 1950-1958 yılları arasında bu oran %19.3 olmuştur. En yüksek artışlar 1950 yılında %40,6, 1956 yılında %27,2, 1951 yılında %25,6 olarak hesaplanmıştır. Buna mukabil, 1966 yılında, 63 Kardeşin ayrılması sonucu aktif üye sayısı %12,1 azalma göstermiştir. (Grafik-2)'den görüleceği üzere ellili yıllardaki bu hızlı artış, altmışlı

Grafik : 2. Beşer yıllık periyotlarda aktif üye sayısının artış yüzdeleri

yıllarda yavaşlamış ve 1960-64 arası toplam %10, 1965-69 arası ise toplam %7'de kalmıştır. 1970 Yılı sonrasında ise oldukça dengeli bir artış görülmektedir.

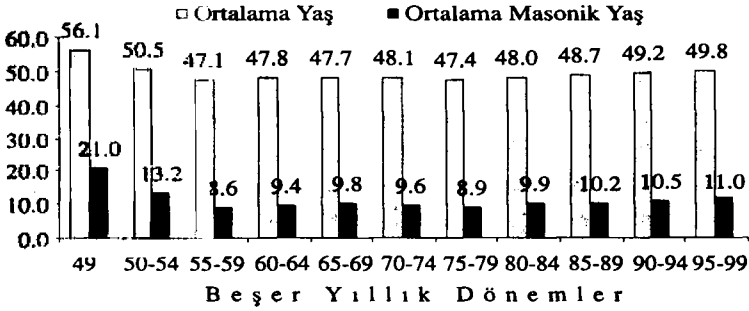
Aynı oranlar tek tek Localar bazına indirildiğinde, tebenniler ve özellikle yeni kurulan Locaların kurucu üyelerinin ana Localarında belirgin azalmalara neden olması bir genelleme yapmaya imkân vermemektedir. Örneğin, *İzmir* Locasından 83 Kardeş, *Nur* Locasından 120 Kardeş, *Gönül* Locasından 91 Kardeş, *Ümit* Locasından 65 Kardeş, *Eylem* Locasından 56 Kardeş çeşitli tarihlerinde Localarından ayrılarak yeni kurulan Localara kurucu üye olmuşlardır. Bunlardan bazılarının aynı görevi birkaç kez üstlendikleri de görülmektedir. Bu durumda, Locaların gelişmelerini yaptıkları tekrisler ve katılan Kardeşler bazında incelemek daha doğru olur.

1999 Sonu itibariyle kayıtlı üye sayısı (fahri üyeler dahil) 1762 olup, bu sayı mevcut 26 Locaya bölündüğünde ortalama üye sayısı 68 olarak belirmektedir. Ancak, yeni kurulan Localar ile eski Locaların matrikülleri arasında doğal olarak büyük farklar vardır. Örneğin, 31.12.99 itibariyle *İzmir* Locası'nın üye sayısı 104, *Nur* Locası'nın 80, *Gönül* Locası'nın 111, *İrfan* Locası'nın 66, *Ümit* Locası'nın 96 ve hâlen en kalabalık Loca olan *Eylem* Locası'nın 133 iken; yeni kurulan *Agora* Locası'nın üye sayısı 39, *Işık* Locası'nın 38'dir. Araştırmacı, asıl belirleyici olan hususun Locaların üye sayılarının ortalama değeri olduğu kanaatinde. Örneğin, yukarıda verilen örneklerde, ortalama değerler *İzmir* Locası için 82.3, *Nur* Locası için 68.8, *Gönül* Locası için 77.2, *İrfan* Locası için 66.2, *Ümit* Locası için 75.5, *Eylem* Locası için 77.7 dir. *İzmir* Vadisi'nin 50 yıllık geçmişi için ise, ortalama değer 55.1 olarak hesaplanmıştır. Ancak bu değer, yeni kurulmuş genç Loca matriküllerinin düşük olmasından etkilendiği düşüncesiyle, sadece 1990 öncesi kurulan Localar dikkate alınırsa, ortalama 64.6 olarak hesaplanır ki; araştırmacı bu değer, daha gerçekçi olduğu kanısındadır.

B. Loca Aktif Kardeşlerinin Biyolojik Yaş Dağılımları:

Vadi genelinde, aktif Kardeşlerin yaş ortalamaları ile masonik yaş ortalamalarının günümüze kadar gösterdiği değişim (Grafik-3) de görülmektedir.

Grafik : 3. Beşer yıllık dilimlerde vadimiz loca kardeşlerinin yaşları ve masonik yaşlarının dağılımları

1949 Yılından günümüze Vadi Kardeşlerinin yaş ortalaması 48.4 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, 1949 yılında 56.1 olup, ellili yıllarda tekris oranının yüksek, tekris edilen Kardeşlerin yaş ortalamalarının düşük olması dolayısıyla sürekli olarak düşmüştür; 1958 yılında en düşük seviyesine, 46.5'a ulaşmıştır. Başlangıçta çok yüksek olması, 1949 yılında henüz hiçbir yeni Kardeşin tekris edilmemiş olup, sadece İzmir Locası'nda uyandırılan eski Kardeşlerin mevcudiyeti ile kolayca izah edilebilir.

1958 yılından 1975 yılına kadar, bazı yıllarda çok sayıda tekris veya katılmanın gerçekleşmesi nedeniyle inişli çıkışlı bir periyot yaşanmıştır. Örneğin, 1965 yılında yaş ortalaması 38.9 olan *Ephesus* Locası'nın kuruluşu ile ortalama 48.2'den 47.8'e, 1975 yılında ise, *İzmir* Locası'nda yaş ortalaması 37.8 olan 21 yeni Kardeşin, *Ümit* Locası'nda yaş ortalaması 36,6 olan 17 yeni Kardeşin tekrisi sonrası 47.8'den 47.1'e düşmüştür. 1975 Yılından sonra ise, yaş ortalamasının sürekli olarak yükselmeye yüz tuttuğunu görüyoruz. 1999 Sonu itibariyle ulaşılan değer 50.1 olup, bu yükseliş, tekris edilen Kardeşlerin tekrislerindeki yaş ortalamalarının yüksek olmasına bağlanmaktadır.

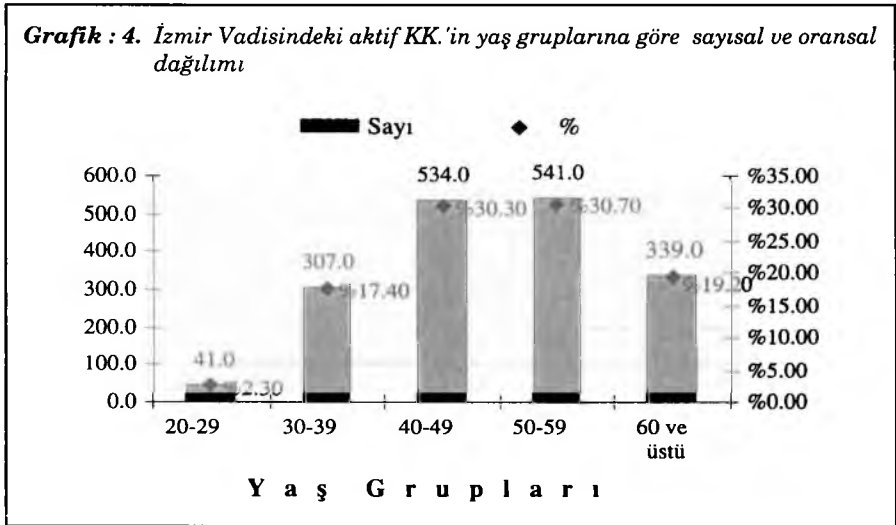
31.12.1999 itibariyle Vadimizin en genç Locaları 46.4 yaş ortalaması ile *Kordon*, 46.9 yaş ortalaması ile *Doğa* Locaları, en yaşlı Locaları ise 53,9 yaş ortalaması ile *Karşıyaka*, 53,8 yaş ortalaması ile *İzmir* Localarıdır. Elli yıllık dönem göz önüne alınır ise, zaman içinde en genç Loca, 1968 yılında 33 matrikül ve 37.0 yaş ortalaması ile *Ephesus* Locası, en yaşlı Loca, 1949 yılında (kuruluşunda) 64 matrikül ve 56,1 yaş ortalaması ile *İzmir* Locası olmuştur. Loca matriküllerinin kuruluşlarından bu güne genel yaş ortalamaları düşünüldüğünde, en düşük ortala-

malar 44.0 ile *Ephesus* Locası ve 44.2 ile *Eylem* Locası'nda; en yüksek ortalamalar 52,1 ile *Şakul* Locası, 51,6 ile *Marmaris* Locası ve 51,4 ile *Karşıyaka* Locası'nda tespit edilmiştir.

Her hangi bir Locada, hiçbir haricinin tekris veya katılma yoluyla Loca matrikülüne kaydedilmediği ve hiçbir Kardeşin istifa, gayri muntazam ilan edilme, Ebedi Maşrik'a intikal veya Kardeş Localara tebenni yollarıyla ayrılmadığı bir yılda, söz konusu Locanın ortalama yaşının bir yıl artacağı doğaldır. Araştırmacı, bu noktadan hareketle, Locaların bu tabii yaşlanmayı frenleyebilmek amacıyla, her yıl genç haricilere yönelerek, belli sayıda tekris yapmaya çalışmalarının gerekli olduğu kanısındadır.

Araştırmacıya göre, çok önemli olan diğer bir husus da, herhangi bir dönemde Loca Kardeşlerinin ortalama yaşları yanısıra muhtelif yaş gruplarındaki Kardeşlerin dengeli bir dağılım göstermeleridir. Locaya yeni katılan genç bir Kardeşin orada kendini rahat hissederek en kısa zamanda adapte olabilmesi için, Locada kendi yaş grubuna uygun eski Kardeşler bulması gerektiği belirtilebilir. 1999 Sonu itibarıyla İzmir Vadisi genelinde aktif Kardeşlerin yaş gruplarına göre dağılımları (Grafik-4)'te görülmektedir.

Görüldüğü üzere, Vadi genelinde en büyük grubu, %30 mertebelerindeki oranlarla kırklı ve elli yaşlardaki Kardeşlerimiz teşkil etmektedir. Yirmili yaşlardaki Kardeşlerimiz %2.3, otuzlu yaşlardakiler %17.4, altmış yaş üzeri Kardeşlerimiz ise %19,2 oranlarındadır.

İleri yaşlardaki Kardeşlerimizin tecrübe veengin bilgi birikimlerinden yararlanma şansımızın bilincinde olmakla birlikte, iki hususun hatırlanmasında fayda görülmektedir:

1. Kardeşlerimizin biyolojik yaşları ile masonik yaşlarının karıştırılmaması gerekir. Yaşın ileri olması masonik birikimin de fazla olacağı anlamına gelmediği gibi, tekris edilecek haricilerin ileri yaşlardaki adaylardan seçilmeleri Loca Kardeşlerinin ortalama yaşlarını yükseltecektir. Aslolan genç adayların Masonluğa tekris edilmeleri olmalı, ileri yaşlardaki adaylar, ancak gerçekten vazgeçilemez kişiler arasından ve oransal olarak az sayıda seçilmelidir.
2. İleri yaş gruplarındaki Kardeşlerden oluşan Localarda, teklif edilen yeni adaylar da genellikle bu Kardeşlerin yakın çevresinden, dolayısıyla ileri yaş gruplarından seçilmekte ve Locanın ortalama yaşı gittikçe daha ileriye taşınmaktadır.

C. Loca Aktif Kardeşlerinin Masonik Yaş Dağılımları:

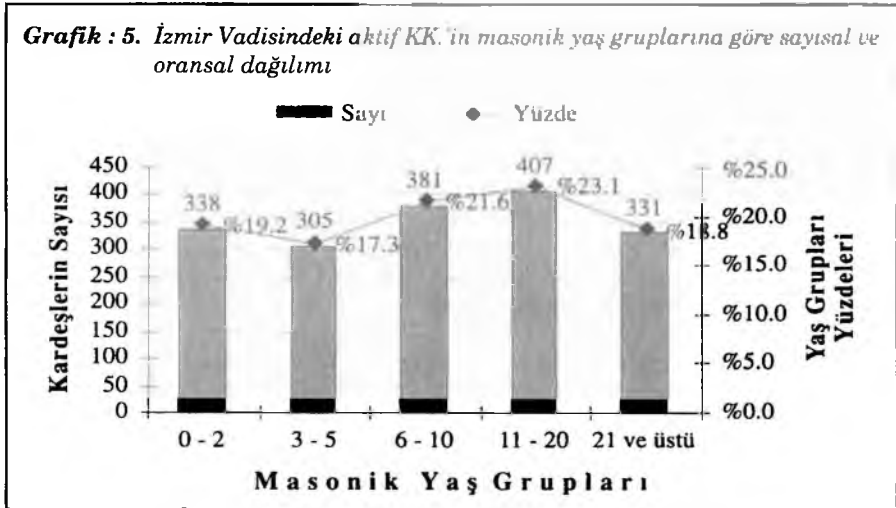
İzmir Vadisi Kardeşlerinin masonik yaş ortalamaları 10.1 olarak hesaplanmıştır. Bu değer günümüze kadar gösterdiği değişim (Grafik-3)'te verilmişti. Bir önceki bölümde, 1949 yılında sadece uyandırılan Kardeşlerin mevcudiyeti dolayısıyla, biyolojik yaş ortalamasının yüksek olduğu vurgulanmış ve bu değer 1958 yılına kadar gittikçe küçüldüğü belirtilmişti. Bu durum, doğal olarak masonik yaş ortalamaları için de geçerli olup 1949 yılı ortalaması 21.0 olarak hesaplanmış, düşüş yine 1958 yılına kadar devam etmiştir. 1958 de ortalama değer 7.8 olup, elli yılın en düşük ortalamasıdır. 1958-1975 yılları arasında, yine biyolojik yaş ortalamalarında olduğu gibi inişli çıkışlı bir periyot izlenmekte, 1975 yılından sonra ise Kardeşlerin masonik yaş ortalamalarına genelde bir yükseliş trendi hakim olmakta ve 1999 yılı sonunda 11.3 ile 1954 yılı ortalamasına varıldığı izlenmektedir.

31.12.1999 Tarihi itibariyle, Vadi'de masonik yaş ortalaması en düşük olan Localar, 7.8 ile *Nokta*, 7.9 ile *Kordon* Locaları; en yüksek olanlar 16.1 ile *İzmir*, 15.9 ile *Ümit*, 15.8 ile *Prométhée* Localarıdır. Elli yıllık dönem göz önüne alındığında ise, en düşük değer 1968 yılında 2.8 ile *Ephesus* Locası'na (*Ephesus* Locası Kardeşlerinin ortalama masonik yaşları 1967-1980 yılları arası sürekli olarak 6.0'nın altında kalmıştır), en yüksek değer, biyolojik yaş ortalamalarında olduğu gibi 1949 yılında (kuruluşunda) 21.0 ile İzmir Locası'na ait olup, bu değer doğal olarak, o tarihteki Vadi ortalamasına eşittir. Localarımızın kuruluşlarından bu güne genel masonik yaş ortalamaları düşünüldüğünde

ise, en düşük değer 6.7 ile Manisa Locası'nda, en yüksek değer, 13.4 ile İzmir Locası'nda tespit edilmiştir.

Bir Locada masonik yaş ortalamasının düşmesi, çok sayıda tekris yapıldığını çağrıştırmaktadır. Bu kural, özellikle ellili yıllarda Locaların kuruluşlarını takiben hep geçerli olup, yapılan yoğun tekrisler Locaların masonik yaş ortalamalarında ciddi düşüöşlere sebep olmuş, daha sonraları da bazı yıllarda etkili olmaya devam etmiştir. Örneğın 1975 yılında İzmir Locası'nda 21 Kardeşın tekrisi, masonik yaş ortalamasını 12.1'den 9.8'e, keza aynı yıl Ümit Locası'nda 17 Kardeşın tekrisi masonik yaş ortalamasını 12.8'den 10.2'ye düşürmüştür. Ancak bu kural, Localar arası tebenniler, masonik yaşı genç Kardeşlerin istifaları veya gayrı muntazam ilan edilmeleri gibi nedenlerle her zaman doğru olmayabilir. Örneğın, 1984 yılında Nur Locası'nda 10 Kardeş tekris edilmiş, ancak aynı yıl masonik yaşı 10 olan 1 Kardeş Locaya katılmış, ayrıca bir yıl evvel tekris edilen 5 Kardeş başka Localara tebenni edip, 1 Kardeş gayrı muntazam ilan edilince, Locanın 9,6 olan ortalama masonik yaşı 10.0'a yükselmiştir.

Kardeşın masonik yaşlarının incelenmesi sürecinde, biyolojik yaşlarını irdelerken yapılan gruplamanın benzeri düşünülerek; Kardeşler, masonik yaşları (0-2), (3-5), (6-10), (11-20) ve (21'den yüksek) olmak üzere 5 grupta mütalaa edilmişlerdir: 1999 Yılı sonu itibariyle İzmir Vadisi'ne bağlı olarak çalışan Localardaki aktif Kardeşlerin masonik yaş gruplarına göre sayısal ve oransal dağılımları (Grafik-5)'te verilmiştir.

Grafikten görüleceği gibi, grupların Vadi genelindeki dağılımları oldukça dengelidir. İlk iki gruptan (0-2 ve 3-5 yaş grupları) ilki daha yüksek bir yüzdeye sahiptir ki, bu durum yeni tekris olan Kardeşlerin sayısının her yıl artış gösterdiğinin delili olup dengeli bir tekris politikasının gereğidir. Aynı şekilde, üçüncü (6-10 yaş) ve dördüncü (11-20 yaş) gruplar bir öncekilerden daha yüksek yüzdelere sahip olmakla birlikte, kapsadıkları süreler artmakta olup kural burada da geçerliliğini korumaktadır. Ancak, Vadi genelinde geçerli olan bu tespitler, tek tek Localar bazında her zaman geçerli olmayıp, bu konunun irdelenmesinin, her Locanın Envanına bırakılması daha doğru olacaktır.

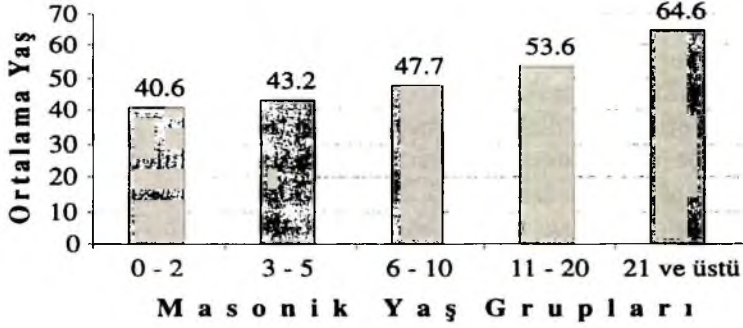
Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, bir önceki bölümde de değinildiği gibi, Loca Kardeşlerinin ortalama masonik yaşları ile ortalama biyolojik yaşlarının genellikle farklı gelişebildiğidir. Her ne kadar Vadi genelinde bu iki parametre paralellik gösteriyorsa da, tek tek Localar bazında farklı neticeler verebilmektedir. Örneğin, önceki bölümde Vadi'nin en genç Localarından biri olarak zikredilen *Doğa Locası*'nın 1999 yılı ortalama masonik yaşı 10,0 olup, *Nokta* ve *Kordon Locaları*'nın değerlerinden çok yüksek; en yaşlı Loca olarak zikredilen *Karşıyaka Locası*'nın 1999 yılı ortalama masonik yaşı ise 13,6 olup, *İzmir*, *Ümit* ve *Prométhée* Localarının değerlerinden çok daha düşüktür. Bu hususun, Localarımızda tekris edilen Kardeşlerin yaş ortalamalarının farklılıklarından kaynaklandığı açıktır. Bu nedenle, tekris edilen Kardeşlerin genç yaşta adaylar arasından seçiminin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

31.12.1999 İtibariyle *İzmir* Vadisi Localarına bağlı Kardeşlerin masonik-biyolojik yaşları arasındaki ilişkiler detaylı olarak incelenmiştir. Neticeler burada sunulamayan detaylı bir tablo halinde mevcuttur. Ancak, genel bir bilgi verebilmek amacıyla, farklı masonik yaş gruplarındaki Kardeşlerimizin biyolojik yaş ortalamaları (Grafik-6)'da gösterilmiştir.

Bölüm 2 : Tekris Ve Katılmalar

1949 Yılında kurulan *İzmir* Locası'nın ilk üyelerini, doğal olarak 1909-1935 yılları arasındaki dönemde tekris olup uyandırılan Kardeşler oluşturmuştur. Sonraki yıllarda ise, *İzmir* Vadisi Localarının matrikülleri, doğal olarak üç unsurdan oluşmuştur :

Grafik : 6. Vadi genelinde çeşitli masonik yaş gruplarındaki kardeşlerimizin yaş ortalamaları

1. Uyandırılan Kardeşler
2. Vadimizde tekris edilen Kardeşler
3. Diğer Vadilerde tekris olup İzmir'e tebenni eden Kardeşler

Bu unsurlar, Vadi'de tekris olan Kardeşlere daha uzun değinilerek, üç bölüm hâlinde incelenmiştir.

A. Uyandırılan Kardeşler:

Tespit edilebildiği kadarıyla, *İzmir Vadisi*'nde, *İzmir Locası*'nda 86 Kardeş, *Nur Locası*'nda 4 Kardeş, *Prométhée*, *Ümit* ve *İrfan* Localarında, birer Kardeş olmak üzere toplam 93 Kardeş uyandırılmış; ayrıca 2 Kardeş *İdeal* Locası'nda uyandırılıp, *Nur'a*; 1 Kardeş de *Sevgi* Locası'nda uyandırılıp *İrfan'a* tebenni etmiş görülmektedir. Ancak, *tekris* Locaları tespit edilemeyen üç Kardeş dışında, *Tekris* Locaları tespit edilebilen fakat *İzmir Vadisi* Localarının matriküllerine daha geç tarihlerde kaydolmuş bazı Kardeşlerin, diğer Vadilerde uyandırılıp *İzmir Vadisi*'ne tebenni etmiş olmaları olasıdır.

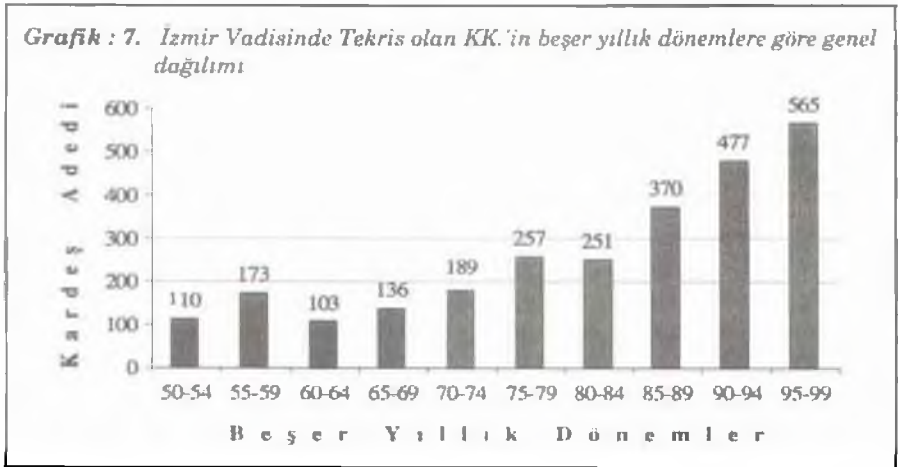
Uyandırılan bu 96 Kardeşten 73'ü Ebedi Maşrak'a emanet edilmiş, 11'i istifa yoluyla, 3'ü gayrı muntazam olarak, 2'si harici âleme iade edilerek aramızdan ayrılmış, 7'si ise Vadi dışındaki Localara tebenni etmiştir. 1909-1935 Yılları arasında tekris olup uyandırılan bu Kardeşlerden hiç biri, maalesef, 1999 yılı sonu itibariyle aramızda değildir. En son 6 Kardeş seksenli yıllarda, 1 Kardeş 1998'de Ebedi Maşrak'a emanet edilmiştir.

1998 Yılında vefat eden Joseph Gomel Kardeş 1925'de 26 yaşında, o tarihte Fransız obediyanasına bağlı Homère Locası'nda tekris olmuş, Saturne Locası kurucuları arasında yer almış, 1950 yılında İzmir Locası'nda uyandırılmasını müteakkip Prométhée Locası'nın kurucuları arasında yer almıştır. Joseph Gomel Kardeşi kaybettiğimiz 1998 yılında, 73 yıllık masonik yaşantısıyla, İzmir Masonluğuna en uzun süre hizmet etmiş Kardeşimiz olma sıfatını taşıyordu (Türkiye genelindeki veriler araştırmacıda mevcut olmadığından sadece İzmir Masonluğu'ndan söz edebilmektedir). Joseph Gomel Kardeş'ten sonra, masonik yaşantılarını en uzun süre devam ettirebilen Kardeşler, 63 yıl ile Lütfi Sabri Serinken Kardeş (tekrisi 1926, Ziya-i Şark Locası olup, 1989'da vefatında Ümit Locası üyesiydi) ve 61 yıl ile Aşer Pardo Kardeş (tekrisi 1922, Homère Locası olup, 1983'de vefatında Prométhée Locası üyesiydi) olmuşlardır.

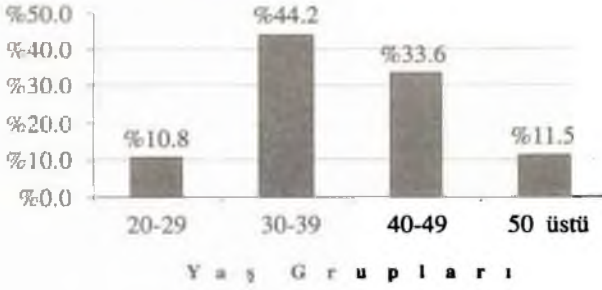
B. İzmir Vadisinde Tekris Edilen Kardeşler:

1949 Yılında günümüze (31.12.1999'a) kadar geçen sürede İzmir Vadisi'nde toplam 2631 Kardeş tekris edilmiştir.

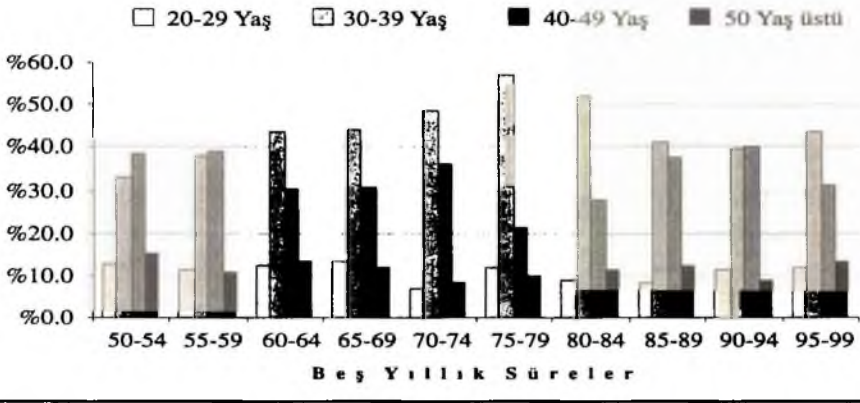
1. (Grafik-7)'de, İzmir Vadisi'nde tekris olan Kardeşlerin beşer yıllık dönemlerdeki dağılımları
2. (Grafik-8)'de, İzmir Vadisi'nde tekris olan Kardeşlerin tekrislerindeki yaş gruplarına göre oransal dağılımı
3. (Grafik-9)'da ise, çeşitli yaş gruplarında tekris olmuş Kardeşlerin beşer yıllık dönemlerdeki dağılımları gösterilmektedir.

Grafik : 8. İzmir Vadisinde Tekris olan KK. in yaş gruplarına göre genel dağılımı

Grafik : 9. İzmir Vadisinde Tekris olan KK. in beşer yıllık dönemlerde yaş gruplarına göre dağılımı

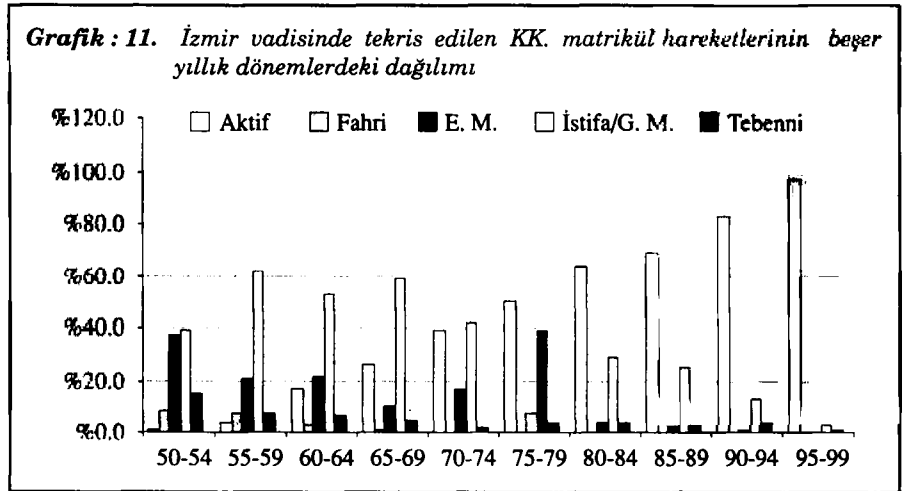
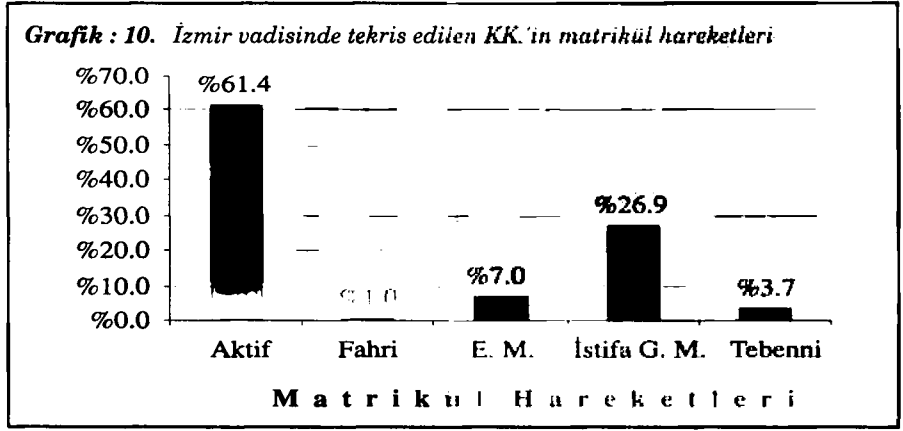

(Grafik-7)'de, İzmir Vadisi'nde beşer yıllık dönemlerde tekris edilen Kardeşlerin sayısının, 1955-59 ve 1980-84 dönemleri dışında genelde dengeli bir yükselme izlediği görülmektedir. (Grafik-8)'de ise, Kardeşlerin tekris yaş gruplarında en yüksek oranın, bekleneceği şekilde %44.2 ile otuzlu yaşlarda tekris olanlara ait olduğu görülmektedir.

Ancak, Kardeşlerin tekrislerindeki yaş gruplarına ilişkin değerler beşer yıllık periyotlarda ciddi değişimler göstermiş olup, bu durum (Grafik-9)'da görülmektedir. Özellikle otuzlu ve kırklı yaşlarda tekris olan Kardeşlerin yüzdelerinde önemli farklar oluşmuştur. Örneğin otuzlu yaşlarda tekris olan Kardeşler 1975-79 döneminde %56,8 oranında iken, 1950-54 döneminde %33,0'da kalmış; kırklı yaşlarda tekris olan Kardeşler ise, 1990-94 döneminde %40,1 oranında iken 1960-64 döneminde %29,8'de kalmıştır. Farklaşma, tek tek Localar bazına indir-

gendiğinde çeşitliliğin daha da arttığı görülmekte ve tekris edilen Kardeşlerin yaşları hakkında hiçbir genelleme yapılamayacağı, bir başka ifadeyle de Locaların bu konuda belirli bir politikaları olmadığı açık olarak ortaya çıkmaktadır.

(Grafik-10)'da, 50 yıllık dönemde İzmir Vadisi'nde tekris olan Kardeşlerden hâlen aktif veya fahri olanlarla çeşitli nedenlerle Masonluktan veya Vadi'den ayrılanların oransal dağılımları ana hatlarıyla verilmiştir. (Grafik-11)'de ise, bu verilerin beşer yıllık dönemlere dağıtılmış daha detaylı bir değerlendirmesi görülmektedir. Grafiklerden hareketle, aşağıdaki yargılara varılabilir:

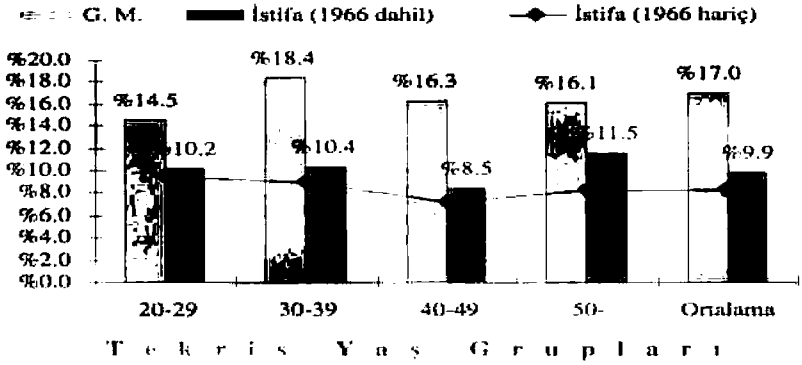

1. Tekris olan toplam 2631 Kardeşin %62.5'i, halen Localarımızda aktif (%61,4) veya fahri (%1.0) olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Doğal olarak, 50-54 döneminde tekris olanlardan sadece %0,9'u aktif, %8.2'si fahri iken; (Grafik-11)'den izlenebileceği gibi bu oran beşer yıllık periyotlarda sürekli artış göstermekte, 95-99 döneminde %96,1'e ulaşmaktadır.
2. Tekris olan Kardeşlerden %7.0'si Ebedi Maşrık'a intikal etmiştir. Ancak, aktif Kardeşler için müşahede edilen doğal süreç, bu kez geçerli olmayıp 65-69 döneminde tekris edilen Kardeşlerden %10.3'ünü Ebedi Maşrık'a emanet etmişken; bu oran 70-74 döneminde %16.4'e çıkmaktadır. Aynı şekilde, 60-64 dönemine ilişkin oran (%20,4), 55-60 dönemi orandan (%21,4) çok az farklıdır.
3. İstanbul veya Ankara Vadilerine tebenni eden Kardeşlerin oranı %3,6'dır. Bu oranın da yıllara sari değişimi doğal olarak azalan bir trend göstermektedir.
4. Gayrimuntazam ilan edilerek veya istifa yoluyla Masonluktan ayrılan Kardeşlerin oranı ise %26,9'dur. Ancak, İzmir Vadisi'nin 1950'den günümüze 50 yıllık geçmişinin ortalamasını yansıtan bu değer yanıltıcı olabilir. Şöyle ki, 50-54 dönemi için nispeten düşük olmasına rağmen (%39,1), 55-60 döneminde tekris olan Kardeşlerden %61,3'ü, 60-64 döneminin % 52,4'ü, 65-69 döneminin ise % 58,9'u Masonluktan ayrılmışlardır. Çeşitli nedenlerle Masonluktan ayrılan bu Kardeşlerin yıllara sari dağılımındaki dengesizliği incelemeye değer bulduğumdan, bu Kardeşlerin tekris olduklarındaki yaşları ve Masonluktan ayrıldıklarındaki masonik yaşları açısından da incelenerek bu faktörlerin etkilerinin araştırılmasında fayda görülmektedir.

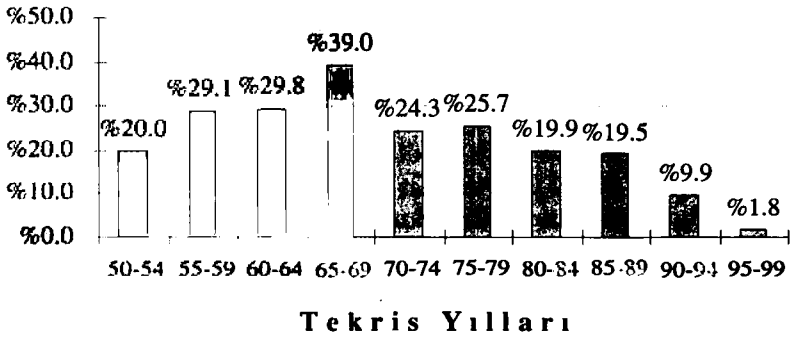
İstifa ederek ve gayrimuntazam ilan edilerek Masonluktan ayrılan Kardeşlerin tekris yaşlarına göre oransal dağılımları, (Grafik-12)'de görülmektedir. Bu grafikte, 1966 yılında Kemal Locası'nın kapanması sürecinde topluca istifa eden Kardeşlerin yüzelere dahil edildikleri ve edilmedikleri iki ayrı değerlendirme mevcuttur. Bu grafiğe ek olarak, beşer yıllık dönemlere sari dağılımlar ise, gayrimuntazam ilan edilen Kardeşler için (Grafik-13)'te, istifa eden Kardeşler için ise (Grafik-14)'te görülmektedir.

Hesaplanan değerler ve grafiklerden aşağıdaki sonuçları çıkartmak mümkündür :

Grafik : 12. Gayrı muntazam ilan edilen ve istifa eden KK.'in tekrislerindeki yaş gruplarına göre dağılımı

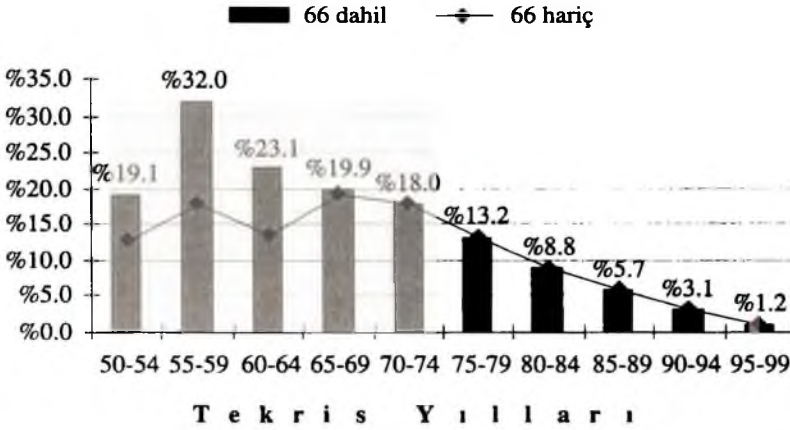

Grafik : 13. G.M.olan KK.'in tekris yıllarına göre dağılımı

1. Gayrimuntazam ilan edilen Kardeşlerin oranı her zaman istifa ederek ayrılan Kardeşlere göre daha yüksek olmuştur.
2. Her iki grupta da, Masonluktan ayrılan Kardeşlerin tekrislerindeki yaş ortalamaları yaklaşık aynıdır (gayrı muntazam ilan edilenlerde 38,9 istifa edenlerde 39,0). Çeşitli dönemlerde tekris olan Kardeşler için üretilen grafiklerde, farklı tekris yaşları lehine veya aleyhine farklar tespit edilmekle birlikte (Grafik-12) genelde tekris yaş gruplarına göre dağılımın oldukça dengeli olduğunu göstermektedir. Bu tespit, Kardeşlerin tekris yaşlarının istifa etmeleri veya gayrimuntazam ilan edilmeleri konusunda etkileyici bir unsur teşkil etmediğinin göstergesidir.

Grafik : 14. İstifa eden KK.'in tekris yıllarına göre dağılımı

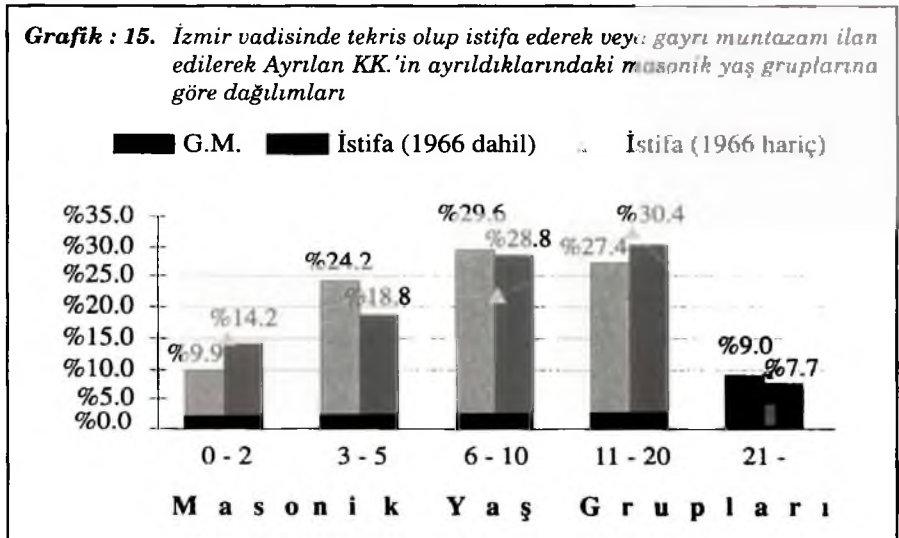
- Her iki grupta da, Kardeşlerin Localarımızdan ayrıldıklarındaki masonik yaşları ortalaması 9.7 olup bu ortalamadan hareketle 1990 yılından sonra tekris olan Kardeşlerde Masonluktan ayrılma oranının düşme göstermesi beklenir ki, hâl gerçekte de böyledir. Ancak, 9.7 değeri bundan böyle de geçerliliğini korursa, önümüzdeki yakın gelecekte en büyük firenin, doğal olarak 1990-1999 döneminde tekris olan Kardeşler arasından verilmesi muhtemel görülmektedir. Bu dönemde tekris olan Kardeşlerin sayısı gittikçe arttığına göre, ayrılmaların da buna paralel olarak artarak sürecektir kanaati belirtilebilir.
- Grafikleri incelendiğinde, gayrı muntazam ilan edilen Kardeşler için en yüksek orana 65-69 döneminde tekris olan Kardeşlerde rastlanmaktadır (%39,0). Bu oran 55-64 arası 10 yıllık dönem için %29, 70-79 arası için %25, 80-89 için %20 mertebelerinde iken 1990 ve sonrası beklenildiği gibi giderek düşmektedir.
- İstifa eden Kardeşler için ise en yüksek oran, %32.0 ile 55-59 döneminde tekris olanlara aittir ve bu devreden sonraki beşer yıllık dönemlerde giderek azalmaktadır. Ancak istifalarda 55-59 döneminin payını 1966 yılında kapanan Kemal Locası'dan topluca istifa eden Kardeşlerin yükselttiği açıktır. Bu Kardeşlerin etkisi konusunda bir fikir sahibi olabilmek amacıyla, (Grafik-14)'de 1966 yılı istifaları hariç tutularak bir değerlendirme yapılmış ve bu kez en yüksek oranın, gayrı muntazam ilan edilen Kardeşler için olduğu gibi %19,1 ile yine 65-69 dönemine ait olduğu görülmüştür.

İzmir Vadisi'nde tekris olan Kardeşlerden istifa ederek veya gayrimuntazam ilan edilerek ayrılanların, ayrılmanın gerçekleştiği yıl itibariyle masonik yaşları göz önüne alınarak da benzer bir araştırma yapılmış ve beşer yıllık dönemlerde istifa eden veya gayrimuntazam olan Kardeşlerin sayıları ve o dönemde tekris olan toplam Kardeş sayısına oranı ile, bu Kardeşlerin hangi masonik yaş gruplarına ait oldukları araştırılmıştır. Örneğin, 1975-79 döneminde toplam 257 Kardeş tekris olmuş ve bunlardan 34'ü (%13.2) istifa etmiştir. İstifa eden bu 34 Kardeşin 3'ü (%8.8) 0-2 masonik yaş grubundaki Kardeşlerdir. Bu çalışmadan hareketle üretilen (Grafik-15)'te, Kardeşlerin masonik yaşlarının etkileri görülmektedir.

Sözü edilen çalışmalardan aşağıdaki sonuçlar çıkartılabilir:

1. Yukarıda belirtildiği gibi, gerek istifa yoluyla gerek gayrimuntazam ilan edilerek ayrılan Kardeşlerin ortalama masonik yaşları 9.7 olup, yeni tekris olmuş (0-2 masonik yaş grubu) ve uzun süredir aramızda olan (masonik yaşları 21 ve üzeri) Kardeşlerin ayrılmalarına daha seyrek raslanmaktadır. (Grafik-15)'te bu durum açık olarak bellidir.
2. Aynı saptama, yıllara sari grafiklerde de görülebilir. Bu grafiklerde, 1995-99 döneminde tekris olan Kardeşler için masonik yaşı 6 ve üstü olan, 90-94 dönemi için ise masonik yaşı 11 ve üstü olan Kardeşler doğal olarak gözükmemekte; ancak kuralın, az sayıda dönem dışında, genelde geçerli olduğu görülmektedir.

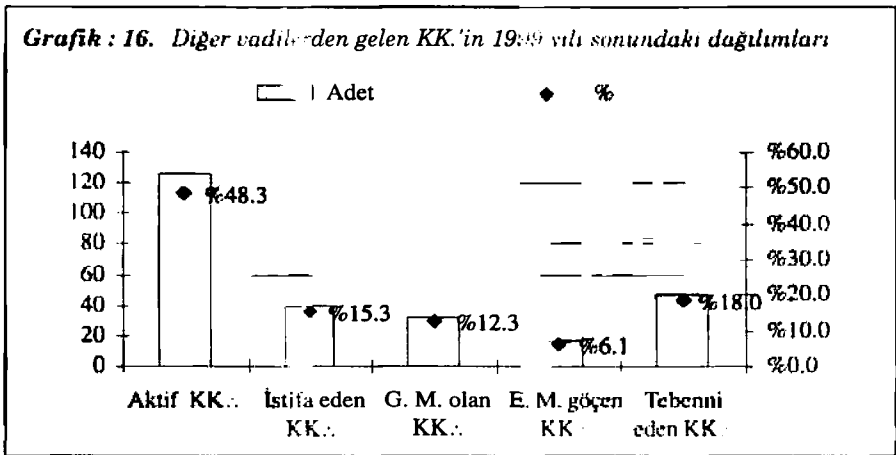

3. Ancak yukarıdaki değerlendirme tek tek Localar bazına indirgen-
diğinde, aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Örneğin araştır-
macının mensubu olduğu *Prométhée* Locası için istifa eden Kar-
deşlerin ortalama masonik yaşları 11.3, gayrimuntazam ilan edi-
lenlerin ise 15.8 olup; masonik yaş gruplarına göre dağılım da yu-
karıda saptanılan genel kurala uymamaktadır. Benzeri araştırma-
lar bütün Localar için ayrı ayrı yapılabilir.

C. Diğer Vadilerde Tekris Olup Da İzmir'e Tebenni Eden Kardeşler:

1949 Yılında günümüze (31.12.1999'a) kadar geçen sürede İzmir Va-
disi'ne diğer Vadilerden ve yurt dışındaki düzenli obediyanlardan
toplam 261 Kardeş tebenni etmiş veya Localamızda kurucu olarak
yer almışlardır: Bu Kardeşlerin 1999 yılı sonundaki dağılımı (Grafik-
16)'da belirlenmiştir.

126 Kardeş (% 48,3) hâlen çeşitli Localamızda aktif olarak çalış-
maktadır. 40 Kardeş (% 15,3) istifa ederek, 33 Kardeş (%12,3) gayrı-
muntazam ilan edilerek Masonluktan ayrılmışlardır. İstifa eden Kar-
deşlerden 25'i ile gayrimuntazam ilan edilen Kardeşlerden 6'sı, 1965-
1969 döneminde *Ephesus* Locası'nın kuruluşu aşamasında ve ilk ça-
lışma dönemlerinde yabancı obediyanlardan ülkemize gelen Kardeş-
lerdir. 16 Kardeş (%6,1) Ebedi Maşrnk'a emanet edilmiştir (bu Kardeş-
lerden, İzmir'de masonik hayatını en uzun süre devam ettirebileni,
Nur Locası'na 104 matrikül numarası ile kayıtlı olup, bu Locada 33 yıl
hizmet etmiş olan Münir Özkural Kardeşimizdir). 46 Kardeş (% 18,0)
ise geldikleri Vadiye geri dönmüşlerdir. Bu Kardeşlerden 19'u Mar-

maris ve Bodrum Localarının kuruluşlarına çift aktif olarak katılıp, tekrar ana Localarına dönen Kardeşlerimizdir. Tebenni yoluyla dönen Kardeşlerimizden 18'i ise geldikleri Locaya geri dönmüştür. Ayrıca 3 Kardeşimiz Vadi'mize katılmış üye olarak gelmişler ve tekrar ayrılmışlardır.

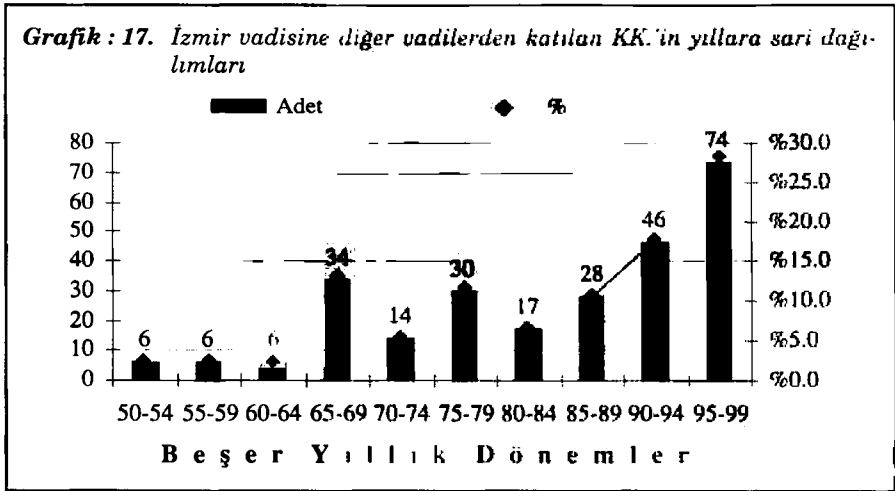
İzmir Vadisi'ne katılan Kardeşlerin beşer yıllık periyotlardaki dağılımı (Grafik-17)'de verilmiştir.

Bu grafikten görüleceği üzere, 1975 yılına kadar katılımlar düşük seviyelerde olmuştur. 1965-69 Döneminde katılan 34 Kardeşin 26'sı *Ephesus* Locası'nın kuruluşu ve ilk yıllarında bu Loca'ya katılan yabancı obediyanlara bağlı Kardeşlerdir. Demek oluyor ki, bu dönemde diğer Vadilerden toplam 8 Kardeş, İzmir Vadisi'ne tebenni etmişlerdir.

1980 Yılından sonra, tebennilerin arttığı ve 95-99 döneminde 74 Kardeşin Vadi Localarına katıldıklarını görülmektedir. Ancak, bu son dönemde Vadi'ye gelen Kardeşlerden büyük çoğunluğunun (39 Kardeş) 1996 yılında kurulan Marmaris Locası'nın kurucu üyeleri olduğunu, bunlardan 17'si çift aktif statüde bulunduğunu ve daha sonra geri döndüklerini hemen belirtmek gerekir.

Bölüm 3 : Localarından Ayrılan Kardeşler

1949 Yılında *İzmir* Locası'nın kuruluşundan 1999 yılı sonuna kadar geçen süre içinde İzmir Vadisi'nde çalışan Localara gerek çeşitli yol-

lardan katılan, gerekse ayrılan Kardeşlerin sayısal analizleri aşağıdadır:

1. Uyandırılan 96 Kardeşten hiçbirisi hâlen Localarımızda aktif değildir. 16 Kardeş istifa, gayrimuntazam ilanı veya harici âleme iade yollarıyla Masonluktan ayrılmışlar; 7 Kardeş diğer vadilere tebenni etmiş, 73 Kardeş ise Ebedi Maşrık'a emanet edilmiştir.
2. İzmir Vadisi'nde tekris edilen 2631 Kardeşten hâlen 1643'ü Localarımızda aktif veya fahri üye statüsünde faal durumdadır. 747 Kardeş istifa, gayrimuntazam ilanı veya harici âleme iade yollarıyla Masonluktan ayrılmış, ancak bunlardan 40 tanesi intizama dönmüş, 103 Kardeş diğer Vadilere tebenni etmiş, ancak 7'si tekrar Vadi'ye dönmüş, 185 Kardeş ise Ebedi Maşrık'a emanet edilmiştir.
3. İzmir Vadisi dışındaki Localardan tebenni yoluyla gelen 261 Kardeşten hâlen 126 Kardeş Localarımızda aktif (122 Kardeş), fahri üye (1 Kardeş) veya katılmış üye (3 Kardeş) statüsünde faal durumdadır. Bu Kardeşlerden 79'u istifa veya gayrimuntazam ilanı yoluyla Masonluktan ayrılmış, ancak bunlardan 6'sı intizama dönmüş, 46 Kardeş tekrar geldikleri Vadilere geri dönmüş, 16 Kardeş Ebedi Maşrık'a emanet edilmiştir.
4. Genelde, 2988 Kardeş çeşitli yollarla İzmir Vadisi'ndeki Locaların matriküllerine kaydolmuştur. Bu Kardeşlerden 1219'u çeşitli nedenlerle Localarından ayrılmış veya Ebedi Maşrık'a emanet edilmiştir; 1769'u ise hâlen faal durumdadır.

A. İstifa Ederek Ayrılan Kardeşler:

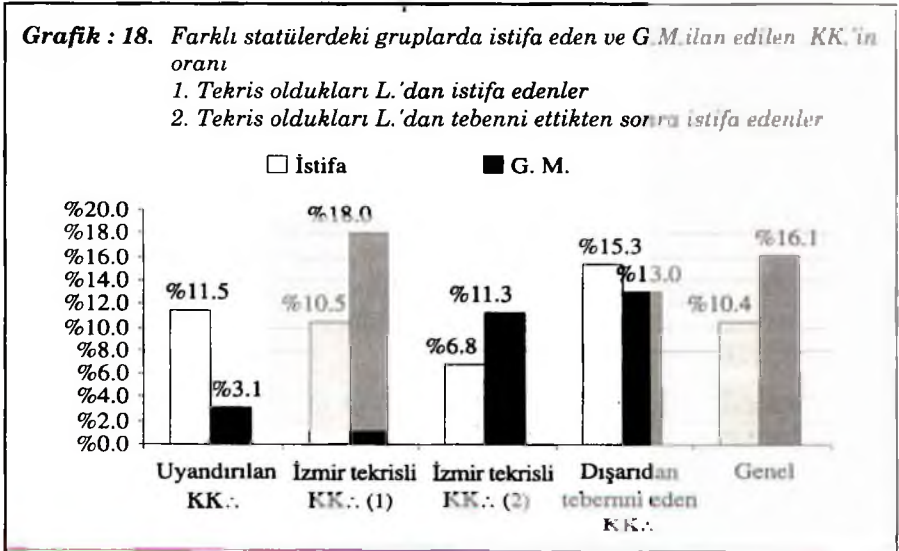
Çeşitli tarihlerde ve çeşitli yollardan İzmir Vadisi'ne bağlı Locaların matriküllerine kaydolmuş 2988 Kardeşten 320'si istifa yoluyla Localarından ayrılmışlardır. Bu Kardeşler, beş ayrı kategoride mütalaa edilmiştir :

1. Genel olarak, Vadi'deki Localardan toplam 320 Kardeş istifa etmiş, bunlardan 8'i daha sonra intizama dönmüştür. Bu kategoride istifa oranı %10.4'tür.
2. Uyandırılan Kardeşler bazında toplam 11 Kardeş istifa etmiştir. Bu kategoride istifa oranı %11.5'tir.
3. İzmir'de tekris olan Kardeşlerden, tekris olduğu Locadan istifa edenler bazında, toplam 234 Kardeş istifa etmiş; bunlardan 4'ü daha sonra intizama dönmüştür. Bu kategoride istifa oranı %10.5'tir.

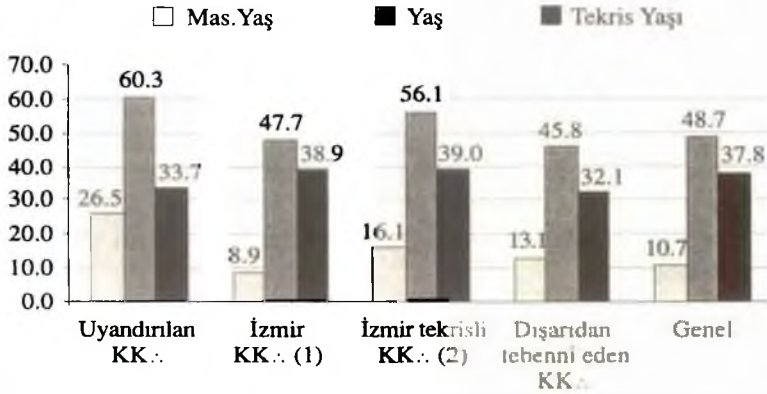
4. İzmir'de tekris olan Kardeşlerden, tekris olduğu Locadan başka bir Locada istifa edenler bazında toplam 34 Kardeş istifa etmiş; bunlardan 4'ü daha sonra intizama dönmüştür. Bu kategorideki istifa oranı %6,8'dir.
5. İzmir dışındaki bir Locada tekris olan Kardeşlerden istifa edenler bazında toplam 41 Kardeş istifa etmiş; bunlardan 1'i daha sonra intizama dönmüştür. Bu kategorideki istifa oranı %15,3'tür.

İstifa eden kardeşler ile ilgili olarak hesaplanan değerler (Grafik-18) ve (Grafik-19)'a yansıtılmıştır. (Grafik-18)'de ayrıca, bir sonraki paragrafta açıklanacak olan gayrimuntazam ilan edilen Kardeşler ile ilgili oranlar da görülmektedir. Bu grafikler ışığında şu sonuçlar çıkarılabilir:

1. İzmir Vadisinde tekris olup yine İzmir'deki başka Localara tebenni eden Kardeşlerden sadece % 6.8'i istifa ederek Masonluktan ayrılmış olup, bu değer diğer kategorideki istifa oranlarından çok daha düşüktür. İzmir dışındaki Localarda tekris olup İzmir Vadisi'ndeki bir Locaya tebenni yoluyla gelen Kardeşler arasında istifa edenlerin oranı ise %15,3'tür.
2. Yine İzmir Vadisi'nde bir Locada tekris olup başka Localara tebenni eden Kardeşlerin istifa ettiklerindeki masonik yaş ortalamaları (16,1), tekris oldukları Locadan istifa edenlerin masonik yaş orta-

Grafik : 19. Farklı statülerdeki gruplarda istifa eden KK'nin masonik, biyolojik ve tekris yaşı ortalamaları

lamalarından (8,9) çok yüksektir. Bu kategorideki Kardeşlerimizin çok daha uzun süreli masonik yaşantıları olmuştur.

- İstifa ederek ayrılan Kardeşler arasında istifa ettiklerinde masonik yaşları en yüksek olan grup doğal olarak uyandırılan Kardeşlerdir (% 26,5).

B. Gayrı Muntazam İlan Edilerek Ayrılan Kardeşler:

Çeşitli tarihlerde ve çeşitli yollardan İzmir Vadisi'ne bağlı Locaların matriküllerine kaydolmuş 2988 Kardeşten 515'i gayrı muntazam ilan edilerek Localarından ayrılmışlardır. Bu Kardeşler beş kategoride mütalaa edilmişlerdir :

- Genel olarak, Vadi Localarından toplam 515 Kardeş gayrimuntazam ilan edilmiş, bunlardan 35'i daha sonra intizama dönmüştür. Bu kategoride gayrimuntazam ilan edilme oranı %16,1'dir.
- Uyandırılan Kardeşler bazında toplam 3 Kardeş gayrimuntazam ilan edilmiştir. Bu kategoride gayrimuntazam ilan edilme oranı %3,1'dir.
- İzmir'de tekris olan Kardeşlerden tekris olduğu Locadan gayrı muntazam ilan edilenler bazında toplam 419 Kardeş gayrimuntazam ilan edilmiş, bunlardan 26'sı daha sonra intizama dönmüştür. Ayrıca, 4 Kardeş gayrimuntazam ilan edilip intizama döndükten sonra tekrardan gayrimuntazam ilan edilmiş olup, bu Kardeşler

yukarıdaki değerlere dahil değildir. Yani, hakikatte 423 işlem yapılmıştır. Bu kategoride gayrimuntazam ilan edilme oranı %18,0'dir.

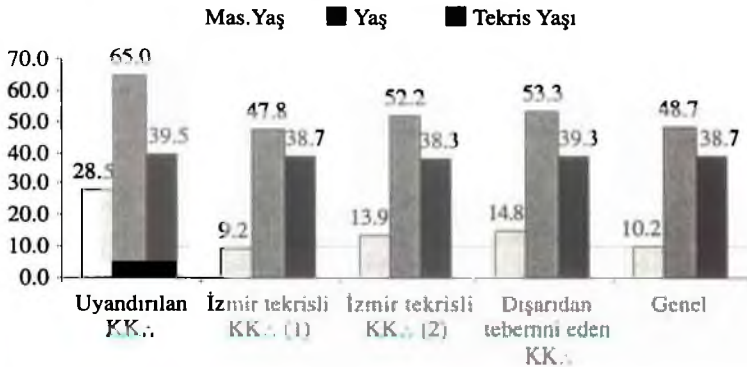
4. İzmir'de tekris olan Kardeşlerden tekris olduğu Locadan başka bir Locada gayri muntazam ilan edilenler bazında toplam 55 Kardeş gayrimuntazam ilan edilmiş bunlardan 5'i daha sonra intizama dönmüştür. Ayrıca, 1 Kardeş gayrimuntazam ilan edilip intizama döndükten sonra, tekrardan gayri muntazam ilan edilmiş olup, bu Kardeş yukarıdaki değerlere dahil değildir. Yani, hakikatte 56 işlem gerçekleşmiştir. Bu kategoride gayri muntazam ilan edilme oranı %11.3'tür.
5. İzmir dışındaki bir Locada tekris olan Kardeşlerden gayri muntazam ilan edilenler bazında toplam 38 Kardeş gayri muntazam ilan edilmiş bunlardan 4'ü daha sonra intizama dönmüştür. Bu kategoride gayri muntazam ilan edilme oranı %13.0'tür.

Gayri muntazam ilan edilen Kardeşlerin farklı statü gruplarındaki oransal değerleri (Grafik-18)'de görülmekteydi. Masonik, biyolojik ve tekris yaşları ile ilgili veriler ise (Grafik-20) 'ye yansıtılmıştır.

Bu grafiklerden hareketle aşağıdaki sonuçlar çıkartılabilir :

1. Gayri muntazam ilan edilerek ayrılan Kardeşlerin oranı (%16,1), istifa ederek ayrılanlara göre (%10,4) çok yüksektir. Masonluktan kopma noktasına gelen grup, genelde o yılın aidatlarını ödeyerek kendi özgür iradesiyle ayrılmak yerine Büyük Loca'nın tasarrufuna teslim olmayı tercih etmektedir.

Grafik : 20. Farklı statülerdeki gruplarda gayri muntazam olan KK.'in masonik, biyolojik ve tekris yaşları ortalamaları

2. En yüksek gayri muntazam ilan edilme oranı, istifalarda başka Vadilerden tebenni eden Kardeşlere ait iken (%15,3); bu kez, ana Localarından ayrılan Kardeşler (% 18,0) arasında gerçekleşmiştir.
3. İstifa eden Kardeşlerde görüldüğü gibi, Vadimizde tekris olan Kardeşlerden ana Localarındayken gayrimuntazam ilan edilenlerin oranı (% 18,0), Loca değiştirdikten sonra gayrimuntazam ilan edilen Kardeşlere oranla (% 11,3) oldukça düşüktür. En kalabalık grubu oluşturmalarına karşın, bu Kardeşlerin ayrıldıkları yıl itibariyle masonik yaş ortalamaları da genel ortalamanın belirgin olarak altındadır.
4. Uyandırılan Kardeşler arasından gayri muntazam ilan edilenlerin oranı çok düşük (% 3,1), bu yolla ayrılanların ortalama masonik yaşları ise çok yüksektir (28.5).
5. Genelde tekris yaşı ortalaması 38,7 olup, çeşitli gruplar arasında bariz bir farklılık görülmemektedir.

Yukarıdaki verilerden, gerek istifa yoluyla, gerekse Büyük Loca tarafından gayri muntazam ilan edilerek Masonluktan ayrılan Kardeşlerin büyük çoğunluğunun İzmir Vadisi'ne bağlı Localarda tekris olan Kardeşler arasından çıktığı açıkça ortadadır. Hatırlanacağı üzere, daha önceki bölümlerde İzmir'de tekris olmuş ve Masonluktan bu yollarla ayrılmış Kardeşlerin masonik, biyolojik ve tekris yaşlarının irdelemeleri detaylı olarak yapılmış olup, bu gruba ait verilerin geneli durumunda büyük ölçüde temsil edeceği varsayımından hareketle, aynı incelemelerin tekrarlanması yarar görülmemiştir.

C. Diğer Vadilere Tebenni Eden Kardeşler:

Bu bölümün ana amacı, tebenni yoluyla diğer Vadilerdeki Localara gitmiş olan Kardeşlerin irdelenmesi olmakla birlikte, öncelikle İzmir Vadisi'ndeki Localarda gerçekleşen tüm tebenni işlemlerinin genel bir irdelenmesi yapılmıştır.

Bu incelemede, Loca değiştiren Kardeşler üç grupta mütalaa edilmiştir:

1. Uyandırılan Kardeşler
2. İzmir Vadisi'ne bağlı bir Locada tekris edilmiş olan Kardeşler
3. İzmir Vadisi dışındaki bir Locada tekris edilmiş olan Kardeşler

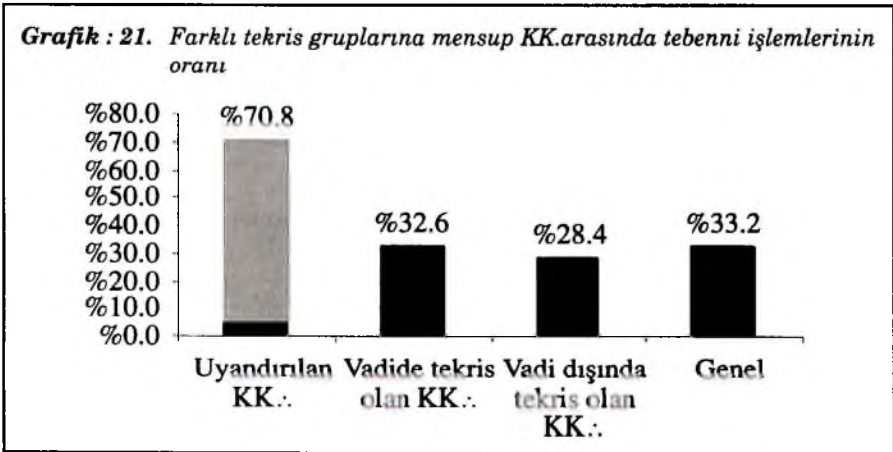

Bu üç ana grup içinde de 4 alt grup tefrik edilmiştir:

1. Vadi içinde, yeni kurulan bir Locada 'adi mütebenni' statüsünde yer alıp, ana Localarında kalan Kardeşler. (Bu Kardeşlerden bazıları kurucu oldukları Locanın matrikül kaydında bile rastlanmaktadır)
2. Vadi içinde, yeni kurulan bir Locada 'kurucu üye' statüsünde yer alan Kardeşler.
3. Vadi içinde, mevcut bir Locaya 'aktif üye' statüsünde kaydolup eski Localarının matriküllerinden düşen Kardeşler. (Eski Localarında katılmış üye statüsünde kalan Kardeşler rakamlara dahil değildir)
4. Vadi dışındaki bir Locaya 'aktif üye' statüsünde kaydolup eski Localarının matriküllerinden düşen Kardeşler.

İlk üç ana grupta gerçekleşen tebenni işlemlerinin o gruba mensup toplam Kardeş sayısına oranları (Grafik-21)'de görülmektedir.

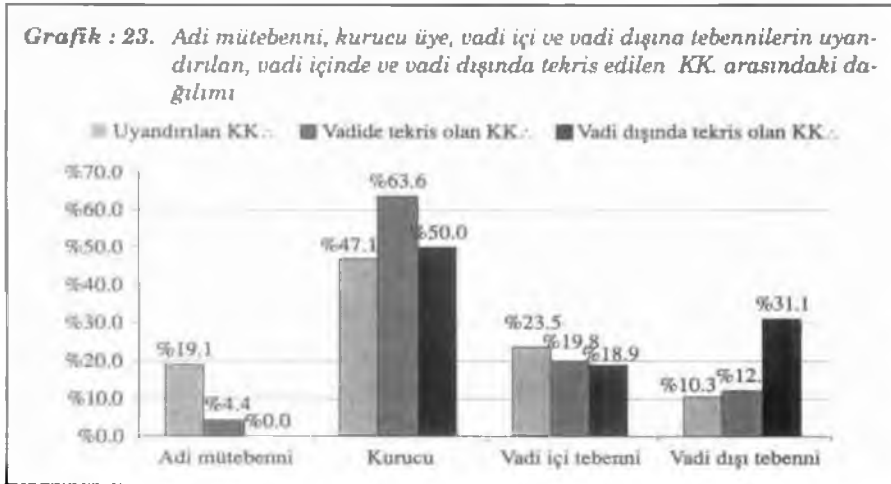
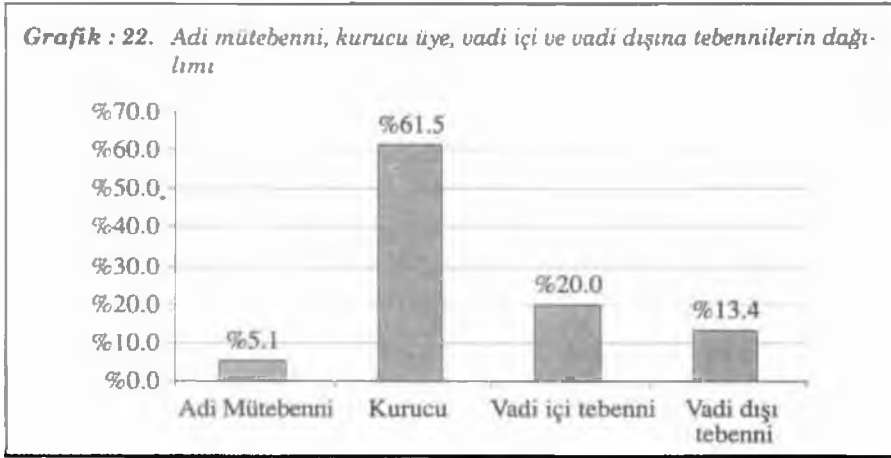
Grafikte, en yüksek Loca değiştirme oranının 'uyandırılan Kardeşler' arasında gerçekleştiği açık olarak bellidir. Ellili yıllarda kurulan Localarda görev alan bu gruptaki 96 Kardeşin, yeni tekris olan genç Kardeşlere yol gösterici görevler üstlenmiş oldukları düşünüldüğünde bu durumun doğal ve doğru olduğu kanısına varılmıştır. Kaldı ki, aşağıda da değinileceği üzere, bu Kardeşler arasında, genelde de geçerli olduğu üzere Loca değişikliklerinde, en büyük oran 'kurucu üye' statüsündeki Kardeşlere aittir.

(Grafik-22)'de, dört alt gruptaki işlemlerin toplam tebenni işlemleri içindeki oransal dağılımı, (Grafik-23)'te ise her bir kategoride (örneğin kurucu üye statüsünde Loca değiştirmiş Kardeşler arasında) uyandırılan, Vadide ve Vadi dışında tekris olan Kardeşlerin dağılımı verilmiştir.

Grafikler incelendiğinde aşağıdaki hususlar müşahade edilebilir:

1. Gerek genelde, gerekse her üç kategoriye mensup Kardeşler arasında Loca değiştirme işlemi en çok 'kurucu üye' statüsünde gerçekleşmiş olup, bu Kardeşlerin masonik yaş profillerinin incelenmesinde fayda görülmektedir.

2. "Adi mütebenni " statüsüne en yüksek oranda uyandırılan Kardeşlerde de rastlanılan bu durum, yukarıda değinildiği gibi, doğal ve beklenir bir husustur.
3. Vadi dışındaki Localara tebenni eden Kardeşler arasında en büyük paya oransal olarak yine Vadi dışında tekris olup İzmir'e yerleşen Kardeşlerde rastlanmaktadır.

Arşivdeki tablolardan birden fazla Loca değiştiren üyelerin tüm hareketleri ve 1999 yılı sonu itibariyle durumları izlenebilir. Vadi dışına tebenni eden üyelerimizin İzmir dışındaki hareketleri (tekrar Vadi-mize dönenler hariç) incelenmemiştir :

1. Yeni kurulan Localara 'adi mütebenni' statüsünde katılan Kardeşler bazında toplam 51 matrikül hareketi gerçekleştirilmiş ve bu Kardeşlerin masonik yaş ortalamaları 16.5 olarak hesaplanmıştır.
2. Yeni kurulan Localara 'kurucu üye' statüsünde katılan Kardeşler bazında toplam 614 matrikül hareketi gerçekleştirilmiş ve bu Kardeşlerin masonik yaş ortalamaları 11.0 olarak hesaplanmıştır.
3. İzmir Vadisi'ne bağlı Localara tebenni eden Kardeşler bazında toplam 200 matrikül hareketi gerçekleştirilmiş ve bu Kardeşlerin masonik yaş ortalamaları 12,6 olarak hesaplanmıştır.
4. İzmir Vadisi dışındaki bir Locaya tebenni eden Kardeşler bazında toplam 134 matrikül hareketi gerçekleştirilmiş ve bu Kardeşlerin masonik yaş ortalamaları 7,9 olarak hesaplanmıştır.

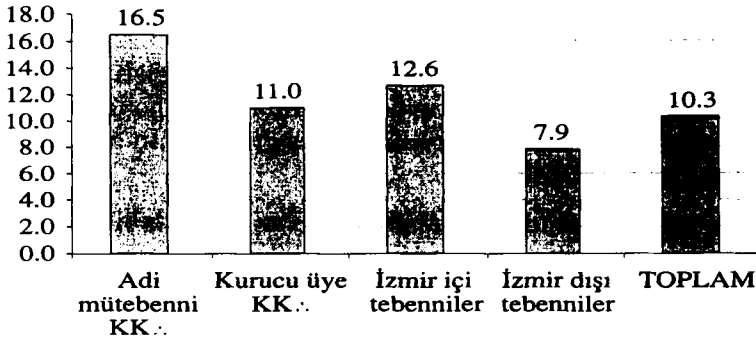
Yukarıdaki gruplar haricinde, *Bodrum* ve *Marmaris* Locası'na çift aktif üye olarak katılan Kardeşten 19'u *İzmir Vadisi* dışındaki Localardan gelip ana Localarına geri dönmüşlerdir. *İzmir* menşeli Kardeşlerden 16'sı ana Localarına geri dönmüşler, 3 Kardeş *Bodrum* Locası'nda, 1 Kardeş *Marmaris* Locası'nda kalmış; 1 Kardeş ise *Bodrum* Locası'na katılmış üye olarak devam etmektedir.

Loca değiştiren Kardeşlerin masonik yaş ortalamaları (Grafik-24)'te verilmiştir. Bu Kardeşlerin masonik yaş grupları itibariyle dağılımları ise (Grafik-25)'te gösterilmiştir.

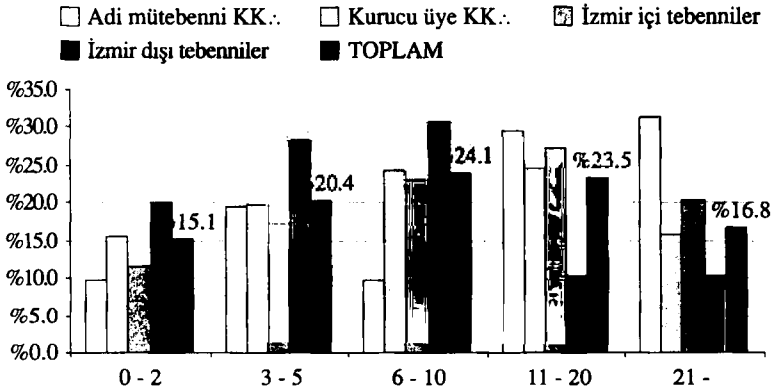
Bu grafikler incelendiğinde, ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır :

1. Genelde, Loca değiştiren Kardeşlerin ortalama masonik yaşları 10.3 olup yaş grupları dağılımı oldukça dengelidir: Kardeşlerimiz, masonik yaşantılarının her döneminde çeşitli nedenlerle Loca değiştirme temayülü gösterebilmektedir.

Grafik : 24. Loca değiştiren KK.'in masonik yaş ortalamalar

Grafik : 25. Loca değiştiren KK.'in masonik yaş grupları itibariyle dağılımlar

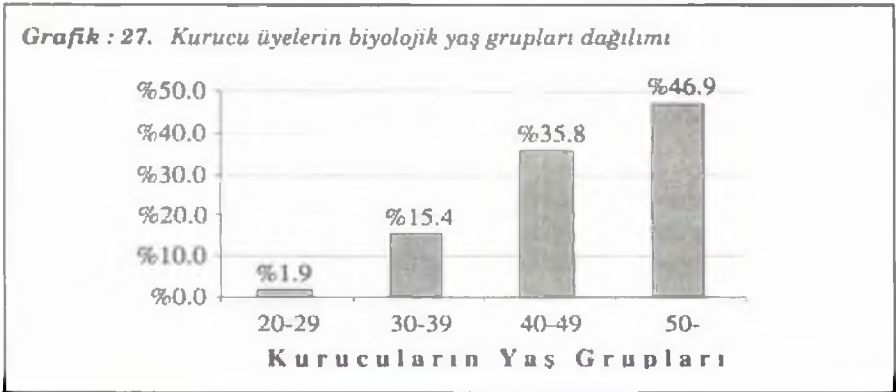
2. Adi mütübenni Kardeşlerin masonik yaş ortalamaları diğer gruplara oranla oldukça yüksek olup, bu yolla yeni kurulan Localara destek verenler en çok masonik yaşları 21 ve üstünde olan Kardeşler arasından çıkmıştır ki, bu durumu da doğal karşılamak gerekir.
3. İzmir dışındaki Vadilere tebenni edenlerin ortalama masonik yaşları oldukça düşük olup bu gruptaki Kardeşlerin %79.1'i 10 yılın altında bir süredir masonik yaşantılarını sürdürmektedir: Bu gruptaki Kardeşlerin doğal olarak yaşantılarını da İzmir dışına taşıdıkları düşünüldüğünde, Vadi dışına tebennilerin genç Kardeşlerin arasında yaygınlaşacağı zaten beklenebilir bir olgudur.

4. Kurucu üyeler ve İzmir Vadisi Locaları arasında tebenni eden Kardeşlerin masonik yaş dağılımları birbirine benzer bir durum arz etmektedir.

Yukarıda genel hatlarıyla gözden geçirilen Loca değiştirmiş Kardeşlerden, İzmir Vadisi'nde yeni kurulan Localara kurucu üye olarak katılan Kardeşlerin masonik ve biyolojik yaş gruplarının dağılımı (Grafik-26) ve (Grafik-27)'dedir.

Grafikler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar çıkartılabilir:

1. Kurucu üyelerin yarıya yakın bir bölümü 50 yaş ve üstü Kardeşlerden oluşmuştur. 40 Yaş ve üstü Kardeşler de dahil edilirse oran %82,7'ye yükselmektedir.
2. Localarımızda kurucu üye olarak yer almış Kardeşlerin masonik yaşlarına gelince, dağılım genelde oldukça homojen bir yapıya sa-

hiptir. En yüksek oran %27,7 ile 11-20 yaş grubu Kardeşlere ait olup, 21 yıl ve üstü masonik geçmişe sahip Kardeşlerin arasında %18,3'e düşmektedir.

3. Tek tek Locaların durumlarına bakıldığında ise, gerek biyolojik, gerekse masonik yaş dağılımları itibariyle hiçbir benzerliğin olmadığı ve her bir Locanın kurucu üyelerinin, tamamen kendilerine özgü bir dağılım gösterdiklerini görülür. Örneğin, araştırmacının mensubu olduğu *Prométhée* Locası'nın kurucu üyelerinin büyük çoğunluğunu %44,4 ile çok genç üyeler ile yine %44,4 ile 21 yıl ve üstü masonik yaşı olan Kardeşler teşkil etmekte olup, genel ortalamadan çok farklıdır. Ancak, 1952 yılında kurulmuş olan bu Locanın kurucu Kardeşler kompozisyonunu, İzmir Vadisi Masonluğu'nun o günkü koşullarıyla kolayca izah etmek mümkündür: Loca kurucularından 8'i *İzmir* ve *Nur* Localarında yeni tekris edilmiş genç Kardeşler, 10'u ise *İzmir* Locası'nda uyandırılmış ve masonik yaşı 20'nin üstünde olan eski Kardeşlerdendir. O tarihte, zaten bu iki grubun arasında başka Kardeşimiz de mevcut değildir. *Nur* Locası'nın kurucu Kardeşleri de tamamen buna benzer bir kompozisyon arz eder. Ancak günümüzde durum böyle olmayıp, her masonik yaş grubundan yeterli sayıda Kardeş mevcuttur. O zaman acaba, gerek kurulan yeni Locaların sağlıklı gelişmeleri, gerekse bu Localara kurucu üye veren ana Loca veya Locaların fikri ve idari çalışmalarını aksatmamak açısından daha ideal kompozisyonlardan söz edilebilir mi? Araştırmacı, bu konunun çok daha kapsamlı başka bir çalışmanın konusunu teşkil edebileceği, hatta etmesi gerektiği kanaatinde-dir.

D. Ebedi Maşrık'a Göçen Kardeşler:

Çeşitli tarihlerde ve çeşitli yollardan İzmir Vadisi'ne bağlı Locaların matriküllerine kaydolmuş 2988 Kardeşten 274'ü Ebedi Maşrık'a emanet edilmiştir. Ruhları şad olsun.

Çeşitli yıllarda ebedi yolculuklarına uğurlanan bu Kardeşlerimiz hakkında fazlaca bir yorum yapılmayacaktır. Ancak, onların ortalama 65.5 yaşında Ebedi Maşrık'a emanet edildikleri ve emanet edildiklerinde ortalama masonik yaşlarının 24.4 yıl olduğunu belirtmekle yetinilecektir.

Son Söz

Bu araştırmada, 1949 yılındaki uyanıştan 2000 yılına kadar geçen 50 yıllık süre içinde İzmir Vadisi Masonluğu incelenmeye çalışılmıştır.

Geliştirilen tüm tablolar EXCEL ortamında hazırlanmıştır. 2000 Yılı ve sonrasında gerçekleşen matriköl hareketlerinin gerekli noktalara otomatik olarak aktarılması mümkün olmamıştır. Dolayısıyla, isim listelerindeki bazı Kardeşler, çeşitli nedenlerle hâlen aramızda olmadıkları gibi, 2000 yılı sonrasında tekris olan veya diğer Vadilerden Localarımıza tebenni eden Kardeşler de hiç gözükmemektedir. Halbuki, veri tabanının tek tek Kardeşlerimiz bazında geliştirilmesi ve tabloların sürekli olarak güncelleştirilmesi mümkündür. Bu tür bir çalışmanın yakın bir gelecekte gerçekleşeceği ümit edilir.

Ancak, bu mütevazı inceleme bile, İzmir Vadisi'ndeki Masonluğun genel bir panoramasını vermektedir. Kaldı ki, araştırmacının amacı, sadece bu tür çalışmalara bir nevi öncülük yapabilmek ve diğer Kardeşleri bu konulara yönlendirerek Türk Masonluğunun projeksiyonları hakkında doğru veri tabanları oluşturarak önümüzü daha berrak görebilmemizi sağlamaktır.

İzmir Vadisi'nde kurulu Locaların matrikülleri ve demografik yapıları üstüne yapılan bu araştırmanın sonuçları aşağıda özetlenmiştir:

1. Localarımızın matriköl kayıtları genelde tutulmakla birlikte yeterli düzeyde ve mütecanis değildir. Görevli Kardeşler arasına 'Arşiv Emini' olarak görevlendirilecek bir Kardeşin ilavesinin gereğine inanılmakta ve bu Kardeşin tercihan Locasını tanıyan eski Kardeşlerin arasından seçilmesinde fayda görölmektedir (yapılan bu çalışma süresince, her Locada konuya ilgi duyan bir veya birkaç Kardeşimizin bulunduğuna şahit olunmuştur). Büyük Müfettişin görevleri arasına Locanın kayıtlarının kontrol edilmesi de eklenebilir.

Her ne kadar Büyük Loca sekreteryası nezdinde tüm Vadilerimizin arasında bütünlüğü ve koordinasyonu sağlayacak bilgisayar programları üzerinde çalışıyorsa da, özellikle yeni kurulan Localarımızın arşivleri başlangıcından itibaren düzenli olarak tutulmalı, tüm kurucu Kardeşlerin masonik geçmişleri arşivlere kayde-

dilmelidir. Bu bilgilere başlangıçta kolayca ulaşılabilir; ancak, seneler geçip kurucu Kardeşlerimiz çeşitli sebeplerle Localarımızdan ayrıldıkça doğru bilgilere ulaşmak bazen imkansız dahi olabilmektedir. Nitekim, bu araştırmada da, Localarımızın matrikül kayıtlarını içeren ana tablolarda bazı boş karelere rastlanılacaktır. Çünkü, bu verilere Büyük Loca kayıtlarında dahi ulaşılammıştır.

2. Yapılan çalışma sadece Kardeşlerimizin matrikül hareketlerini içermektedir. Halbuki, devam durumları ve yapılan fikri çalışmaların da mutlaka arşivlenmesi ve saklanması şarttır. Bu bilgilerden hareketle, bu çalışmadakine benzer tablo ve grafikler üretilebilir ve üretilmelidir.

Her birimiz tekeris edilerek "Mason" sıfatı kazanıyoruz. Bu husus tekeris töreni sonunda 1.Nazır tarafından ilan ediliyor. Araştırmacı, hakiki bir "İnisye Mason" olunabilmesi için, inisiyasyonun beyinde ve ruhta özümsemesi gereğine inanmaktadır. Bu ideal mertebeye ulaşabilmemiz muhtemelen olası değilse de; ancak sürekli çalışarak, düşünerek ve üreterek yol katedilebilmesi ve Masonluktan ancak bu yolla feyz alınabilmesi mümkündür.

Bu ana fikirden hareketle, devamsızlık, istifa, gayri muntazam ilan edilme gibi yollarla Masonluktan kopan Kardeşlerimizin, daha başlangıçta, çalışmaya teşvik edilerek ilgileri canlı tutulabilmelidir. Yönetmeliklerimiz, Çıracak ve Kalfa Kardeşlerimize tez çalışması mecburiyeti getirmesine rağmen, masonik yaşları ortalama 2-3'ü bulduğunda Üstat Mason mertebesini yükselttilen birçok Kardeşimizin ilgilerinin dağıldığına ve yıllar boyunca hiçbir çalışma yapmadıklarına şahit olunmaktadır. Bu Kardeşlerimiz, maalesef devamsızlar kervanına katılmakta ve sonunda Masonluktan kopmaktadırlar.

Araştırmacıya göre, ilgi dağılmasının ana nedenini aktif olarak çalışmalara katılmamakta aramak gerekir. Çıracak ve Kalfa Kardeşlerimizin tez çalışmalarının yazılı olarak alınıp Localarımızda bunlardan sadece bazılarının sunulmasının; mesainin büyük bölümünün Üstat Kardeşlere ayrılarak hem onların teşvikine, hem de daha genç Kardeşlerimizin eğitime daha büyük katkı sağlanmasının gereğine inanılmaktadır. Her Üstat Kardeşten, her seçim döneminde en az bir çalışma istenmesi büyük bir yük getirmeyecek, aksine Masonluğa ilğimizi sıcak tutacaktır.

3. Her Kardeşimiz için, yüklendiği idari görevler ve yaptığı fikri çalışmalarıyla değerlendirileceği "kişisel performans kriterlerinin" saptanması yararlıdır. Özellikle, yeni Loca kuruluşlarında görev alacak kurucu Kardeşlerin, gerek kurulan yeni Locanın sağlıklı gelişmesi, gerekse bu Locaya üye veren ana Loca veya Locaların fikri ve idari çalışmalarının zaafa uğratılmaması açısından kişisel performans kriterleriyle değerlendirilmesinin fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
4. Yukarıda sıralanan konular ve benzerleri üzerinde, gerek Büyük Locamız, gerekse Araştırma Localarımız tarafından üretilecek projeler ve ileriye dönük projeksiyonların Türk Masonluğunun geleceğine ışık tutacağına güvenilmektedir.

GÖNYE VE PERGEL NEDEN KUTSAL KİTAPLARIN ÜZERİNDEDİR?

Güngör ÖCAL

SQUARE & COMPASSES ON THE HOLY BOOKS

During the terms of Operative Masonry "Old Charges" and after 1717 during the Speculative period "Constitution" and "The Holy Bible" were placed on the pedestal. It is a general opinion that the reason for this was Masonry was originating from a Christian platform and should be shared among the Christians.

After 1738 by the acceptance of the second "Constitution", "Noah's Law" became a new concept and Masonry widened to other religions and members of Divine Religions accessed into Masonry and the holy books of these religions started to appear on the pedestals as well.

Starting from 1760 "the Square and the Compasses" took their place on the pedestals along with the holy books and were titled as the "Three Greater Symbolic Lights of Masonry" ever since and were endorsed into rituals.

Brother Abdurrahman Erginsoy states on page 7 of his book "Türkiye'de Masonluğun Doğuşu" (Birth of Freemasonry in Turkey) that starting from 1780's inside Islamic Lodges in Istanbul vows were taken on the books of the four prophets with reference to some foreign publications.

During our search in the 2nd and 3rd Degree Rituals of Maşrık-ı Azam-ı Osmanî (Ottoman Grand Lodge) published in 1914 no mention of holy books were observed, whereas the presence of "the Square and the Compasses" were clearly identified.

In the book of Brother Erginsoy on page 57 it is explained that, Islamic, Christian, Jewish and Budhist holy books along with "the Square and the Compasses" ornamented the pedestals in 1921.

A letter written by the Grand Secretary at the term Br. Necdet Egeran on September 29, 1959 which can easily be found in nearly every book written on the history of Turkish Freemasonry written for the purpose that the Turkish Freemasonry will establish its growth among the world Freemasonry, and the passage concerning the changes made on the Status and Rituals states ; "we have accomplished the Holy Books laid open with "the Square and the Compasses" placed on them properly according to the Degree". This shows us that, till that time studies in the Temples continued with some absences. Besides, during our search in 1950 publishment rituals, the presence of "Constitution", "the Square and the Compasses" and a sword were observed.

Semâvî Dinlerin kitapları, dinlerin kurucu peygamberlerinin ölümlerinden sonra kitaplaştırılmıştır. Bu işlev sırasında, kitapların kapsamalarına, düzenleyiciler tarafından çeşitli dogmalar sokulmuştur. Bu dogmalar Kutsal Kitaplar içinde oldukları halde kutsallık dışı ,sözde dinsel kurallardır.

Ne var ki, anılan kitaplar içeriği olan dinsel bazlı öneriler dışında, insan ahlâk ve erdemlerine ilişkin öğütler de yer almaktadır. Bunlar genelde kâmil insan olma yolunun kurallarıdır. Masonluk kurumunda da, kâmil insan olmak bir amaçtır. Bu işlev için gereken aletler ise Gönve ve Pergel'dir. Bu aletlerin sembol-

ze ettikleri, Kutsal Kitaplar'daki ahlâk ve erdemlere ilişkin öğütlerin tamamını kapsamaktadır. Masonluk kurumu, Kutsal Kitaplar'da yer alan, Tanrı varlığı ve ruhun ölmeliği anlayışları dışındaki dinsel konuları ve dogmaları kendi platformunun dışında bırakmıştır.

Gönve ve Pergel, Kutsal Kitaplar üzerinde iken, Masonluğun Tanrı anlayışı ve kâmil insanlık kuralları ile birleşerek, tam bir Vicdan olgusu oluşturmaktadırlar. Kutsal Kitaplar üzerinde bulunmadıkları zamanlarda ise, bu iki avadanlığın ortasındaki G Harfi, Tanrı varlığının simgesi olduğu için, ayrı Vicdan olgusu,

bu "bileşik simge" durumunda da devam etmektedir.

Vicdan'ın dinler üstü oluşu, Gönye-Pergel'in Yemin Kürsüsündeki konumlarının doğruluğunun asıl ve vazgeçilmez nedenidir.

Bu çalışmanın konusu olan, Üç Büyük Nur ve bunların Yemin Kürsüsü üzerindeki konumlarından söz ederken, iki somut kavram olan Gönye ve Pergel'in sembolik düzeyde temsil ettikleri soyut yorumlardan yararlanacağız. Zaten, sembolleri kullanmadan masonik güzelliklere gereğince yaklaşabilmek mümkün olamıyor. Bu sembolleri; temsil ettikleri soyut kavramlar, taşıdıkları yorumlar yönünden düşündüğümüzde bunların iki grup oluşturduklarını görmekteyiz. Bunlardan ilki; masonik platformlarda, bazı belirli anlamlara gelmek üzere, çok sık kullanıldıkları için, genel olarak o anlam kapsamında benimsenmiş ve yorum değişikliği kabul etmeyen sembollerdir. Bu tür sembollerin yorumlarında anlayış esnekliğine pek izin verilmemektedir. Doğru olan da budur. Diğer semboller ise; her birinin temsil ettiği çok sayıda soyut kavramlar, yorumlar bulunduğu halde kişiye özgü değerlendirmelere de açık olanlardır. Bu yapıdaki semboller masonik anlayışın çağa uyumu-

na da olanaklar sağlamaktadır.

Konumuzu derinleştirirken; önce Kutsal Kitaplar ile kapsamlarında bulunan bazı hususlara değineceğiz. Sonraki bölümde ise, her spekülatif Masonun "ham taşını yontarak, küp şekli verebilmek için" kullandığı aletler olan Gönye ve Pergel'den söz edeceğiz. Bu kısa anlatımda asıl dayanağımız, söz konusu olan her iki avadanlığın da birer sembol olarak temsil ettikleri soyut kavramların değişmezliği olacaktır. Çalışmamızın diğer bölümünü ise, bu iki aletin Kutsal Kitaplar ile oluşturduğu bütünlüğü incelemeye ayıracağız. Bu akış içinde asıl amacımız, masonik bilgilenme için yaptığımız çalışmalarda "nedenine dair her hangi bir bilgiye" rastlamadığımız bir olguyla ilgili olacaktır. Bu; Gönye ve Pergel'in neden Kutsal Kitaplar üzerinde yer aldığı sorusudur. Kişisel yorumumuz olarak vereceğimiz yanıtı sunmak suretiyle de çalışmamızı noktalayacağız.

İnsanlık kadar eski olan din anlayışı, doğanın zaman zaman acımasızlaşan gücüne karşı çaresiz kalış nedeniyle, bir koruyucu bulmak amaçlı Totem dini ile başlayarak, evrendeki herşeyde bir ruh varlığının kabulüne dayanan Animizm'le bir süre devam ettikten sonra ve geçirilen

çeşitli, biraz da garip evrelerin ardından Monoteizm'e yani "Tek Tanrı varlığının" inancına ulaşmıştır. (1)

Tek Tanrı Kavramı insan topluluklarında vicdanî kabul görmeye başladıktan sonra geçen yirmi asırlık süre içinde, Kutsal olan **Mutlak Varlıkla**, insanlar arası ilişkileri belirleyen üç büyük "semâvî din" oluştu. Bu dinler, kurucu peygamberlerine, doğrudan veya dolaylı olarak "vahyedilmiş Tanrı buyruğu" kitaplar ile yapıllaştılar.

Herhangi bir kurumun toplum tarafından benimsenmesi, o konuda bir "gereksinim platformunun" oluşması ile mümkündür. Diğer bir deyişle, toplumun gereksinimleri, çeşitli kurumların ortaya çıkmasına zeminler oluşturmaktadır. Bu sav, birer kurum olan "semâvî dinler" için de geçerlidir. Nitekim, Kutsal Kitapların vahyedildikleri dönemleri tetkik ettiğimizde karşılaştığımız gerçek; içinde buldukları kaos nedeniyle "gereksinim platformlarının" yine toplumlarca hazırlanmış olduğudur.

Söz konusu olan bu gereksinim zeminleri, toplumu oluşturan in-

sanlar arasında ahlâk, yaşam güvencesi, huzur ve sevgi gibi "insanî değerlerin" kayıplarına aldırılmazlığın hızlı yükselişi ile oluşan kaos fırtınasının o toplumu kök derinliklerine uzanacak kadar hırpalaması ile oluşmaktadır.

Kutsal Kitapların içeriğindeki önerilerin bir kısmı, insanlar tarafından uygulandıkları takdirde, toplumların bu türlü hırpalanmalarının önünü aldırarak öğütlerdir. (2) Bu kitaplar, Tanrı varlığının hissedilebilmesi ve algılanabilmesi için gereken teolojik öğreti ile birlikte, bu dünyada yaşarken ve ölüm sonrasında, ruhun kurtuluşu için yollar gösterirler. İnsan ile Tanrı arasındaki ilişkilerin, o dine göre, uygulama tarzını bildirirler. Her din için birer yazılı döküman olan Kutsal Kitaplar'ın her birinin içeriğinde sözünü ettiğimiz bu teolojik öğretiler yanında yer alan; iyi ahlâklı, sevgi yüklü, erdemli ve arınabilmiş bir ruhun sahibi insan olabilmek için izlenmesi gereken ahlâk ilkeleri de yer almaktadır. Her üç kitabın da eşleştiği asıl amaçlar bu çıkış noktalarında kendini göstermektedir. Tanrı'ya inanmak, ru-

(1) Bazı araştırmacılara göre, semâvî olmayan dinler veya din dışı yapılarıdaki inanç sistemleri de semâvî dinlerin bazı yönlerine etken olmuşlardır.

(2) Her üç Kutsal Kitap da dinlerin kurucuları olan peygamberlerin ölümlerinden sonra kitaplaştırılmışlardır. Bazı araştırmacılara göre, bu sırada vahiy oldukları belirtilenlerin dışında bir takım eklemeler de yapılmıştır. Kuşkusuz bunların bir bölümü dogmalardan oluşmaktadır.

hun ölmezliğini kabul etmek ve insanî değerlerin kaynağı olan ahlâk ilkelerine bağımlı olmak...

Spekülatif Masonluk, semâvî dinlerin kitaplarının üçünü de aynı kapsam içine alarak, Kutsal Kitaplar tanımlaması ile benimsemiş ve Locaların Üç Büyük Nur'unun ilki olarak nitelemiştir..

Masonluk her hangi bir dinin paralelinde olmadığı ve inanç konusunda bireylerin özgürlüklerine saygı duyduğu halde Kutsal Kitaplar'ın, Localardaki Üç Büyük Nur' un İlk'i oluşu nereden kaynaklanmıştır?

Hiç kuşku yok ki, bunun nedeni yukarıda değindiğimiz **asıl amaçlar**'dır. Zira, Hür Masonluğun her türlü kuralın önünde kabul ettiği, "Tek Tanrı" varlığına iman ile ruhun ölmezliği anlayışının üç semâvî dinin kitaplarında da birer teolojik öğreti olarak yer alması ve bu üç kitabın her birinin içeriğindeki öneriler arasında, insan sevmenin Tanrı'yı sevmekle eş tutulması ve iyi ahlâk sahibi olmak gibi önerilerin bulunmasıdır. (3)

Bir sosyal yaşamı paylaşan insanların ahlâk ilkelerini bilmeleri elbette ki, çok önemlidir. Ancak, bu ilkelerin yaşama uygulanması daha da önemli olan bir husustur. Çünkü insanların ahlâk ilkelerini bildikleri halde, ahlâki yanlışlara yöneldiklerine çok sık rastlanılmaktadır. Bu gösterir ki, ahlâk ilkelerini bilmek, iyi ahlâklı olmak için yeter-neden olamamaktadır. (Doğru olan şeyin bilgisi, onu yerine getirmek için gerekli olsa da yeter-neden değildir.)

Bu gerçeği, ahlâk yönünden büyük karmaşaların yaşandığı bir insan topluluğuna taşıdığımızı düşünürsek, o kaosun içinden yüzeye çıkmak için tutunulacak tek dal, kaybedilmiş ahlâki değerlerin yeniden kazanılmasıdır. Bu değerlerin, topluluğun karşısına evrensellik karakteri ile çıkarılması ise, çoğunluğa kabul ettirebilmek için kaçınılmaz bir gereksinim olmaktadır. Yani hem teşvik edici, hem de yaptırım gücü olan "evrenselleşmiş bir güdüleme/motivasyon" bulunmalıdır. Yaptığı etkinin çok, aldığı tepkinin ise yok denecek

(3) *İngiltere Büyük Locası'nın İkinci Yasa Kitabı (1738), "Nuh Yasaları"nu inanç ilkesi kapsamına alarak diğer Tek Tanrılı dinlerin inançlılarına da Mason olma şansını vermiştir. Bu nedenle, Hıristiyan olmayanların da özellikle yeminleri sırasında inandıkları dinin Kutsal Kitabı Yemin Kürsüsünde yer almalıdır. Zira, her Kutsal Kitap, temsil ettiği dine bağlı Masonların gönüllerindeki inancın simgesidir. (Geniş bilgi için bkz." Hamtaşın Evrimi II., Tamer Ayan, Ak Yayınları, İst., 2001"*

kadar az oluşu nedeniyle, bu güdüleme faktörü ancak "din" olabilmektedir. Zira dinin temelindeki Tanrı korkusu, ölüm sonrasındaki cehennem azabı, ceza anlayışı veya çeşitli ödüllendirilmeler insanları din bağlantılı ahlâk ilkelerine uymaya zorlayan hususlardır. Ahlâk ilkelerinin Tanrı buyruğu olarak dinsel temellere dayandırılması bunlara uyulmadığı takdirde günah kavramı pençesine düşmek endişesini ortaya çıkarmaktadır. Tam bir açıklıkla söyleyebileceğimiz şudur: "Öbür dünyada çekilecek cezaların korkusu ve/veya alınacak ödüllere duyulan iştah insanoğlunu ahlâklı olmaya güdülemektedir. Kutsal Kitaplar'ın içerdikleri vahye dayalı Ahlâk İlkelerinin asıl dayanağı da budur. "Toplum düzeninin rayından çıkmışlığının, vahiy bazlı öneriler yolu ile doğru çizgiye dürtülmesidir amaç..." Ne kadar üzücüdür ki, insanlık, ahlâk ilkelerinin, sadece Kutsal Kitaplar buyruğu oldukları için uygulanması gerektiğini savunan düşünce yoksunlarından kendini

bir türlü kurtaramamıştır. Bu tür ahlâk anlayışının nedeni ise, hiç kuşkusuz ki, insanlar için kesinleşmiş "bir gün öleceğim" olgusunun yaşam gemisinin dümenine geçmiş olmasıdır. Bu kaçınılmaz olgu bu tür insanları, Kutsal Kitaplar'ın tanımladığı "Ahiret Yaşam"ı bağlamında, bir ölüm sonrası hayat kurgulamasına da itmektedir. Bu durumda din temelli ahlâk ilkelerinin, bu dünyadaki sosyal yaşama uygulanması, ölüm sonrası Ahiret Yaşamı için "ön ödemeler" haline getirilmiştir. Bilinmeyen ve varlığı kanıtlanmamış bir yaşam için, art niyetlerle destekli, iyi ahlâklı insan olmak... Oysa, Kutsal Kitaplar'da önerilen ahlâki ilkeler, insan aklı tarafından vahye bağımlı olmaksızın da kavranabilmektedir. (4)

L.Lipson "Uygarlığın Ahlâkî Bunalmaları" adlı kitabında, "Öbür dünyalı bir temele dayalı herhangi bir kültürde, ikisinden hangisi önce gelirse gelsin, genellikle dinsel görüşler ahlâki ideallere hakim olmayı başar-

---

(4) İslâm felsefesindeki "akılcılık akımı" olan Mu'tezile'ye göre de, bu husus aynen böyle tanımlanmıştır. Onlara göre her davranışın sonucundan sorumlu olan insanın bizzat kendisidir. Allahın bahsettiği akıl bu noktada insanın başvuracağı tek danışma merkezidir. Mu'tezile bir felsefi akım olarak İslâm dinindeki yozlaştırmaya ve dogmalara karşı tam bir yüreklilikle sesini yükseltebilen ilk felsefi akımdır, sonradan da İslâm tasavvufu içinde akıl yolu aydınlatıcısı olmuştur. (Bu akıma karşı çıkan Eş'arî'ye göre de, insan aklının iyi veya kötü olanı kavraması asla mümkün değildir ve bunu belirleyen ancak, Allah iradesi yani vahiydir.)

maktadır" gerçeğini ileri sürmektedir. Eğer, Kutsal Kitaplar'ın içeriklerine bir takım dogmalar yerleştirilmemiş olsaydı, bu sözlerin hiçbir anlamı olmayacaktı. Ne var ki, birer dinsel görüş hâline getirilmiş dogmaların varlığı Lipson'a katılmanın akıl yolu olduğunu göstermektedir. Ahlâk ilkelerini, bu dünya yaşamına yönelik uygulamak, bir gün bitecek olsa da, gerçekten var olduğu bilinen bir yaşam dönemini güzelleştirmek değil midir?

Konfüçyüs'ün (M.Ö.551-479) insan doğasının aslında iyilik dolu olduğunu kabul eden bir ahlâk sistemini düzenleyen kuralları da tamamen bu dünya yaşamı bazlıdır. Bu bilge kişi öğretisinde, ölüm sonrasında bilinmesi gerekmediğini savunmuştur. (5)

Kutsal Kitaplar'ın kimler tarafından ve nasıl kitaplaştırıldıkları da bilinmemektedir. Yadsınamayacak husus, bu kitapların kapsamında bulunan "olumsuz dogmaların" bu düzenlemeler sırasında sokulmuş olduğudur. Tanrı buyruğu kılıfı ile, insanların belirli doğrultuda güdülmesini amaçlayan bu saptırılmışlık, Kutsal Kitaplar'ın içeriğinde yer tutmalarına rağmen, tamamen kutsallık dışıdır.

Her söyleyeceklerine "Kitap diyor ki" ile başlayan bu kişilerin inandırma metotları da, o dogmaları âhiretin cennet bölümünde mekân pazarlamasına endekslemektir. "Eski çağlarda insanlar geleceklerini, adına kader veya talih dedikleri şeye ya da gücüne inandıkları tanrıların hükümlerine terk etmekten memnun olabilirlerdi... Günümüzde ve çağımızda bu tür fikirleri benimsemek bilgisizliğimize, zayıflıklarımıza ve korkularımıza çocukça mazeretler bulmaktan başka bir şey değildir. Bunlar, iktidarsızlığımızın ve var olan usumuzu harekete geçirmek, daha iyi bir geleceğe doğru mantıklı yol izlemek için gereken iradeyi toplamadaki isteksizliğimizin itirafıdır." L.Lipson'un, sözünü ettiğimiz kitaptan alıntı olan bu tümceler de gösteriyor ki, asıl olan ölüm sonrasında değil de, bu dünyada var olan cennete girebilmek, yaşamı cennet ile bütünleştirebilmek için aklın ve mantığın önünü açabilmektir.

Dinsel konulardaki sorulara, Kutsal Kitaplar'da yanıt aranırken aklın ve mantığın doğrultusunda olmayan, ayrıca **gerçekliğine ait hiçbir kavram oluşturulamamış** bazı sözde kural-

(5) *Bu dünya eksenli ahlâk sistemi anlayışına dayalı bir inanç sistemi olarak ortaya çıkmış olan Konfüçyüs ilkelerine ait yazılı metinlerin pek çoğunda, iyi ahlâkı simgelemek üzere gönye ve pergelin zikredildiği tesbit edilmiştir.*

ları da kabul etmek şartı ile karşılaşılmaktadır. Bu, her üç semâvî dinin kitabı için de gerçek olan bir kanıdır. Kendini bilmek suretiyle ruhsal bir arınmaya ulaşacağını, iyi ahlâklı olmak yoluyla varlığına iman ettiği **Evrenin Ulu Mimarı**'na, yani **HAKİKAT**'e yaklaşabileceğini kabul eden akıl ve gönül düzeyine erişebilmiş kişiler için bu tür zorlamaların kabulü elbette ki, olanaksızdır. Akıl süzgecine takılan, dogmatik fikirlere karşı susmayı tercih eden kişinin "kendisine saygısı" ile henüz tanışmamış olduğu da kuşkusuzdur.

Kendisine ve inandığı doğrulara saygısı olan Ephraim Lessing dinlerin içeriğine yerleştirilmiş olan dogmalar için tüm insanlığa şöyle seslenmiştir: "Dünya dinleri tarihine bakıldığında, çittikçe gelişen bir manevî bilincin varlığı görülmektedir. Bu bilinç, önünde sonunda bütün dogmaları aşarak evrensel kardeşlik ve manevî özgürlük doruğuna erişecektir."

Manevî özgürlüğün, dinsel öğretiler kapsamında maalesef mevcut olan dogmalara, zaman içinde mutlak galip geleceği ve bu bağlamda evrensel kardeşliğin de kurulacağı hakkındaki bu sözler, yaklaşık iki buçuk yüz yıl önce söylenmiştir. (O sıralarda Spekülatif Masonluk emekleme

dönemindedir ve Lessing de bu kurumun üyesidir.)

Mensuplarını Tanrı'nın varlığını ve ruhun ölmezliğini benimsemeleri dışında her türlü dinsel anlayış ve uygulamada özgür bırakarak, **bağlayıcı olmayan** Masonluk, Kutsal Kitaplar'da bulunan "ahlâk ilkeleri" ile ilgili güzel ve gerekli önerilerin de çok ciddi bir takipçisidir. Bu takip işlevi, söz konusu önerilerin yorumsal bazda toplandığı iki sembolik avadanlık aracılığı ile yapılmaktadır: **Gönye ve Pergel**.

Bu iki avadanlık, hem Mabet'teki çalışmalar sırasında, hem de dış âleme dönük yaşamda, simgeledikleri "değişmez doğruların" uygulanmasının şart oluşu ile tüm Masonlar için kesin bağlayıcı özelliktedir.

Masonların gereçlerinden olan Gönye, **Doğruluk, Dürüstlük ve bu bağlamda Ahlâk** erdemlerinin sembolüdür. Değişmezliği kesin ve çok önemli olan bu yorum, her Masonun yaşam boyu uygulaması "gerek ve şart" olan en öncül ilkedir. Gönye'nin sembolize ettiği bu erdemlerin göz ardı edilmesi halinde, "bütün insanlar ve insanlık için mutluluk yuvası olacak bir Ülkü Mabeti yapmak amacı ile" çalışmak ideal, ya tamamen ortadan kalkar, ya da üzerine sahtelik kılıfı giydirilmiş olur. İkincisi, ilkenden

çok daha kötü olan sonuçlardır bunlar...

Gönye, tüm Masonların sosyal ve bireysel yaşam düzenlerinin denge unsuru olan bir alettir. Dolayısıyla, Ham Taşın işlenişi sırasındaki her türlü eylemin, Gönye'nin simgelediği erdemlerin sınamasından geçirilmesi zorunludur.

Yapılan çalışmaların kontrol aleti, Küp Taş oluşturabilmenin yönlendiricisi olan Gönye, yatay kolu ile Tesviye, dikey kolu ile de Şâkul'den ibarettir. (6)

İnsanoğlunun daire anlayışına sahip olmasıyla ortaya çıkan, çok eski bir alet olduğu bilinen Pergel'e gelince:

Masonik literatürde, Pergel'in sembolize ettiği birkaç farklı kavram bulunmaktadır. Bu alet için de, daha çok kullanılması nedeniyle benimsenmiş olan

sembolik yorum "ölçülü olmak" kavramıdır. Çizilecek her daire, alınacak her ölçü için, Pergel'in açılımını ayarlamak gereksinimi bu aletin işlevini aktif (etken) kılmıştır. Bu özelliği, Pergel'in, kullanıcılarının akıl kontrolüne bağlı iş görmesi şartını ortaya koymaktadır. Olayı sembolik yönüyle ele aldığımızda söylenebilecek olan ise, insanın tüm "davranış ve eylem"lerinde ölçüyü sağlayan Pergel'in, aklın denetiminde olduğudur. (7) Pergel'in aklın desteği ile sağlayacağı en önemli ölçüleme, kişilerdeki istek ve tutkuların kaynağı olan özbenliğe (nefse) hakim olabilmekte kendisini göstermelidir. Zira, bireyin her tür eyleminde dürtü kaynağı olan, o doyumsuz özbenlik, bencilliğin kalın zırhına bürünerek kendisini korumaya almaktadır. (8) Bu zırhı delebilecek tek güç Pergel'in simgelediği "ölçülü olmak" erdemidir.

---

(6) *Bilindiği gibi, Eşitlik ve Kardeşliği sembolize eden Tesviye, Birinci Nazır'ın; doğruluk ve adalet bağlamında İyi Ahlakı temsil eden Şâkul ise İkinci Nazır'ın kordonlarını süslemektedir. Gönye ise, Üstad-ı Muhterem'in kordonunun süsüdür. Görülüyor ki, Üstad-ı Muhterem'in süsü Gönye, Tesviye ve Şâkul'ün birleşmeleri ile meydana gelmekte, o süslerin sahipleri olan Nazırlar da, Üstad-ı Muhterem ile bütünleşerek Locanın "asıl görevlileri" olan üçlüyü oluşturmaktadırlar.*

(7) *Bu tümcedeki ve ileride rastlanacak davranış ve eylem sözcükleri maksatlı olarak birlikte kullanılmıştır. Bilindiği gibi eylem "etkileyici davranış" tanımlamalı bir kavram, "davranış" ise daha çok genel yaşam içi niteliktedir.*

(8) *İslâmiyetin kurucusu Hz.Muhammed, nefsin(özbenliğin) eğitilerek kontrol altına alınmasını, savaşların en büyüğü "cihad-ı ekber" olarak nitelemiştir. Burada "cihad" sözcüğünün din uğruna yapılan savaşı tanımladığı göz önüne alınırsa, İslâm'a göre nefes galibiyetin dinsel yönden ne denli önemi olduğu da belirlenmektedir.*

Bu erdem, kişisel/nefsî istek ve tutkularımız için belirli "yeterlik sınırlarının" konulmasının bir şart olduğunu algılayarak ve uygulayarak elde edilebilmektedir.

Pergel'in "akıl yolu ile ölçülü olmak" sembolizmasını -biraz uç nokta olarak görülmesi olasılığına rağmen- çok önemli olan bir başka konuya da taşımakta yarar olacağı kanısındayız:

Hür Masonlukta ulaşılamaz olduğu bilindiği halde, yakîn olabilmek için arama çabası sarfedilen bir amaç olan Hakikat konusunda da yukarıda belirttiğimiz "akıl yolu ile ölçülü olmak" bir ön ilke olmalıdır. Zira "teoloji" ve "dinler felsefesi" konularında yapılacak araştırmalar sonucu olarak edineceğimiz bilgilerin, araştırmacıları Tanrı içinde asimile eden bir anlayış sapkınlığına götürmesine hiçbir şekilde izin vermemek gerektir. Bu hususta doğru olan yol, Farabî felsefesinde olduğu gibi insanın önce Kendini Bilmesi ve ardından kendini de aşarak, benliğinin ötesine geç-

bilme erdemine ulaşabilmesidir. (9) Bu aşamada amaç, bireyin kendi iç âleminde arınarak, kendi varlığının üzerine yükselebilmesidir..Çok önemli olan; bu arınma aşamasında, kişiliğin ve bireyselliğin kaybedilmeyip, muhafaza edilebilmesidir.

Aklın kontroluna teslim edilmiş bir özbenlik, her ezoterik öğretinin ana ilkesi olan Hakikat'ın Aranması yolunda başlanacak yürüyüşün aşılması gereken ilk eşiğidir. Ne var ki, bu eşik geçildikten sonra, söz konusu yolda yapılacak çalışmalarda da ölçülü olabilmek son derecede önemlidir.

Tam anlamıyla özerk bir ezoterik kurum olan Masonluk, kişinin özbenliğini/nefsini akıl ölçeklerinden geçirmek işlemini, pergel sembolünün iki koluna teslim etmiştir.

İnanığımız odur ki, Pergel'ini akıl denetiminde kullanmayı başarabilenler, ayrıcalıklı bir ruhsal yücelik de kazanmaktadırlar.

(9) İ.Ö.VI Yüzyılın Yunan düşünürü Khilon tarafından dile getirildikten sonra Delphoi'deki Apollon tapınağı kapısına yazılmış olan "Kendini Bil" sözcükleri bir asır sonra yaşamış olan Sokrates'in devamlı olarak işlediği bir özdeyiş olmuş ve onun tarafından Bilgelik olarak tanımlanmıştır. Bilindiği üzere Khilon insanlığa iyi ahlâklî olabilmek şartlarını töreselleştirerek öğretip, benimsetmeyi amaç edinmiş "Yedi Yunan Bilgesi" olarak tanınan bilgilerden birisidir. İ.Ö.VII ve V Yüzyullarda yaşamış bu bilgilerden diğerleri Kleobulos, Solon, Pittakos, Bias, Periandros ve Thalcs'dir.

Gönye ve Pergel, masonik düzeydeki varlıklarını genellikle bir araya gelmiş olarak sürdürmektedirler. Bu ayrılmazlık her ikisinin beraberliğinden bir "Bileşik Simge" oluşturmuştur. Masonluk kurumunun amblemi hâline de gelmiş olan bu bileşik simgede, masonik öğretilerde de kullanılan düalizmin (ikicilik) temel kurallarından biri yer almaktadır. Bu, "her varlığın ruh ve madde olarak iki öğeden meydana gelişi" olgusudur. Bu bağlamda bileşik simge olarak Gönye'nin maddesel değerleri, Pergel'in ise ruhsal değerleri sembolize ettikleri odaklamasında birleşilmektedir.

Kuşkusuz ki, bileşik simge oluşturdukları durumda, Gönye ve Pergel'in kucakladıkları G Harfi'ne değinmemek kusurdur. Konuları o dönemin masonik sembolleri olan 1730 tarihli dökümanlarda G harfine rastlanılmamış; ancak, o tarihten kısa bir süre sonrasında ait kitaplarda bu simgenin yer aldığı belirlenmiştir.

Mason literatüründe bu harfin çeşitli yorumlar düzeyinde

manâlandırılması olmuştur. Var olan bazı değişik yorumlar bulunsa da, Gönye Pergel'in sineindeki, G Harfi'ne tam yaraşan ve benimsenmiş olan sembolik yorum, bu harfin Tanrı kavramının simgesi oluşudur. Bu da, G Harfi'ne kutsallık katan bir öğe olup, Masonların Tanrı'nın varlığı ve yegâne oluşu anlayışlarının, üzerinde buldukları Kutsal Kitaplar'dan, bu iki avadânlığın kolları arasına adeta fişkırmış halidir. (10)

Her toplantı öncesinde, **Evrenin Ulu Mimarı'nın** yardımını niyaz eden Masonlar, Yemin Kürsüsü üzerinde açılan Kutsal Kitapların, **Üç Büyük Nur'un** ilki olduğunu ve değer yüceliğini dile getirmekte, ancak onlarla ilgili hiçbir empozede bulunmazken; Gönye ve Pergel'in sembolik anlamları doğrultularında yaşam boyu kullanılmaları gerekliliğini kesin bir kural kabul etmektedirler. (11)

Dinler konusunda, sanki dokunulursa kırılabilir bir kristal duyarlılığı içinde olan Masonluğun bu hassasiyeti, olası bir tartışmanın, emekler verilerek yon-

(10) *Kutsal Kitaplar üzerinde bulduklarında Gönye ve Pergel'in kolları arasında G Harfi'nin bulunmayışı Tanrı'nın Kutsal Kelâmını içeren Kitapların üzerlerinde oluşlarının yeterli nedeniyledir.*

(11) *Kurallaşmış olmamalarına karşın, kanaatimizce, Localardaki çalışma derecelerine göre Kutsal Kitapların hangi sayfalarının açılacağı önemsenmesi gereken bir husustur. Özellikle yemin edilecek törenlerde üzerine el basılan, gelişi güzel açılmış bir sayfa olmamalıdır. Bu konuda geniş bilgi için bkz: "Masonluk ve Kutsal Kitaplar Üzerine Tez", H.Tamer AYAN, Mayıs 1989.*

tulmuş "Küp Taşları" birbirine bağlayacak olan "Sevgi harcını" sulandırabileceği endişesinden kaynaklanmaktadır. Tanrı varlığı kavramında birleşmiş olsalar dahi, farklı dinlere bağlı toplumlar zaman zaman birbirlerine karşı düşmanlığa varan duyguları taşır hâle gelmişler ve çilekeş dünyamız bu düşmanlıkların savaşlar haline dönüşmesi acılarını yaşamıştır.

Bu tür olayların odak noktaları, kişilerin kendi inandıkları dinin, başkalarınınkinden daha üstün olduğunu sanmalarındır. İşte insanlığın toplumlar arası denge ve birlik düzenini bozan olaylarla yaşanan acıların etkisi ile, masonik örgütlenişte "dinler konusunda en küçük bir tartışmanın dahi yasaklanması" kesinlikle uyulacak kurallardan biri olarak benimsenmiştir.

Kutsal Kitaplar'ın yol göstericileri olduğu dinler konusunda masonik disiplin tarafından kurallaştırılan bu tür kısıtlamalar ile; dogmalara ve onların nihaî ürünü olan taassuba ağır birer zincir vurularak, Masonluğun dışında kalmaları sağlanmıştır.

Kutsal Kitaplar'ın öğütlediklerinin tamamının veya bir kısmının uygulanması, hatta hiç uygulanmaması, her insanın kendi iç âleminin tercihi doğrultusundadır. Bir insanın iç dünyası karanlığının görülebilmesi ise, yi-

ne o kişinin sadece kendisinin kullanabileceği bir gözlük ile olabilmektedir. Başka bir deyişle, kimsenin iç âleminin başkaları tarafından da izlenebileceği bir penceresi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, Kutsal Kitaplar kapsamındaki din konusunda ne kadar içten olduğumuzu bizden başkasının bilmesi olanaksızdır...

Oysa, Gönye ve Pergel'in sembolize ettiği doğruları uygulayan veya uygulamaktan uzak duran kimselerin, çevrelerini oluşturanlarca teşhis edilmesinin çok kolay olduğu yadsınamaz. Kişinin davranışları, yaşam biçimi gibi gözlenebilen tarafları, söz konusu avadanlıklarla olan ilişkisinin niceliğini açık, seçik ortaya koyabilmektedir.

Sözün kısası, Kutsal Kitaplar kapsamlarındaki bazı bölümler, kişiyi kendi iç dünyasında bağlar veya bağlamaz. Bu husustaki gerçek tutum, sadece o kişi tarafından bilinir.

Ancak, Kutsal Kitaplar'ın da içeriğinde bulunan ve Kâmil İnsan olabilmek için yukarıda belirttiğimiz türdeki önerileri simgeleyen Gönye ve Pergel, her Masonu hem iç, hem de dış dünyasında ve dinselilik dışı bir anlayışla bağlar.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, dinler dünya ve âhiret yaşamı için uyulması gereken kuralları

ortaya koymaktadırlar. Ne var ki, Kutsal Kitaplar'daki dünya yaşamı için olan öneriler de genellikle ölümden sonraki hayata, yani âhiret dönemine bağlantılı olarak tanımlanmaktadır. Ya "cennet ümidi" ardında yatan ödüllendirilme heyecanı, ya da "cehennem korkusu"na bağlı cezalandırılma endişesi... İnsanlar terazinin hangi tarafının ağır basacağına dair hiçbir bilgiye de sahip değildir. Çünkü bu tartı işlemi, ancak öbür dünya kapısından geçildikten sonra yapılacaktır.

Oysa, insanların bu dünya yaşamı sırasındaki her türlü "davranış ve eylemlerinin" bizzat kendileri tarafından, dürüst ve yansız bir şekilde yargılanabileceği bir vicdan platformu bulunmaktadır. Bu platform, Tanrı'nın insanlığına en büyük armağanı olan aklın gösterdiği doğrultuda ve Gönye ile Pergel'in kullanılmasıyla çizilmiştir. Bu çizim âhiret değil de, bu dünya için, can bedende iken, soluk alınabilen her an için yapılmıştır.

Amacı "bir Ülkü Mabedi yapmak" olan bireylerin bulunduğu toplumda da insanlar arasında ırk, dil, din ve kültür farklılıklarının birer gerçek olduğu elbette ki bilinmektedir. Bu farklılıklarda tam bir eşitlemeye gidebilmenin son derecede ütopyik bir hayal olduğu da gerçektir.

Ancak, bu gün dil ve kültür farklılıkları, kendinden başkalarını tanıma ve öğrenme itelemesiyle insanlar arasında birbirine yakınlaşmayı sağlayıcı düzeyler hazırlamaktadır. Irk ve din farklılığı ise, bunların tam aksine bir takım olumsuz dürtüler ile insanlar arası düşmanlık oluşumuna zeminler hazırlamakta devam etmektedir. Yüzyıllardır üstesinden gelinememiş bir olgudur bu... Günümüzde yaşanan acıların pek çoğu bu nedenlerle oluşmaktadır. Özellikle din konusunda, dogma ve akıl bazlı ikilemler ve yaratılan çelişkilerin bitmez, tükenmezliği inananları bıkkınlığın zirvesine getirmiştir.

Ne var ki, sözü edilen Mabel'in yapımı için gereken uzun vadede bu sayılanların önemi gittikçe daha azalacak ve birleşen insanların sevgi ve iyilik güçleri ile istenene yaklaşmak, yarınlarda daha kolaylaşacaktır. Bu amaç için şart olan ise, Ahlâkî Değerler trendinin diğerlerinden çok yükseklerde tutulabilmesidir.

Hiç bir Mason yoktur ki, kendisine Tekris Törenindeki Tanrı inancı ile ilgili o sorudan bu yana, aynı konuya döndüğünü söyleyebilsin. Çünkü dönülmesi için bir neden yoktur. Verilen tek kelimelik yanıt ile mühürlenmiş sanal zarfın içinde, yanıtın kapsamına dair samimiyet ve sadakatin ifadesi saklıdır. O zarfın

ancak sahibi tarafından açılabilen mührü ise, Masonluğun bu konudaki anlayışının en sağlam teminatıdır.

Gönye ve Pergel'in sembolize ettiği niteliklerin kaynağı Kutsal Kitaplar, Masonluğun Üç Büyük Nur'unun ilki ve temelidir.

Dünya yaşamımız süresince elden bırakmayacağımız Gönye ve Pergel de bu temel üzerinde yer almaktadır.

Gönye ve Pergel'in, gerek Kutsal Kitaplarla, gerek G Harfi ile oluşturdukları her iki bileşik simge de Masonların vicdan anlayışını tanımlamaktadır.

*İnsanın, kâmil olanı der ki:
"Vicdanım, benim dinimdir."*

*İnsanın, ham olanı der ki:
"Dinim, benim vicdanımdır."*

Vicdanın, dinleri aşan bir kavram olduğu gerçeği; Üç Büyük Nur'un Localarımızın Yemin Kürsülerindeki konumlarının ne kadar isabetli olduğunun göstergesidir.

Çalışmalarına başlarken, Kutsal Kitaplarımız açıldığında dile getirilen Hakikat Nuru'nun tüm Kardeşlerimizin "vicdan ufuklarını" aydınlatması dileğimizdir.

Nasip olsun...

Gönye ve Pergel Ne Kadar Eskiden Geliyor?

Gönye ile ilgili en eski bilgimiz, Milattan 1500 yıl öncesinden geliyor. Mısır'daki Thebes isimli bir şehirle ilgili olarak yapılan arkeolojik araştırmalarda, o döneme ait çizimler arasında, Gönye'nin de resmedilmiş olduğu belirlenmiş...

Yine Milattan önce 1350'lerde aynı ülkeye hükmetmiş hükümdar Tutankhamon'un mezarında bulunan eşyalar arasında bir de Gönye varmış...

Filozof Simonides, yaşadığı Milattan önceki 6. asırda "İnsanın düşünce ve davranışlarında Gönye'ye sahip olmasının şart olduğunu" söylemiş...

Simonides'ten bir asır sonra, büyük düşünür Konfüçyüs, dürüstlüğü anlatımında Gönye'nin simge olduğunu açıklamış...

Aslında bir din olmayıp, toplum ve ahlâk felsefesi olarak yaklaşık 2500 yıllık bir geçmişten günümüze uzanmış olan Konfüçyüsçülük ilgili ve İ.Ö.2. asıra ait bir resimde Gönye, Pergel ile birlikte Şakül, güneş, ay ve yıldızların bulunduğu tespit edilmiştir.

Konfüçyüs; "Konuşmalar" adlı yapıtında kendi hayatının önemli devinim yıllarını sıraldıktan sonra, bu süre ve süreç içinde "Gönye ile Pergeli hiç çiğnemediğini" ifade etmektedir.

Konfüçyüsçü metinlerde; "Gönye üzerinde hareket etmek", "Erdem yolunda Gönye ve Pergel kullanmak", "başarılı olmak sanatında bir Gönye standardı gerekliliği" gibi anlatımlar bulunmaktadır.

Düz ve dört köşeli bir yüzey olduğuna inanıldığı dönemde dünyamızın amblemi Gönye imiş..

1830 yılında İrlanda'da bir köprünün yenilenmesi çalışmaları sırasında, temel taşının altında pirinçten yapılmış "Gönye" bulunmuş... Üzerinde de,1507 tarihi ile Gönye'nin gösterdiği düzeyde ve sevgi ile yaşama gayretine dair sözcükler yer almaktaymış...

KAYNAKLAR

1. Cemil Sena, **"Tanrı Anlayışı"**, Remzi Kitabevi, İst., 1978
2. Ebu'l Hasan En-nedvî, **"Din ve Medeniyet Arasında"**, Gümüş Yayınları, İst., 1986
3. David Hume, **"Din Üstüne"**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank., 1979
4. H.Tamer Ayan, **"Masonluk ve Kutsal Kitaplar Üzerine Tez"**, Mayıs 1989
5. H.Tamer Ayan, **"Kutsal Kitaplar"**, **"Masonlukta İnanç"**, **"Düzenli Masonlukta İnanç Evrimi"**, **"Dünya ve Türk Masonluğunda İman ve İtikat"**: Hamtaşın Evrimi, ss. 266-307 İst., 1998
6. **"İslâm Ansiklopedisi"**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İst.
7. Abdurrahman Erginsoy, **"Türkiye'de Masonluğun Doğuşu ve Gelişmesi"**, Erciyaş Yayınları, İst., 1996
8. Necdet Egeran, **"Gerçek Yüzüyle Masonluk"**, Başnur Matbaası, Ank., 1972
9. Kemalettin Apak, **"Ana Çizgileriyle Türkiye'deki Masonluk Tarihi"**, Türkiye Mason Derneği Yayını, Ank., 1957
10. F.Çeltikçi, **"Hür Masonluk Tarihinden Notlar"**, Mimar Sinan Yayınları, İst., 1982
11. Leslie Lipson, **"Uygarlığın Ahlâki Bunalımları"**, İş Bankası Kültür Yayınları, İst., 2000
12. Dr. Recep Kılıç, **"Ahlâkın Dinî Temeli"**, T.Diyanet Vakfı Yayınları, Ank., 1992
13. Mimar Sinan Dergileri

MASONLUK TÜM DİNLERE SAYGI DUYAR

Asım AKİN

MASONRY IS RESPECTFUL TO ALL RELIGIONS

Masons show respect to all religions and they require the candidates to have belief in God, before their reception into the association. Since they adopted the principle of 'forming the conscience and preserving the purity', they do not look for the belief or prayings of the candidate.

Existence of need to religion and rites is being discussed in this issue. Following the explanations over the considerations about meaning of religiousness, disputable parts of the religion and the manner of living of the modern human being, who refuses the need for religion, were also discussed. It concluded that the way of living of a modern man did not much differ from a religious one's living and that the strict limitations of the personality of a modern man will, even reluctantly, urge everybody to the concept of sacredness and direct him to approach to religion. Another dispute is that the religious practices and the rites were the products of the human anxiety, in order to supplement the missing parts of the instinctive behavior of the human being.

Masonlar dinleri insanların yaşamını kolaylaştırıcı araçlar biçiminde görürler ve boş inançlar dışındaki tüm inançlara saygı duyarlar. Daha tekris töreninde Üstadı Muhterem'in adaya ilk sorduğu sorulardan biri: *"Taassup ve boş inançlar üzerine ne düşünüyorsunuz?"* dür. Aday ne yanıt verirse versin, bu konudaki masonik görüşler hemen açıklanır:

- *"Bizce boş inançlar bilgisizlikten ve karanlıktan doğan yanılığardır. Taassup ise, saplantı halindeki bir kaniya aykırı düşen her düşünceye, körü körüne saldırmak demektir."*

- *"Masonluk samimi ve ahlâka uygun olan her kaniya saygı gösterir ve her türlü kişisel düşünceyi hoşgörü ile karşılar. Biz sadece insanlar ve toplumlar arasındaki sevgiyi yok edip, düşmanlık tohumları eken inançların karşısındayız."*

Masonluğun bu görüşü yüzlerce yıllık deneyim ve akıl ve hikmet sonucudur. Bu görüşteki kararlılığını Yemin Kürsüsü'nün üzerine koyduğu üç semavi dinin Kutsal Kitaplarıyla simgesel bir şekilde açıklar. Masonlar aralarına alacakları kişilerin bir dine inanmasını ve tüm dinlere saygı göstermesini şart koşarlar.

Dine gereksinim olup olmadığı konusu, günümüzde aydınlar arasında sürüp giden tartışmalardan biridir. Masonlar dine gereksinimin şart olduğunu ileri sürerken, bu görüşlerine akılcı pozitif düşünceyle varırlar ve Tekris Töreninde Üstadı Muhteremin biraz önce hatırlatılan sözleriyle de taassup ve bilgisizlik ve karanlıktan doğan boş inançların karşısındadırlar. Masonların ısrarla üzerinde durdukları ve pozitif düşünceyle doğruluğunu kabul ettikleri bu konunun neden pozitif düşünceye bağlı modern insanlar arasında bir tartışma konusu olduğunu açıklayabilmek için günümüz aydınları arasındaki din ve dindarlık görüşlerini gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Dindarlık Nedir?

Dindarlık eskiden dine bağlı olamamaktan duyulan vicdan huzursuzluğu şeklinde açıklanırdı. Günümüzde ise dindarlık, din ve kutsallığı algılama şekli veya ikisi arasındaki bağıntının duygusal çekiciliği biçiminde açıklanıyor. Modern insan dindarlığı biraz daha değişik anlamlandırıyor: *"Düşüncenin aşkın'a doğru etkinleşmesi..."* Yani modern görüşte, dindarlık için Tanrı inancının şart olmadığı ileri sürülüyor. Çünkü günümüzdeki bazı görüşler dine karşı olmayı dogmatik bir

duruma getirdiklerinden bu görüşler 'dinsiz dindarlıklar' biçiminde adlandırılıyor.

Konuya girmeden önce dinin ne olduğunu hatırlamak yararlı olacaktır. Din kutsallıkla, insan arasındaki ilişkileri açıklayan dogmalar ve inançlar sistemidir. Dinsel uygulamalarla sürdürülen bu ilişkiler, her bireyde belirli boyutlara ulaşarak bireyin yaşamını az veya çok etkiler. Din insanlık tarihi boyunca toplumların vazgeçilemeyen kuralları olmuştur. Arkeolojik araştırmalar 40.000 yıl önce yaşamış toplumlarda bile dinsel kuralların varlığını ortaya çıkarmıştır. Feuerbach'ın söylediği gibi, din sadece insanlığın gelişimi sırasında ilkel toplumlardan kalan bir iz veya 'Tanrı-İnsan gücü' tasarımının bir uzantısı kabul edilemez. Günümüzün sosyolojik verileri bunun böyle olmadığını destekliyor. Sosyoloji, dindarlığı toplumda dinsel olaylara duygusal çekimin artması şeklinde açıklıyor. Bu çekim, bazı çevrelerde, duygusal boyutlar çerçevesinde dinsel ritüel ve etkinlikleri arttırmak biçiminde iken, diğer bazılarında kökene dönmek, eski geleneklere bağlanmak şeklindedir. Demek ki, toplum dindarlığa gereksinim duyuyor. Bu gereksinimin varlığı üç şekilde gösterilebilir:

Birincisi, metafizik ve varoluşla ilgili sorulara yanıt aramada duyulan gereksinimdir. İnsan zaman zaman, '*Nasıl varım?*' ve '*Niçin varım?*' sorularını kendi kendine sorar. Yaşamına anlam vermek isteyen, kendisinin hayvanlar âleminde ayrı olduğunu düşünen her bireyin yönlenebileceği tek davranış bu sorgulamadır. Son yıllarda hızla ilerleyen bilimsel araştırmalar '*Nasıl varım?*' sorusuna kısmen yanıt getirebiliyorlar. Ancak, '*Niçin varım?*' sorusuna yetindirici yanıt insanlık tarihi boyunca bulunamamıştır. İşte buna bağlı olarak insanlarda dinsel veya kutsallık tasarımları aracılığıyla bazı yanıtlar bulabilme ümidi ve gereksinimi ortaya çıkıyor.

Bir ikinci neden, insanın yaşamına anlam katacak bazı işaretler, belirtiler arama gereksinimidir. Bu işaretler yaşamın başlangıç yıllarında duyumsal ve fiziksel çevrede aranırken, yaş ilerledikçe akılsal ve psikolojik çevrede arama biçimine dönüşür. Din bu arayışın iyi bir destekleyicisidir. Din, ileri sürdüğü iman ve uygulamalarıyla insanı kabul edebileceği bir davranış içine sokabilir ve insan kendini yönetmesi için gereken kural ve davranışları fazla düşünmeden, buradan almış olur.

Bir üçüncü neden de İnsanın '*Kutsal olana ruhsal çekiciliğidir*'. Sosyolog Emile Durkheim, dinin, insanların gerçek dünyaya ile kutsallık

arasında seçme durumunda kalmalarına neden olduğunu ileri sürüyordu. Ancak son yıllarda giderek artan paleo-antropolojik araştırmalar, ilk ilkel toplumlarda, dinler belirgin bir şekilde ortaya çıkmadan önce bile kutsallık (aşkın bir varlık) tasarımı arandığını ortaya çıkarmıştır. Çünkü, gerçek dünya dışında bulunabilecek böyle bir varlık ancak onlara yardım edebilecek güce sahip olabilirdi. İnsan, bu görüşle çağlar boyunca, iyilikleri kendisinde toplamış olan, üstün bir varlığı tasarımılamış ve bu varlık için somut veya soyut kutsallaştırmalar yapmıştır. Yıldızlara, hayvanlara, doğa olaylarına bağlı gelişmiş kültürlerin tümü bu görüşün açıklamalarıdır. Daha sonra ortaya çıkan semavi dinler kutsallık özlemini daha büyük bir ölçüde tatmin edebilmiştir.

Dindarlığın nedenini oluşturan bu üç öge de insan doğasına bağlı olduğundan, dindarlık gereksinimini insan doğasında aramak gerekiyor.

İnsanın Aşkın Bir Varlığı Tasarımılaması Temel Bir Gereksinim midir?

Dindarlık taraftarları bu soruya '*Evet, insanın doğası gereği, Tanrı isteği doğuştan insanın gönlünde yazılıdır*', biçiminde yanıt veriyorlar. Ancak, dinsel etkinlikleri ön plana çıkarmayanlar da var. Bunlar inancın temel bir gereksinim olmadığını ileri sürüyorlar. Bunun yanında, '*İnsanın Doğası*' deyimini de kesin bir şekilde saptamaya olanak yok. Çünkü insan, doğa ve kültürün birlikte oluşturduğu üründür. Doğa içgüdülerimizi verirken, kültür de akılcı davranışlarımızı sağlar. İnsan doğuştan gelenlerle, sonradan kazandıklarının toplamıdır ve biz insan doğası dediğimiz olayın hâlen belirli bir noktasındayız. İnsanlık dediğimiz sonu saptanamayacak, bilemeyeceğimiz bir sürecin geçici bir noktasındayız. İşte kesin bir şekilde açıklayamadığımız insan doğasının, yani içgüdüsel ve akılcı etkinliklerimizin bulanık sınırları arasında kutsallık duygusu ve dinler doğmuştur.

İman ve Kutsallık Duyguları Doğal veya İçgüdüsel midir?

Bir çok başka etkinlikler gibi olabilirler. Bir zamanlar dünyanın düz ve evrenin merkezi olduğu görüşü de doğaldı. Hâlen kullandığımız güneşin doğudan doğup, batıdan battığı görüşümüz de doğal. Güneşin, dünyanın çevresinde döndüğü görüşümüz de doğal. Bu olayları bi-

limsel yönden incelemeyen tüm insanların doğal olarak günlük konuşmaları bu temeller üzerine dayanıyor. Astrolojideki yıldızların etkisi altında olduğumuzu kabul etmemiz ve gazetelerdeki yıldız fallarını izlememiz de doğal. Bilimsel düşündüğümüz zaman reddettiğimiz hâlde, günlük davranışlarımız doğal olarak bu görüşlerin etkisi altında geçiyor. Bunların hepsi de doğal ve içgüdüsel duygularımızdır.

Peki! İnsan Doğal mıdır?

Kastettiğimiz doğallığa göre bu soruya verilecek yanıt değişir. İnsan doğasından bahsediyorsak, insanlık dediğimiz gerçeği yaratan insan giderek doğadan uzaklaşıyor. Giderek doğaya hakim oluyor. O halde insanlığın gelişiminin hangi devresindeki doğasından bahsediyoruz? Bu görüş yönü algılanacak olursa, iman ve kutsalın, insan düşüncesi ve ümidinin gelişmesindeki hazırlık devrelerinden biri olduğu ortaya çıkar. Bu görüş aslında yeni bir görüş değil, aydınlanma felsefesiyle birlikte iki yüzyıldan beri bilinen görüş. Fakat aydınlanmanın, düşünsel gelişiminin gerisinde kalan akıllar, halâ olayları yanlışlığı keskin saptanmış görüşlere dayanarak değerlendiriyorlar. Ama insanlık gerçeği de insanların davranışlarının sonucudur. Olayı değerlendiren bu gerçeği gözden kaçırmamak gerek.

Bu gerçeği gözden kaçıran aydınların yaşamı bir çok saçmalıklarla geçiyor. Dinsiz ve ateist olduğunu söyleyenlerin çocuklarını sünnet ettirmeleri veya dinsel cenaze törenlerine katılmaları saçmalık değil mi? Dinsiz olduklarını saklasalar ne ise. Böyle davranış maskaralık değil mi? Bu saçma davranışların bilincine varmış olanlar ise, *'Tarih sürecini yaşıyor ve dinsel duygular nasıl olsa bilimin gelişmesiyle yok olacak'* görüşüyle bekliyorlar. Akılcı düşünceyle, din arasındaki çelişkileri ortaya çıkaracak tartışmaları canlandırmaya çalışmıyorlar. Akılcı eleştirilerden uzak bir ortam bulan din adamları da, saçma görüşlerini hiç sıkılmadan, rahatça topluma dayatıyorlar. Gönül ve iman aklın üstünde olduğunu ileri sürerek.

Gönül ve İman, Aklın Üstünde mi?

Tarih boyunca düşünmeyi engelleyerek, dinleyenleri heyecanlandıran sözlerle toplumu yönlendirmek en kolay yöntem olmuştur. Ancak, giderek bilinçlenen toplumda, din adamlarının bu tip konuşmalarının etkisi azalıyor. Yöneticiler arasında bu yöntem giderek daha az değer

veriliyor. Konuşmalarını akıl üzerine oturtup, görüşlerini kabul ettirmeye çalışmak yerine, toplumun duyguları, heyecanları ve gönülleriyle oynamanın ne kadar acımasız bir yöntem olduğunun bilincine varanların sayısı giderek artıyor.

Topluma gelince, çeşitli mitlerin, gizemlerin düşünmeden kabulü, düşünme tembelliğinden başka bir şey değildir. Düşünürken akıl ve mantığını kullananların sayısının çok fazla olduğunu sanmıyorum. Fanatik bir şekilde bir dine bağlanmış aydınların bu davranışları, ya düşünme yetilerini bir kenara bırakmaları veya toplum içinde kendilerine yarar sağlayacağı görüşü sonucudur.

İçinde bulunduğumuz bilim çağında bazı aydınlar inançla bilimin birbirini dışlayan etkinlikler olduğunu ve dindarlığın terk edilmesi gereken bir etkinlik olduğunu söyleyerek dindarlığı dışlamaya çalışıyorlar. Ancak bu kararı verirken kazanç ve kayıpların bir bilançosunu yapmaları gerek. Kanımca din konusunda duyarsız olmak dogmatik bir davranıştır. Bu kişiler sanki hiç yaşam deneyimi kazanmamış, birden bire bu günkü görüşleri düzeyine ulaşmış gibi davranıyorlar. Yaşamlarının çocukluk devresini unutmuş görünüyorlar. Bu kişiler, toplumun bu günkü ahlâk düzeyinin, manevi bir gücün bulunmasının, dinlere sadık kalmış insanların oluşturduğu dinler tarihiyle bize ulaştığını unutuyorlar. Konuyu kapsamlı bir şekilde açıklayabilmek için, önce dinlerin, sonra da aydın insan veya modern insan davranışının sorunlu yönlerini hatırlatacağım.

Dinlerin Düşünmeden Kabul Edilmesi Zorunluluğu:

Her dinin tek bir tanrısı ve uyulması gereken tek bir yolu vardır. Dinler, insanlara hiç olmazsa bir kaç görüşten, birini seçme hakkı bırakmazlar. Ayrıca herkes doğduğu ortamdaki dini düşünmeden kabul etmek zorundadır. Dinin düşünmeden kabulü, baba-oğul bağlantısıyla başlar. Çocuklar: "*Benim babam, seninkinden güçlü...*" derler. Aslında çocukların bu davranışları akılcı bir görüş sonucudur. Dünyayı daha tanımadıklarından, ruhsal güvenlik gereksinimlerini tatmin etmek için ana-babalarını bir koltuk değneği gibi kullanırlar. İçgüdülerimiz de anne-babanın görüşlerini kabullenmek şeklinde biçimlenmiştir. İnsan, küçük yaşlardan itibaren boyun eğme ve belirli görüşlere bağlanma tutumu içindedir. Bu tutum sosyal çevrenin sürekli telkinleriyle de sık sık güçlendirilir. Tersine davranışta bulunanlar eleştirilir. Sonunda, bulunduğu ortamın görüş ve düşüncelerinin düşünme-

den kabulü, kişi için doğal bir refleks durumuna gelir. Dinlerin çocuk-su görüşlerle dolu olmasının nedeni budur.

Aşırıcılara Göz Yumma:

Tarihte kendi dinsel görüşünü paylaşmayana saygı gösteren bir toplum görülmemiştir. Toplumda bu kişilere doğru düşünmeyen kişiler, hatta düşman gözüyle bakılır. Bu nedenle her toplumda dinsel yönden şiddet ve akılcı olmayan etkinliklerde bulunan fanatiklerin toplumu rahatsız eden davranışlarına, aynı doğrultuda düşünenler göz yummakta, sessiz kalmaktadırlar.

Animizm (Taklitçilik):

Animizm bir bölüm dinsel görüşe verilen genel ad ise de, sözlük anlamı her dindar kişinin yaptığı taklitçiliktir. Din adamının söylediklerine uymak ve taklit etmek. Bu taklitçilikten kurtulabilmek veya kurtulmaya karar verebilmek için, az da olsa genel bilimsel bir bilgimiz olması gerekir. Fakat okullardaki din derslerinin içeriği buna uygun değil. Din dersleri, belirli bir dinin kural ve görüşlerini, bilimsel gerçeklerle aynı düzeye getirerek planlanıyor. Halbuki, dinlerin içerikleri tarafsız bir şekilde açıklanmalıdır. Dinimize göre, dinin dünsel açıklanmasını ulema sınıfı (din adamları) yapar ve kişi dinsel gizemlerin bilgisizliği içinde, dinin kurallarına uymak zorunda bırakılır. Halbuki, günümüzde inançlı kişiler de dahil olmak üzere herkese, düşünün deniyor.

Şu sözü çok beğenirim: *"Bilgi insanın aklını karıştırıp, mutsuzluğa neden oluyor. Yaşama anlam vermek için cehaleti deneyin."* Halbuki, gerçek birey yalnız çiçek toplamak için dizlerinin üzerine çökmelidir. Din hocasına düşünmeden boyun eğmek, çocukların Noel Baba gelecek diye yılbaşında beklemesiyle aynı akıl derecesinden çıkar.

İnançlı Doğmak:

Evet, ne yazık bilinçli bir duruma gelmeden çok daha evvel belirli bir inanç sahibi olmuş oluyoruz. Çocuklukta, bilinçlenmeye başladığımız andan itibaren en fazla efsanelere ilgi duyar ve zevkle dinleriz. Hayal gücümüzü kamçılayan tüm dinsel efsane ve ritleri kolayca aklımızda tutarız. Tarihin gerçek bölümlerini ise ancak okulda veya okudukla-

rımızla erişkinlikte öğrenmeye başlarız. Hatta erişkinlikte bile, büyük bölüm, neyin efsane, neyin gerçek tarih olduğunu anlamak için çaba harcamaya gereksinim duymaz. Bunun yanında, efsane ve mitle-ri düşünmenin daha eğlenceli ve heyecanlı olduğunu da itiraf etmek gerek. Mitler, Tanrı sevgisinin, insanın gönlünde yazılı olduğunu söy-ler ve bu deyim cahilleri yönlendirmek için demagojik bir veri gibi kul-lanılır.

Çocuklar dinsel eğitimi de, tıpkı efsaneler gibi algılar. Çocuk için 'Bir gün Peygamberimiz...' sözüyle; 'Bir gün Asteriks...' veya 'Bir gün Kızıl Maske...' sözleri arasında bir fark yoktur. Fakat, anne-baba, çevre ve okul, ona bir gün: Peygamberle, Asteriks aynı değildir; 'Peygamber, her şeye kaadir Allah'ın vekilidir' diyeceklerdir.

Kader Ve Sorumsuzluk:

Kader sözcüğü, insanın geleceğinin zaten belli olduğu, alnında yazılı bulunduğu şeklinde açıklanıyor. Kaderin bu açıklama biçimi ahlâki değerleri düşürmektedir. Çünkü kader alında yazılıysa davranışların sorumluluğunun önemi kalmaz. Beni şeytan bile kandırса, önemli de-ğil. Bu açıklama şekli olumsuz davranışların nedeninin bir ögesi de-ğil mi?

Mutsuz Yaşam:

Bir çok dinde ıstırapın, acının kabullenilmesi gerekliliği vardır. Bu-dizm, Hinduizm inançları tümenden ıstırap üzerine oturmuştur. Bu din-lere göre ıstırap, arzuların yerine getirilememesinden doğar. Son de-recede basit olan mantıksal bir varsayım. İstıraptan nasıl kurtulma-lı? Bu da basit: Arzuları öldürerek. O zaman hiç ıstırap kalmaz ve in-san mutluluğa kavuşur. Ancak, ıstırapın bu anestezisi, aynı zamanda yaşamın anlamını, güzelliğini ortadan kaldırmıyor mu? Böyle bir gö-rüşe hiç katılamam doğrusu. Bana göre, bilgelik (yetkinlik) ve huzur, varlık ve olayların gerçekliğini kabul etmekle başlar. Yaşamın doğal olarak getirdiği tüm arzuları ortadan kaldırdığımız zaman, bu arzula-rın vereceği mutluluk hiç bir zaman aklımızdan çıkmaz ve rüyalarımızda sürer.

Bilinçsizliğin Yöneticileri:

Yönetilmek arzusu doğuştan (kalıtımsal) gelme midir? Doğrusu ben buna 'evet' diyemiyorum. Bu görüşte dinlerin çok etkisi var. Bana göre

gerçek olan herkesin kendi kendisini yönetmesidir. Hatta bana göre, kişinin kendini bilinçsiz bir şekilde yönetmesi bile, başkasının yönetimine girmesinden daha iyidir.

Değerler Bazen Dinsel midir?

Bazı din adamları dinsel değerlerin uygarlığın koruyucusu olduğunu söylüyorlar. Fakat 19. ve 20. Yüzyıl tarihleri, dinsel doktrinlerin, düşüncenin modernleşmesini frenlediğini gösteriyor.

Dinsel ideolojiler günümüze neler getirmiştir ve geleceğimizin kurulmasına nasıl hizmet etmiştir? Bir defa dinsel ideolojilerin dinlerle birlikte ortaya çıkmadığını, çıkan dinlerden çok daha önceden beri var olan düşüncelerin senteziyle oluştuklarını tarih apaçık göstermektedir. Yalnız, semavi dinlerin içeriğine bakacak olsak, bunların düşünsel görüşlerinin temelini Sümer, Babil, Sabiilik, eski Mısır gibi Doğu inançlarının, Sokrat'ın, Konfüçyüs'ün, vb. görüşlerine dayandığı görülür. Bunun yanında, modern düşüncenin temel ilkeleri olan insana değer verilmesi, çok yönlü kültürlülük, tolerans, düşünce özgürlüğü, düşüncelerin tartışılması, tüm insanların eşit olduğu görüşü, toplumsal sorumluluk bilinci, herkesin kendi kaderini yarattığı görüşlerine dinler sürekli karşı gelmişler ve bu ilkelerin gelişmemesi için her türlü zorlamaya, her türlü çareye başvurmuşlardır.

Fakat modern insan, dinin bu sorunlu taraflarını eleştiri alanına sokmadan dini dışlıyor. Dine karşı bu tepkisinin nedenleri de hâlen tam ortaya çıkarılamamıştır. Nedenler yüzeysel araştırılınca, dinlerin kaynaklarına bağlı geleneksel ve ortodoks görüşlerinin, modern insanın görüşlerine uymadığı kanısına varılabilir. Dinlerin geçmiş devirlerdeki dogmalarıyla, modern insanın değer yargıları ve temel prensipleri arasında uçurum vardır. Din adamları, dinleri eski devirlere göre saptanmış dogmalarıyla (yasaklarla) sürdürmeye devam ettikçe, modern insanın bu tutumdan korunmaya çalışması doğaldır. Çünkü modern insan dinsel kurallara pasif bir şekilde boyun eğmez. Bu boyun eğmeyi, özgürlüğünün kısıtlanması, otonomisinin kaybedilmesi şeklinde algılar.

Fakat, modern insanın, içinde bulunduğumuz Bilgi Çağı'nın bir bireyi olarak, dini kökten reddetmesi gerekir mi? Modern insan, içinde bulunduğu öznelleşme sürecinin, kendisine birey olma ayrıcalığını ve-

ren sürecin, dinsel alandan giderek çözülmeye başladığını hissediyor. Günümüzde modern insanın dine karşı görüşleri o kadar katılaşmıştır ki, onu dinden ayıran gerekçeler o kadar güçlüdür ki, modernlik 'dine karşıtlığın dini' veya 'dinden korkmanın dini' biçiminde yorumlanabilmektedir. Çünkü, modern insan, dini, hızla gelişen insanlığın bir tehdit veya sınırlandırma ögesi gibi görmektedir. İnsanın kendi kendini ve doğayı yönetme isteğinin tehdidi gibi. Günümüzde cennet, cehennem gibi tasarımların artık ahlâklı olmayı etkilemediği bir gerçektir. Modern insan, kendi kendini tanıyarak ahlâklı olmaya düşünsel yönden erişiyor.

Acaba Modern Görüşle, Dinsel Görüş Arasındaki Karşıtlığın Derecesi Nedir?

1970 lerden, bu yana dinsel geleneklerde kökten bir değişme olduğu gözleniyor. Bayram ziyaretleri gittikçe azalıyor. Dinin uygun görmediği evlilik dışı yaşantılar, çocuk aldırma, karşılıklı seksüel ilişkiler giderek artıyor. Ancak bu değişim, insanların dinsel görüşlerinden vazgeçmesinden çok, insanların dinsel görüşlerini kendilerine seçim hakları verecek şekilde değiştirmesi şeklinde yorumlanabilir. Dinin, modern insanın görüşüne uygun bir biçimde yeniden, kendi kendine düzenlendiği görüşüne varılabilir. Gerçekten din, çağımızda, herkese göre değişik algılanan, herkese göre değişen bir duruma gelmektedir.

Dinlerin, aydınlar arasında giderek daha kişiselleşmeye gidişini anlamlı karşılamak gerekir. Bunun için kişileri günlük eylemleri sırasında izlemek yeterlidir. Kanımca zamanımızın günlük karmaşık olaylarıyla karşı karşıya kalan birey, dini kendine göre yorumlamakta haklıdır. Kişisel dindarlık, binlerce yıllık dinsel geleneklerle, modern değerlerin birbirine bağlanmasıyla kendiliğinden oluşuyor.

Kanımca modern insan kutsallık inancını kaybetmedi. Çoğu bayram namazına gidiyor, dinsel cenaze törenlerine katılıyor, çocuklarını sünnet ettiriyor, bazıları adaklar adıyor, gazetede falını okuyor. Modern insan da farkında değil; ama, inançlıdır. Bazıları ise inançlarını, toplumdaki modernlik değerlerini düşürmek istemediklerinden saklıyorlar.

Dinin, modern düşünce algılamalarına karşı olduğu görüşü de doğru değildir. Yukarıda değindiğim, din adamlarının yorumlamaları bu

sahte karşılığı doğuruyor. Modern insan, görüş ve davranışlarını derinlemesine inceleyerek, bu iki yüzlü davranışının nedenlerini ararsa, ancak gerçek modern olabilir. İkileme düşmesinin nedenleri üç bölümde toplanabilir. Bunlar; son yüzyılın hızlı gelişiminin doğurduğu kriz veya şaşkınlık, modernliğin radikal (Dekart'çı) düşünme yönteminin eleştirisi, iletişim teknolojisinin gelişimine bağlı, iletişimin yaygınlaşması sonucu toplum kültürlerinin birbirlerine karşımasıdır.

Gelişimin Eleştirisi:

20.Yüzyıl modernliğin getirdiği sıkıntıların tartışmasıyla geçmiştir. Çünkü modernlik sürekli değişen bir ideolojidir. Sanatta, edebiyatta, müzikte, mimaride, aydın kişinin yaşamında modernlik sürekli değişiyor. Örneğin sanat alanında yapılan her değişiklik, bir sanatsal modernliktir. Bir önceki sanat yönteminden vazgeçmekle o sanat yöntemi modernlikten çıkar, demode olur. Sanatta olduğu gibi, yaşamın tüm etkinliklerinde modernliğin sayısız ve sürekli başlamaları ve bitişleri olmaktadır.

Modernlik, çok genel olarak bağlı bulunulan görüşten çözülme şeklinde açıklanabilir ve 20.Yüzyılın hızlı gelişimini bu modernlik görüşü sağlamıştır. Modernlik bu nedenle, eski geleneklere bağlı kalmanın gelişimi yavaşlattığı görüşündedir. Dinsel gelenekler de buna dahildir. Modern görüş, yaşamda çeşitli güçlüklerle, felaketlerle karşılaştığı zamanlarda başvurulan dinsel ritüellerin teselli edici telkinlerini de reddediyor.

Fakat modern insanın geleneklerden kopma görüşü giderek daha fazla tartışılıyor. Çünkü modern etkinliklerin insanlığı aydınlık ve mutluluğa çıkaracağı görüşü hiç de söylendiği gibi gerçekleşmiyor. Günümüzde bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin, ekonomi ve demokrasinin gelişiminin, sosyal gelişimin temel anahtarları olmadığı giderek daha belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor. Nazizmin bilimsel kabul edilen katımsal görüşlerinin iflasi, komünizmin bilimsel kabul edilen ekonomik görüşünün iflasi, Hiroşima'nın bir tek bombayla yok oluvermesi, 1970 Roma Kulübü'nün ekolojik bozulmanın getirdiği felâketi açıklayarak yaptığı ilk imdat çağrısı, biyoteknolojinin, önüne geçilemeyeceği düşünülen insanlığı tehdit eden tehlikeleri nedeniyle, ancak etik komitelerin kontrolünde uygulamalarına izin verilmesi, modernlik tartışmaları konularına birer örnektir. Geleceğe engelsiz bir yolda yü-

rümediğimiz açıkça görülmektedir. Auguste Comte'un, insanlığın bilim çağına ulaşmasıyla kurtulacağı; Condorcet'nin, insan düşüncesinin sürekli geliştiği, ilerlediği ve Renan'ın, bilimin her getirdiğinin insanın yararına olduğu görüşleri artık şüpheyile karşılanıyor. Kısaca, düşüncenin öğütleyici güçlerine inanarak oluşan fanatizmlerin, şekli ne olursa olsun, tümünün olanaksız rüyalar olduğu ortaya çıkmıştır. Bugün artık tarihin insanlığı iyi yönde sürekli geliştirdiği ve Batı Uygarlığının uygarlıkların en iyisi olduğu görüşleri ileri sürülemiyor. Batı Uygarlığı da, insanlık gelişiminin diğer görüşleri arasında sadece biri biçiminde kabul ediliyor.

Antropoloji modern insanı da bir *homo-religiosus* (dinsel insan) biçiminde kabul ediyor. Halbuki, modern insan mitleri, aşkınlıkları anlatan efsaneleri, gizemleri reddediyor. Mitlerin, alegorilerin, efsanelerin, bilimsel bilgi yetersizliği yüzünden düşülen bunahımlardan korunmak için oluşturulduğunu kabullenmek istemiyor. Mitlerin, insanın duygusal sorunlarını hafifleten bir ortam olduğunu, sıkıntıların, korkuların, sefaletin, aşırı coşkulu etkinliklerin, şiddet gösterili sevinçlerin psikolojik/ruhsal etkisini azaltıcı bir yöntem olduğunu benimsemiyor. Mitler, insan iletişimine uygun bir biçimde düzenlenmiş söz ve hareketlerle yaşam ve ölümün anahtarlarını verirler. Bu duyguları, günümüz insanlık yöntemleri ortadan kaldıramadığından, insanlarda bu duyguların oluşturduğu sıkıntıları mitlerle hafifletmekten başka çare kalmaz.

Gelenekler insanın köklerini ortaya çıkarır. Ölümlü, zayıf, incinebilir kaderini hatırlatır. Bilim, kendi içine ve yalnız yaşanılan zamana dönük olduğundan, çözülememiş, düşünülememiş olanlar, bilinmeyenler bilim için zaten gizem durumundadır. Bu gizemleri ne bilim adamları, ne politikacılar, ne filozoflar ortadan kaldıramazlar. İnsan, ne tarihinin, ne de tarihin hâkimi olamaz. Geleceğini bilmesine olanak yoktur. İnsan yaşam yolu üzerinde, bazen yanlış, bazen doğru adımlar atarak yürüyor ama, önceden bunların bilincinde olmadan.

Radikal (Dekartçı) Düşüncenin Eleştirisi (İnsan kendinin efendisidir):

Modernlik insanlık tarihinin sadece bir devresi değildir. Aynı zamanda bir dünya görüşü biçimi, sanat, yaşam, bilim, din görüşüdür. Modernlik görüşü dünya tarihinde şimdiye kadar hiç denenmemiş, oriji-

nal bir görüştür. Bu görüşe göre modern insan olmak, modernliğin belirli kurallarına uymaktır. Modern insanın belirlenmiş bir modele uyması ve sürekli bu model içinde bulunması gerekir. Öyleyse, modernliğin kuralları da, tıpkı tüm öteki gelişim yöntemleri, modelleri gibi özneyi düşünce ve davranışlarında sınırlandırmaktadır. Modern insanın kendisine, çevresindeki kişilerle iletişimine, sağlıklı yaşamına ait; sağlık, ölüm, şiddet, kadın-erkek ilişkileri, diyet yapma, erotizm vb gibi çok çeşitli kuralları vardır. Yani, dinlerin getirdiği yasaklar konusunda yaptığımız eleştiriler aynen modernlikte de vardır ve burada da aynı nedenlere bağlıdır: yaşamımızdaki belirsizliğin getirdiği korku nedeniyle, insanların belirli bir biçimde yapılandırılması... Modernliğin bu kuralları da insanlar tarafından kararlaştırılmış yapısal kurallardır ve doğal olarak, öteki tüm yöntemlerin kuralları gibi, insanı öznellikten uzaklaştırmaktadır. Modern insan bu durumun bilincinde olsa bile, kuralların bir bölümünün uygunluğuna mantıksal yolla ulaşamasa bile, kendisini öznellikten uzaklaştırdığının farkında olsa bile, günlük iletişimlerinde, konuşmalarında, davranışlarında bu dayatılan kurallara uymak zorundadır. Ancak modern insan, dinsel yöntemlerde olduğu gibi, modern görüş içine hapsedilmiş değildir. Bu duygu modern insanın, kendisini özgür davranışlı zannetmesine, kendi kendisini yönettiğini sanmasına neden olmakta ve modernliğin getirdiği kurallara kendi isteğiyle uyma kararını almasını sağlamaktadır. Öyleyse modernliğin eleştirisi, modernliğin getirdiği özgürlüğün sınırlarını saptamakla sınırlı kalır.

Modern insan, birbirini izleyen ve durmadan değişen olaylar ve değerler zincirine göre düşünen ve davranan bir kişi olma niteliğindedir. Toplumsal yaşamın durmadan değişen değerleri, kişinin çeşitli değişik davranışlar arasında gidip, gelmesine neden olur. Modern insan bu değerlerin doğruluğunu, kendisine bireylik verdiği duygusuyla kabul etmiştir. Öyleyse modern insan bu yönüyle de, dinsel görüşlerin doğruluğunu kabul etmiş insanlardan farklı değildir. Modern insanı dinsel görüşlülerden ayıran, varlığını modern Dekartçı bir görüş içinde sürdürmesi ve tüm bağıntılarını kendi arzusuyla yaptığını zannetmesidir. Dinsel görüşler ise, insanların aynı geleneklere zorunlu bir şekilde bağlanmalarını ister.

Modern insan, kendi bilincini kullanma, kendisi için açık olma, istediğini seçme, kendini biçimlendirme, ahlâksal yönden bağımsızlık gibi uygulamalarla kendisini öznelleştirme süreçlerine girer. Yani,

olması gereken duruma ulaşmak için hiç yorulmadan ödevlerini yapar.

Aydın insanın gözünde modernlik, bu görüşün kendini yönettiğinin pek farkında olmadan, kendi fikir ve davranışlarının hakimi zannetti- ren ve durumunun kusursuz olduğu inancının huzuru içinde yaşatan bir durumdur. Farkında olmadığından kendine saygın, bu ideal insanlık tipi, bireysel geleceğin tek ufku olduğu zaman, insanlığın gelişiminde bu yöntemle de pek sonuç alınamayacağı ortadadır. Çünkü bu yöntem, insanların aşırılığa varan davranışlarını, insanın aynı olaylar karşısında her zaman aynı biçimde davranmadığı gerçeğini ve varlığının ölümle sonlanacağı gerçeğini hesaba katmamaktadır. Halbuki insan taşkın arzularının dürtüsü altındadır. Bazen ağzından çıkan uyumsuz sözleri, daha sonra hatırlamak bile istemez. Sonradan, nasıl yaptığını inanamayacağı davranışlarda bulunur. İnsan kendisine yabancı bir beden ve ruhla sınırlanmıştır. Öyle zamanlar olur ki, insan artık kendine ait değildir. Ne yapacağını, ne yapması gerektiğini şaşırır. Aydın insan modeli ise, hiç bir zaman dürtülerin, hırs ve arzuların insanı olmamak şeklinde biçimlenmiştir. Demek ki, modern görüş insanın bir bölüm davranışlarını kapsayamıyor. İşte bu eksiklik insanı istese de, istemese de kutsallığa ve dine bağlanma eğilimine yöneltiyor. İnsan elinde olmayanların üstesinden gelebilme çareleri arıyor.

İletişim Teknolojisinin Hızlı Gelişimi:

Dünyada iletişimin hızla yaygınlaşması sonucu çeşitli toplum kültürlerinin birbirlerine karışması da modern insanı ikilemli davranışlara yöneltmektedir.

Ritler:

Üzerinde durulması gereken bir başka konu da modern insanın ritleri küçümseyerek, yarar veya zararları konusunda tartışmaya bile gereksinim duymamasıdır. Halbuki ritler değişmeyen ve sürekli tekrarlanan özellikleriyle, günlük olaylar ve görüşler zincirinin dışında kalırlar. Ritler, olay ve varlıkları kutsallaştırarak, belirli hareket ve sözlerin, gene belirli bir sırayla ve belirli zaman içinde bitirilmesine göre yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma, insanlığın gelişimi amacıyla ve insanı, hayvanlardan ayıran bir tutum içinde düzenlenir.

İnsanlık doğa ile bağıntı kurabilmek için, bir taraftan doğa düzenine uymak yönelimindeyken, öte yandan doğaya hakim olabilmek amacıyla doğadan ayrı bir şekilde kültürü geliştirmeye çalışmaktadır. Fakat kültürün gelişmesiyle ortaya çıkan yaşam kuralları, insanın doğal içgüdü ve gereksinimlerine uymaz. İşte insanlığın oluşturduğu yaşam kurallarıyla, insanın gerçek doğal içgüdü arasındaki bağdaşmazlık kişide iç sıkıntısı (hoşnutsuzluk) yaratır. Fakat ahlâklı olmak gibi, insanlığın kurduğu düzenlerin can sıkıcılığından doğan bu hoşnutsuzluk mantıksal yönden olunması gereken durumun algılanmasına yardımcı olur. Başka bir deyişle, kültür, aşkınlık veya doğa üstü duygusu sonucu oluşturduğu kutsallık tasarımıyla ortaya bir takım kurallar çıkarmaktadır. Kutsallık, erişilemeyen bir güç karşısındaki davranış duygusudur. Erişilemeyen güç insanda doğa üstü yargısını ortaya çıkarır. Erişilemediğinden bilinemeyen bu güç kutsallaştırıldığından, kutsallığın ilk özelliği gizem olmaktadır. Gizem bir taraftan insanda kutsallık duygusu oluştururken, öte yandan büyüleyici bir etki de yapar. İnsanda doğa üstü tasarımını oluşturan gizemdir.

Sosyolojik araştırmalara göre ritler, anlamanın psiko-analitik yönüne yardımcı olurlar. Ritler, bir taraftan kutsallığa karşı insan davranışlarını açıklarken, öte yandan simgesel bir etkinlikle, insanların kolektif davranışlarını etkilerler. Durkheim'e göre, toplumlar, kendilerini simgesel bir güç altında hissettikleri sürece ayakta durabilirler. Ritler, bu simgeleri sağlamlaştırarak toplumun süregenliğine yardım eder. Örneğin devletler bayrak simgesi altında toplanırlar. Resmi bayram törenlerinin ritleri toplumun birbirine daha sıkı bağlanmasına yardımcı olur. Simgeler (bayrak) kutsalın toplum içinde çok çabuk özümlemesini sağlar. Toplumun bağlayan kutsalın anlaşılmasında simge etkinliğinin vazgeçilmez rolü vardır. Başka bir deyişle ritler, ruhun çeşitli katmanları olan İd, Ego, Süper Ego arasında dialektik (eytışim) sağlar.

Ritler, kuralları aracılığıyla kutsallığın gizemli gücü ile bağıntı kurar. İnsanın iki kutup durumundaki, insanlık ve kutsallık duyguları arasında bir yere yerleşmesine yardım ederler. Yani ritler, kutsallık dünyasıyla, gerçek dünya arasında bir sentez yaparlar.

Antropolojik araştırmalar ritlerin kültürle birlikte ortaya çıktığını göstermektedir. Ritler insanlık şartlarını kurallarla donatarak stabil bir sistem içine oturturlar ve insanı bu sembolik mutlak güç dünyası-

na yerleştirirler. Bununla beraber, insanlık şartlarını kurallarla sabitleştirmek yapay bir dzen olduğundan, ritlerin de eksiklikleri, açıklıkları olacağı doğaldır. Fakat, ritler, insana değişik bir yapı ve duygu verirler. İnsana aşkının anlamını tattırırlar. Dinler de bu iki dnyayı birleştiren ritlerdir. Dinin Latince anlamı (*Religare*) birleştirmek, bağlamak demektir.

İnsan olmanın doğurduğu i sıkıntısını hafifletmek için, doğasının zorunlu bir sonucu olan kutsallık dışlanamadığına göre, insan üstü bir özellikle temsil edilmesi zorunluluğu doğuyor. Bu da dinlerin özüdür. Öyleyse ritler gizemler, bilinmeyenler karşısında insanlığın yapabildiği etkinlikler şeklinde açıklanabilir. Yani ritler, insanları hayvanlardan uzaklaştıran içgüdüsel davranışlarıyla yaptığı sa-vařa akılcılığın yanıtıdır. İnsanın yetersiz olan içgüdüsel davranışlarının eksikliğini tamamlamak için dūřuncenin bir yaratmasıdır.

İncelemede, Masonluğun, taassup ve boş inançları reddederken, dinlere ve ritlere sayđı duymasının gerekçelerini açıklamak amacıyla, din, dindarlık ve ritler ve karşıtlarının tartışma konularına değinilmiştir. Masonluk, üye adayların Tanrı'ya inanıp, inanmadıklarını araştırır. Adayın dinin pratiklerini uygulayıp, uygulamadığını, dini itikadını soruşturmaz. Çünkü Masonik açıdan önemli olan, dinlerin ortak paydası sayılan '*vicdanın oluşturulması ve saflığının korunması*'dır.

KAYNAKLAR

Boisvert, Y., *Le Postmodernisme, Québec, Boreal, 1977.*

Wincott, D.W., *La Crainte de l'Effondrement, Nouvelle Revue de Psychanalyse, 11., 1975.*

Lyotard, J.F., *La Condition Postmoderne, Paris, Minuit, 1979.*

Winnicott, D.W., *Jeu et Réalité, Paris, Gallimard, 1975.*

Kundera, M., *L'insoutenable L'gereté de l'Etre. Paris, Gallimard, 1984.*

- Balint, M., Le Defaut fondamentale, Paris, Petite Bibliotheque Payot, 1977.*
- Campeau, S., La Raison Postmoderne: sauver l'Honneur du Non? Philosoper, Montreal, 8, 1989.*
- Kristeva, J., Les Nouvelles Maladies de l'Ame, Paris, Fayard, 1993.*
- Latour, B., Pourquoi j'ai Ecrit ma Parodie, Le Monde, 31 ocak, 1977.*
- Lever, Y., Petite Critique de la Deraison Religieuse, Liber, 1998.*
- Gökberk, M., Felsefe, Tarihi, Remzi Kitabevi, 1990.*
- Akarsu, B. Çağdaş Felsefe. İnkılâp Kitabevi, 1987.*
- Hançerlioğlu, O., Düşünce Tarihi. Remzi Kitabevi, 1982.*

SIR

Uğur TUZLACI

SECRET

Secrets are of primary importance in Masonry as seen by the fact that we take an oath on never revealing the secrets of that degree.

A secret can be a piece of information, a password, a sign, a word or a sentence. A secret is no longer a secret once it is revealed to a stranger because, once revealed, it is known by everyone. A secret is passed on to another person on the condition that it is protected from outsiders; it shows reliability and belief in the person to whom the secrets are given.

Knowledge of the Secrets of Masonry can be found in various books and magazines. Thus neither Masonry nor the knowledge of the degrees has a secrecy. Why then so much importance is attained to masonic secrets? The main reason for this is that people having the same secrets will be closer to one another. Therefore, protecting a secret is more important than its content.

Umberto Eco'nun mesleğimize sıklıkla atıflarda bulunduğu *Foucault Sarkacı* adlı kitabının bir bölümünde: Belbo, bilgisayarına girerek sırlarını çalmaya çalışanlara "Şifreyi biliyor musu-

nuz?" diye soruyordu. Bu bir parolaydı. Doğru şifreyi bilmeyenler bilgiye-sırta ulaşamıyorlardı. "Şifreyi biliyor musun?" sorusunun yanıtı, diğer bir deyişle, gizlin, sırrın anahtarı olan doğru

şifre "Hayır" dır. Bilgi edinmek isteyenler ancak birşey bilmediklerini itiraf edebiliyorlarsa, bilgi edinme hakkına sahip olurlar.

Sır, Masonlukta önemli bir yer tutar; bunun en belirgin belirtisi de, her derecede sır saklama üzerine yemin etmemiz ve verdiğimiz bu sözün her toplantının kapanışında anımsatılmasıdır.

Sır bir bilgidir, paroladır, sözcüktür, işarettir; sırrın içeriği de varlığı da ayrı ayrı önemlidir. Bir konunun sır olabilmesi için bunun bir kişi veya grup tarafından bilinmesi ve bu bilginin yabancılardan saklanması gerekir. Sır bir yabancıya açıklandığında artık sır olma özelliğini yitirir ve herkesin bildiği bir konu haline gelir. Sır açıklandıktan sonra bundan vaz geçmek, geri almaya çalışmak boşunadır. Dolayısıyla sırrın saklanması için zincirin güçlü olması için halkalarının her birinin aynı oranda sağlam olması gerektiği gibi, sırda sahip olan tüm kişilerin aynı oranda gizlerine bağlı kalmaları gerekir. Hermes'in öğretisinde inisiye adayını baş rahip karşılar ve ona sır saklayacağı ve itaatkâr davranacağı hakkında yemin ettirirdi. Hermetik sırların öğretildiği inisiyeler eğer öğrendikleri sırların en küçük bir ayrıntısını bile ifşa etseler kesinlikle ölüm cezasına çarptırılırlardı.

Sır kişiye, başkasına anlatılmamak kaydıyla verilen ve kişiye olan güveni, inancı belirleyen bilgidir. Sırrı bunu bilmeyenlere anlatmanın özel bir hazzı olabilir. Ancak amaç bu hissi baskı altında tutup , kontrol edebilmektir. Sırrı açıklamak kişiye olan güvenin kötüye kullanılması, sadakatsizlik ve bazı durumlarda yemine ihanettir.

Masonluğun sırlarına göz atarsak bunları iki bölümde incelemek olasıdır. Birincisi masonik sözcükler, işaretler, derece bilgileri, geçiş kelimeleri vb dir. Bu bilgiler konuyla ilgilenen her haricinin ve Masonun kolayca ulaşabileceği birçok kitap ve dergide mevcuttur. Konuya bu açıdan bakıldığında ne Masonluğun, ne de derece bilgilerinin gizli saklı bir yönü olmadığı ortaya çıkar.

Masonluk toplumun iyiliğini düşünen, onun daha doğruya, daha iyiye ve daha güzele gitmesi için çalışan bir kurumsa, hiç kuşkusuz, toplumun yararına olacak bilgileri sır olarak saklamayacak, böyle bilgilere sahipse onları tüm toplumun yararına sunacak, paylaşacaktır. Masonluğun toplumdaki saklayacağı, toplumun yararına olan özel bir bilgisi de yoktur. Buna rağmen biz masonik bilgileri uygun derecede olan Masonların dışında kimse ile konuşmayız. Masonik sırlara

bu derecede önem verilmesinin başlıca nedeni, aynı sırra sahip olan kişilerin birbirlerine daha yakın olması, ve böylece aralarında sıkı ve samimi hislerin doğmasıdır. Bu da Kardeşlerin arasındaki kenetlenme ve bağlılığın nedenlerinden biridir. Yabancı zorbarların hâkimiyeti altındaki Mısır'ın kurtuluşundaki önemli unsurlardan biri de, sırların saklanması ve bunların etkisi ile inisiyelerin birlik ve beraberliklerini korumalarına bağlanmıştır.

Sırrı saklamak insan irade ve benliğinin bir sınavıdır. Bu açıdan bakıldığında sır değil sırrı saklamak önemlidir ve bunu yaptığımız sürece biz sırra egemen oluruz. Masonluk insanı geliştiren ve olgunlaştıran bu disipline özel bir önem vermektedir.

Sadece sır olarak verilen bilginin açıklanması değil, uygun dereceye gelinmediği halde o derecenin bilgilerini elde etmek için çaba gösterilmesi de aynı derecede yanlıştır. Kardeşler ileri derecelerin sırlarını öğrenmek için bir çaba göstermemelidirler. Bu da sır saklama disiplininin bir parçasıdır.

Burada, genellemede kalabilmek için, özel olarak Hiram'ın sırrından söz edemeyeceğim.

Masonluktaki sırla ilgili ikinci bölüm ise, derece bilgilerinin dışında, ancak inisiye kişinin hik-

metle ulaşabileceği, bir anlamda gerçek masonik sırra aittir. Tekris edilen Kardeşin önüne Masonluğun sırlarına ve sembollerin arkasına gizlenmiş hakikate ulaşma yolu açılmıştır. Mason olan kişiye bazı semboller gösterilir. Bunların anlamını anlamak ve değerlendirmek o Masona aittir. Masonluk hakikatin araştırılması görevini verir, ancak hakikatin ne olduğunu açıklamaz; sadece yolu açar. Bu yol insanın kendini anlaması ve değerlendirmesinden geçer. Eski Mısır dinleri sırlarla doluydu. Dinlerin esasını herkesin gördüğü resimler, heykeller, temsiller ve semboller oluşturmaktaydı. Bunların dış görünüşüne sapanıp kalanlar gerçek anlama nüfuz edemez, cahil kalırlardı. Daha liyâkatli olanlara ise Rahip sırları açar, lâıyk olanlar için sırra ulaşmak mümkün olurdu.

Her ne kadar Mason olmayanlar, Masonluk hakkında geniş bilgi edinebilseler de, Masonluk inisiyatik bir kurumdur ve inisiye olmamış kişilerin Masonluğu gerçek anlamıyla kavrayamayacakları bir gerçektir. Haricilerin masonik sembollerin gerçek anlamlarına nüfuz etmeleri, nurun anlamını kavramaları ve etkisini hissetmeleri imkânsızdır. Bu nedenle de, inisiyasyondan geçmemiş haricî için Masonluk her zaman anlaşılamayan bir sır ve gizlilik perdesi altında kalacaktır.

Masonluğun gerçek sırrı anlatılamaz, fakat hissedilir. Sırrı, Mason ancak kendi kendini araştırıp değerlendirerek keşfeder. Bunu başkalarına anlatmak mümkündür; kullanılan sözcükler ezberlenebilir, ancak

anımlar belirsizliklerini korurlar. Mason kendi çabası, anlayışı ve çalışmasıyla sırı ulaşabilir.

Mevlânâ bir dörtlüğünde şöyle diyor:

*Gece üstadıma sordum kaç kez,
Bana bu âlemin sırrını söyle tez,
Üstadım cevap verdi, gülerek:
- Bu âlemin sırrı bilinir, ama söylenemez...*

KAYNAKÇA

---

1. Atabek, R., *Masonlukta Sır*, Mimar Sinan 42, 1981
2. Benazus, H., *Masonluk Sırları-Ketumiyet ve Susmanın Fazileti*. Mimar Sinan 7, 1969.
3. Eco, U., *Foucault Sarkacı*, 2. Basım. Can Yayınları, İstanbul, 1993.
4. Layikteş, C., *Masonik Sır, Ketumiyet Nedir? Ne Değildir?* Mimar Sinan 84, 1992
5. Shure, E., *Büyük İnisyeler, Ruh ve Madde Yayınları*, İstanbul, 1996.
6. Umut, S., *Masonluk Hakkında Konuşmalar: Masonluğun Sırrı*, s. 242-245, Mimar Sinan Yayınları No.14, İstanbul, 1992

LOCALARDAN HABERLER

Localarda Yapılan Konuşmalar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
<u>İSTANBUL</u>			
ÜLKÜ	Halit Kakiç	Aydınlanmacı Masonluk	27.09.2001
HÜRRİYET	Tamer Ayan	Bir Masonun Portresi: Emir Abdülkadir	18.09.2001
ERENLER	Nubar Kazanç	Masonlukta Esinlenmeler	05.10.2001
ÜLKE	Gürdal Çeliköz	Bitmeyen Özlemimiz Vefa	18.09.2001
	Cihangir Gener	Masonlukta Köken Teorisi	02.10.2001
HULUS	Lefter Karakaş	Güneşin Yaz Değişikliği	27.06.2001
DEVİRİM	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	03.10.2001
SEVENLER	Nişan Sönmez	Malzememiz İnsan	08.06.2001
ÖZLEM	Nişan Sönmez	Masonlukta Kardeşlik ve Görev	11.06.2001
NİLÜFER	Kutlu Payaslı	Türk Sanat Müziği'sinin Dünü, Bugünü, Yarını	12.06.2001
GÜVEN	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	27.09.2001
ANADOLU	Kemal Görkey	Masonlukta Mutluluk Kavramı	12.06.2001
	Fatih Orbay	Doğa ve İnsan	18.09.2001
	Raşid Temel	Landmarklar	02.10.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
SEZGİ	Ahmet Arol	İhtiras ve Masonluk	25.09.2001
AKIL ve HİKMET	Vecihi Tokuő, Remzi Mirdoőan	Masonluk Tarihi	14.06.2001
GÖNYE	Kemal Heggül	İman, İnanç ve İtikat	08.10.2001
GÜZEL İSTANBUL	Murat Bilgen	Güneş ve Ay Sembolizmaları	21.09.2001
DOSTLUK	Oktay Karaarslan	Masonik Anılar	08.10.2001
GELİŞİM	Galip Dolun	Masonluğun En Önemli Telkini	25.09.2001
UMUT	Hasan Akdeniz	Evrensel İnsan - Mason	11.06.2001
ÖRS	Kerem Doksat	Bilginin Kaynağına Yolculuk	14.06.2001
SABAH YILDIZI	Cem Sofuoğlu	Dış Basında Masonluk	08.10.2001
GÜNEY	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	27.09.2001
ATAYOLU	Metin Ertem Süha Aksoy	Masonik Adap ve Disiplin Türk Masonluğunun Tanınması	17.09.2001 01.10.2001
YÜCEL	Rıdvan Tuğusuz Erdem Yormuk	Açılıő Mesajları Kadınlar Niçin Mason Olamaz?	13.09.2001 27.09.2001
KÜRE	Tamer Ayan Melih Gönenç Verdat Öztürk	Gılgamıő Destanının Masonik Yorumu Disiplin ve Hoşgörü Tarih Yeniden Yazılmalı mı?	11.06.2001 25.06.2001 17.09.2001
ÇEKİÇ	Tamer Ayan	Bilgi Çağı Masonluğu	25.09.2001
TAŞ OCAğI	Murat Bilgen Erőan Tınay, Murat Bilgili, Üstün Gürtuna, A. Abbas şahin	Güneş ve Ay Sembolizmaları Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	19.09.2001 03.10.2001
MİMAR HİRAM	Haluk Sanver	İnanç ve Geleneklerimizde Eski Mısır İzleri	26.09.2001
IRMAK	İbrahim Erantay	A.B.D.'inde Demokrasi ve M.'luğun Etkileri	25.09.2001
SEVGİ YOLU	Sinan Çelebi	Occult Örgütler	01.10.2001
VEFA	Enver Necdet Egeran	1965 Olayları ve Muntazam Masonluk	28.09.2001
AKASYA	Bahattin Bursalı	Masonluk	14.06.2001
AKEV	Mete Akyol	Zekanın Esarettten Kurtulması	20.09.2001

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
---------------	------------------	-------------	--------------

ANKARA

AHİLER	Zafer Ören Belgin Erkan	M.'ik Yaşama Dair M.'lukta Rehberlik Neden Önemlidir?	11.10.2001 25.10.2001
EKİN	Ergun Gökten	Deprem	18.09.2001
AND	Ethem Geçim Çağatay Güler	Bilim ve Toplum Mizah ve Masonluk	13.09.2001 27.09.2001
DEFNE	Refik Çeltikçi	Türkiye'nin Masonluk Tarihinden: 1909'dan 1935'e, Uyanıştan Günümüze Masonluk	19.09.2001
BİLİM	Yaşar Kemal Yüksekli	Teklif Müessesesi	26.09.2001

İZMİR

PROMETHEE	San Kaya	Hoşgörüsüzlük	30.05.2001
BODRUM	Özer Hürmeriç Yüksel Kazmirci Can Arpaç Yiğit Erbaş Eşref Topaloğlu	Gölge Niçin Nasibimiz Kadar Alırız? Yitirmeye Başladığımız İki Erdem: Vefa ve Sadakat Nefesten Ses'e Ezoterizm	26.07.2001 09.08.2001 23.08.2001 13.09.2001 27.09.2001
KORDON	Erdoğan Baydar	Masonik Adap ve Erkan	31.05.2001
MARMARİS	Hüseyin Horuluoğlu Tarık şengör Necmi Karakullukçu	Ham Taşı Seçme Kardeş Sevgisi M.'lukta Yönetim Biçimi ve Kurallar	14.06.2001 14.06.2001 06.09.2001
FETHİYE	H. Kutsal Olcay Ataman Tomruk Teoman Gürđan, Murat Çim, Haluk Kahyaoğlu İlker Akar Turgay Beltan	Mimar Sinan ve Gaudi Tasavvuf ve Masonluk Ma.'ik Terimler, Uygulamalar ve Etiketler Burada ne İçin Toplanıyoruz? Ezoterizm ve Semboller	19.04.2001 21.06.2001 05.07.2001 02.08.2001 06.09.2001

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Şendoğan Tezer	Merzifon 1957	21.12.2000	Fethiye	15.04.2001
Hikmet Baraz	Preveze 1917	13.02.1958	Gönül	29.05.2001
Zafer Çeliköz	İstanbul 1953	28.02.1994	Işık	24.05.2001
Hanri Mitrani	İstanbul 1946	10.10.1985	Evren	25.06.2001
Seylan Tunçcan	Kıbrıs 1943	25.01.1993	Tesviye	27.06.2001
Sungur Babaoğlu	İstanbul 1915	12.12.1958	Ahiler	28.06.2001
Remzi Baykal	Kemaliye 1903	21.11.1963	Gönül	04.07.2001
Ali Azmi Koçak	İstanbul 1946	10.06.1977	Gün	05.07.2001
Yılmaz Reva	İstanbul 1936	07.04.1976	Gün	13.07.2001
İlter Başığmez	İzmir 1929	08.06.1989	Üçsütun	17.07.2001
Üzeyir Garih	İstanbul 1928	26.05.1954	Atlas	25.08.2001
Aydın Uluyazman	İstanbul 1916	25.10.1954	Üçgen	29.08.2001

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

**Eb. Maş.'a intikal eden kardeşlerimize Ev.'in Ul. Mi.'ndan sonsuz mağfiret
ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.**

MİMAR SİNAN

Bulletin of the Grand Lodge
of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

7. Message from the Grand Master ..... Demir SAVAŞÇIN
11. Bro. Emir Abd El-Kader,
National Patriot and Warrior of
Algeria (1808-1883) ..... Tamer AYAN
53. The Demographic Masonic Structure of the
Valley of Izmir of the
Grand Lodge of Turkey ..... Doğan DİRİK
89. Square & Compasses on the
Holy Books ..... Güngör ÖCAL
104. Masonry Is Respectful To All Religions ..... Asım AKİN
121. Secret ..... Uğur TUZLACI
125. News from Lodges ..... Mimar SİNAN
128. Obituaries ..... Mimar SİNAN

Address : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 2001

NO : 121